KAITSE KODU!

KAITSELIIDU AJAKIRI 6/2020

TEEKOND DIGILAIGULISE VORMI KANDJAKS

LIITLASTE SÕJAKUNSTNIKUD

JÄÄHOKI – KIRG, MIS ÜHENDAB

LEIA

KAITSE KODU!

INTERNETIST

https://issuu.com/kaitse_kodu

@kaitsekodu

www.facebook.com/kaitsekodu/

www.youtube.com/kaitseliiteesti

RUUMI UUTELE PROOVIKIVIDELE

Kui tavaliselt tähendab suvi kaitseliitlastele, naiskodukaitsjatele ja noortele pisut rahulikumat perioodi, siis tänavu see nii ei olnud. Teadagi miks, aga see pole isegi oluline.

Erinevaid üritusi, nii väljaõppealaseid kui sotsiaalseid, on olnud muljetavaldaval hulgal. Tihti üsna ühel ajal, mistõttu ei ole olnud harvad ka juhused, kus vabatahtlik riigikaitsja on saanud panustada mitmel rindel.

Ühest küljest pole see just kõige parem lahendus, sest ainult vähesed jõuavad lõputult niimoodi rahmeldada. Teisest küljest on see aga hea, sest annab inimestele võimaluse end pärast pikka pealesunnitud vaikelu korralikult tühjaks laadida ja ära teha kõik need asjad, mida varem teha ei saanud.

Ja seda on vaja, et tekiks ruumi uutele proovikividele, mida algav sügis meile kindlasti ette veeretab.

KARRI KAAS
peatoimetaja

KAITSELIIT

Kaitseliit on kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev vabatahtlik, sõjaväeliselt korraldatud, relvi valdav ja sõjaväeliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon, mis täidab temale Kaitseliidu seadusega ja selle alusel pandud ülesandeid.

Kaitseliit on 1918. aasta 11. novembril riigikaitseorganisatsioonina loodud Kaitseliidu õigusjärglane.

Kaitseliidu ülesanne on, toetudes vabale tahtele ja omaalgatusele, suurendada rahva valmisolekut kaitsta Eesti iseseisvust ja põhiseaduslikku korda.

Kaitseliitu kuulub üle 16 000 liikme. Koos Kaitseliidu struktuuriüksuste Naiskodukaitse, Noorte Kotkaste ja Kodutütardega on Kaitseliidu peres tegev üle 26 000 vabatahtliku.

KAITSE KODU!

Kaitseliidu ajakirja esimene number ilmus 1925. aasta 14. oktoobril 40-leheküljelisena trükiarvuga 18 000 eksemplari. Seega kuulub Kaitse Kodu! vanimate seni ilmuvate Eesti ajakirjade hulka.

Osava reklaami ning väljaande sisu väärtuslikumaks ja välimuse kaunimaks muutmisega kasvas Kaitse Kodu! menu lugejaskonnas ning 1928. aasta lõpus oli see juba Eesti üheks loetavaimaks ajakirjaks. Aastatel 1929–1932 ilmus Kaitse Kodu! senise kahe korra asemel kuus igal nädalal. Ajakirja viimane sõjaeelne number ilmus 20. juunil 1940.

Kaitse Kodu! uus algus oli 1993. aastal, mil ajakiri hakkas taas Kaitseliidu hõlma all ilmuma. Ajakirja anti välja neli numbrit, kuni see 1995. aastal peatoimetajana tööle asunud Ivar Jõesaare juhtimisel taas perioodiliselt ilmuma hakkas. Praegu ilmub Kaitse Kodu! kaheksa korda aastas tiraažiga 7000 eksemplari.

KAITSE KODU!

KAITSELIIDU AJAKIRI 6/2020

KAITSELIIDU AJAKIRI KAITSE KODU!

Asutatud 11. septembril 1925

Väljaandja: Kaitseliit, ilmub kaheksa korda aastas
Peatoimetaja: Karri Kaas
Tegevtoimetaja: Asso Puidet
Foto- ja videotoimetaja: Kristjan Prii
Keeletoimetaja: Anu Jõesaar
Kujundaja: Matis Karu
Reklaam ja levi: kaitsekodu@kaitseliit.ee
Toimetus: Tallinna mnt 49a, 80036 Pärnu, telefon 717 9106
Toimetuse e-mail: kaitsekodu@kaitseliit.ee

Kaitse Kodu! internetis
http://www.kaitseliit.ee/et/kaitsekodu
www.facebook.com/kaitsekodu
www.instagram.com/kaitsekodu/
http://www.youtube.com/kaitseliiteesti

Kaitse Kodu! postkastis
Tellimuse saab vormistada Eesti Posti kataloogi alusel postkontoris või Eesti Posti kodulehel (www.omniva.ee). Eesti Posti kaudu maksab Kaitse Kodu! aastatellimus 2.85 eurot; tellimisindeks 78226.

Trükk: AS Printall

Toimetusel on õigus kaastöid redigeerida ja lühendada. Toimetus käsikirju ei retsenseeri ega tagasta.

Kaastööde saatmise tähtajad:
7/2020 – 16.09.2020; 8/2020 – 21.10.2020

Kaitseliit

Naiskodukaitse

Noored Kotkad

Kodutütred

6 SÜNDMUS
Naiskodukaitsja pole allaandja

8 INIMENE
Aasta naiskodukaitsja Ruth Maadla: „Mis võiks veel parem olla sellest, kui su töö on su hobi?“

12 KAITSELIIT
Pärnumaa malev: jõud maa, vee ja riigipiiri vahel

14 KAITSELIIT
Olavi Tammemäe – kolmandat põlve Eesti eest

18 HARITUD SÕDUR
Tulemüür: kaitseliin meie arvutis

20 MAAILMAPILK
Kalifaadi sünd: raha ja raevu sümbioos

25 MAAILMAPILK
Võidu võidu tähistamine

28 MAAILMAPILK
Hooletutest üldistustest ebaõigluseni

34 SÕJASPORT
Jäähoki – kirg, mis ühendab

38 SÕJASPORT
Must Kotkas trotsis kuraditosinat kanuudel võisteldes

40 KUIDAS ...
ehitada kolmjalgrakis?

42 HEAD ISU!
Hõrgutis kaitseväe toidupakist – käepärane seeneburger

44 TEST
HAWU 8: peaaegu ideaalne telk

46 SÕJARAUD
M14TE: Fotomiiniga soomukijahile!

Foto: LIIS LÄTTING

ESIKAANEL: Teekond kollasest mütsitutist digilaigulise välivormini ›› lk 76

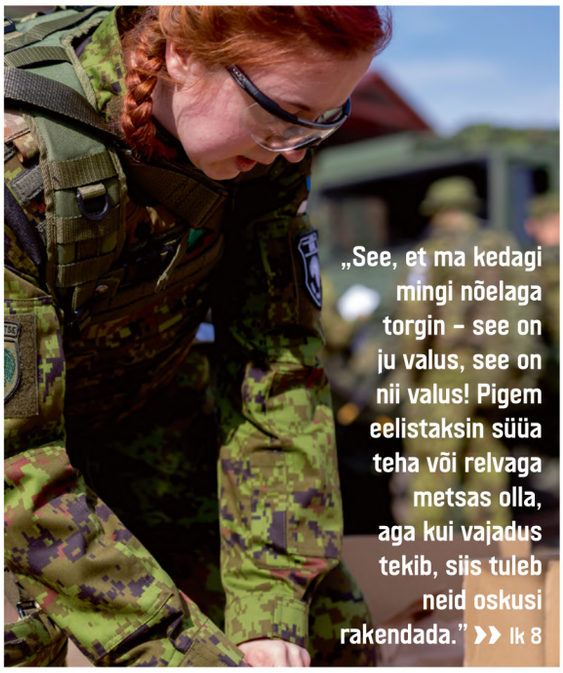

„See, et ma kedagi mingi nõelaga torgin – see on ju valus, see on nii valus! Pigem eelistaksin süüa teha või relvaga metsas olla, aga kui vajadus tekib, siis tuleb neid oskusi rakendada.” ›› lk 8

Hoki on meeskonnamäng, täpselt nagu sõjaväeline tegevus: igal mängijal on mänguplaanis oma roll, mida ta peab täitma, mille raames ta peab otsustama ja tegutsema kiirelt, jõuliselt ja targalt. ›› lk 34

Kuigi meri ja sealne keskkond erinevad metsast drastiliselt, võimaldavad ilmastik, horisont, saared, vesi ja taevataust siiski ennast edukalt visuaalse vaatluse eest varjata või ümbritsevat enda kasuks tööle panna. lk 56

48 SÕJARAUD
Mepro M5 – lahingukogemusega sihik

52 SÕJARAUD
Hävituslennukite 4. põlvkond: tänapäeva algus

56 SÕJRAUD
Visuaalne moondamine merel ehk Kuidas sulanduda halli massi

58 AJALUGU
Saatuslik 1940 – Naiskodukaitse viimane poolaasta

64 AJALUGU
Haruldane serviis harukordseteks sündmusteks

66 SÜMBOOLIKA
Tunne kamraadi embleemi – Tallinna malev 2. osa

68 SÜMBOOLIKA
Bundeswehri pikk ja raske tee teenetemärgini vapruse eest

72 MEDITSIIN
MK6 – ratastel meditsiinikomplekt

74 NAISKODUKAITSE
Eriolukorra õppetund: distantsõpe tuli, et jääda

76 NOORED
Teekond kollasest mütsitutist digilaigulise välivormini

80 MILITAARKUNST
Meie liitlaste sõjakunstnikud

86 MILITAARTURISM
Väljasõit rohelusse ehk Raketibaasid Lääne-Virumaal

88 FILMIARVUSTUS
Õnnelikud on need, kes ...

90 RAAMATUARVUSTUS
Ühe kotka lend

AUTORID

MATI MEOS
lennunduse asjatundja
Nii mitmelgi alal kõrge lennu ja laia siruulatusega Mati on Eesti Lennundusmuuseumi asutaja ja juht. Teab kõike teraslindudest.

MEHIS BORN
major
Major Born on Kaitse Kodu! lugejatele tuttav peaasjalikult oma üleelamis- ja ajalooalaste artiklitega. Aga mitmekülgne mees võib vabalt kirjutada ka teistel teemadel. Lisaks kirjutamisele on tal kätt ka joonistamiseks ja pildistamiseks.

AVE PROOS
Kodutütarde peavanem
Naiskodukaitse ja kodutütardega seonduva kajastamise kõrval ei põlga aktiivne ja entusiastlik Ave ära muidki Kaitse Kodu! vabatahtliku reporteri ülesandeid.

HANNO SAKS
arvutiasjatundja
Pärnu Mai kooli IT-juht ja robootikaõpetaja Hanno teab, et rindejoon ei jookse mitte ainult mööda kraave ja kaevikuid, vaid ka mööda kaableid ja kõvakettaid.

MARGUS KUUL
Kaitseväe erioperatsioonide väejuhatuse ülem
Irregulaarse sõjapidamise ekspert, kes ei pea paljuks oma laiapinnalisi ja süvitsi minevaid teadmisi ka Kaitse Kodu! lugejatega jagada.

KADI KASS
vabatahtlik autor
Kadi on Naiskodukaitse Tartu ringkonna liige aastast 2005 ja üle-eestilise Naiskodukaitse ajalookomisjoni liige aastast 2013. Kui Kadi ajaloost kirjutab, siis nii, et on kirjutatud. Põhjalikult.

GUNNAR VASEMÄGI
vabatahtlik autor
Gunnari üheks suureks hobiks ja kireks on joonistamine ja teiseks hobiks filmikunst. Ajakirjas Kaitse Kodu! on ta need kaks lugejate rõõmuks ühendanud.

ASSO PUIDET
Kaitse Kodu! tegevtoimetaja

KAIRE KANNISTU

NAISKODUKAITSJA POLE ALLAANDJA

Suve keskpaigas Viljandimaal Viljandi valla territooriumil toimunud sõjalis-sportliku luurevõistluse Naiskodukaitse koormusmatka võitis Saaremaa ringkond koosseisus Emilia Rozenkron, Liisi Preedin, Brita Laht ja Piret Paomees. Teisele kohale tulid Rapla ringkonna naised (võistkond 1) koosseisus Reelika Rohuste, Kaidi Kauffeldt, Kersti Ojamets ja Maire-Anu-Liis Oidsalu. Kolmanda koha said Valga ringkonna naised Kadrian Possul, Kati Pang, Annika Pang ja Jane Pang. Kokku alustas jõukatsumist 16 võistkonda, kes kõik edukalt finišisse jõudsid.

Naiskodukaitsja ei ole allaandja, sõnas Sakala ringkonna instruktor Piret Taim. „Nad olid ikka nii visad, et need, kes nii mõneski punktis tundusid kindlate katkestajatena, finišeerisid kõige laiema naeratusega näol," võttis ta naiste sitkuse ja positiivse meelestatuse kokku.

Sel korral toimus koormusmatk äärmiselt raskesti läbitaval maastikul, trassi läbimiseks kõnniti keskmiselt 55 km. Rajal tegutses ka vastutegevus ning võistlejate teadmised ja oskused, samuti füüsiline võimekus ja emotsionaalne vastupidavus pandi proovile kaheteistkümnes kontrollpunktis.

MARTIN ANDRELLER

AASTA NAISKODUKAITSJA RUTH MAADLA: „MIS VÕIKS VEEL PAREM OLLA SELLEST, KUI SU TÖÖ ON SU HOBI?“

Tänavusest aasta naiskodukaitsjast on saanud Naiskodukaitse Võrumaa ringkonna instruktor, kelle tööks ja hobiks ongi Naiskodukaitse.

Tekst: **MARELI NIELSON**

Naiskodukaitse rändkarikas rändas ühest Lõuna ringkonnast teise, nimelt valiti selle aasta naiskodukaitsjaks Võrumaa ringkonna Võru jaoskonna liige Ruth Maadla, kellele Naiskodukaitse on nii töö kui ka hobi.

Kui naiskodukaitsja miinimumnõudeks on osaleda 48 tundi aastas, siis aasta naiskodukaitsja vabatahtlikud osalustunnid jäävad 500 ja 600 vahele. Ruth ütleb, et tema ainsaks ja suureks kireks ongi Naiskodukaitse ning muudeks hobideks tal eraelu kõrvalt enam aega ei jätku. Naise sõnul on organisatsioon nii multifunktsionaalne, et suudab kompenseerida kõik vaba aja tegevused. Küsimusele, kuidas tal aasta jooksul nii palju osalustunde kogunes, vastab Ruth, et ta on alati nõus osalema, kui kuskil on inimene puudu, aga tema ajakavaga see kuupäev ja kellaaeg klapib.

Varem töötas Ruth Kaitseliidus valvurina, kuid juunikuu algusest on ta Naiskodukaitse Võrumaa ringkonna instruktor. „Ma niikuinii panustasin vabatahtlike tundidega nii palju, nüüd on nagu kaks ühes,“ sõnab Ruth. „Saan veel rohkem panustada ja selle eest makstakse palka kah. Mis võiks veel parem olla kui see, et su töö on ka sinu hobi?”

Instruktori töökohta iseloomustab ta kui väga põnevat, paljude erinevate süsteemide ja andmebaaside ning rohke paberitööga ametit, mis on kummutanud tema varasema arusaama, et instruktorid käivad ainult üritustel kaasas, täidavad mõne paberi ja annavad natukene ülespoole aru ka. Ometigi meeldib talle uus amet väga ja naljatledes ütleb ta, et üritab anda endast parima, et motiveerida liikmeid nii piitsa kui ka prääniku ga. Naise sõnul on väiksema ringkonna eelis, et igaühega saab personaalselt suhelda ja talle tema olulisust organisatsioonis meelde tuletada. „Inimestel on vaja pidevat teadmist, et nad on kasulikud. Kõigil on motivatsioon olemas, aga seda tuleb aidata välja tuua,“ sõnab Ruth. »

ORGANISATSIOONI KÜLGETÕMBEJÕUD

Ruth soovis juba ammu organisatsioonis kaasa lüüa, kuid ometigi kulus tal pikalt aega, et esitada avaldus, tervisetõend ja leida soovitajad. Tema sõnul vajavad sellised asjad eraldi tegutsemist, mida on aga kiire elutempoga inimesel kooli kõrvalt raske leida. Ruth ütleb, et motivatsioon peab olema endal olemas, kuid seda tuleb natuke utsitada. Kuus aastat tagasi saigi temast naiskodukaitsja. „Ma olen üpris patriootlik inimene olnud, Eesti riigi püsimajäämine on tähtis meile kõigile ja meil ei ole teisi selliseid organisatsioone, kus oma patriotismi rakendada. Naiskodukaitses on selleks võimalus. Võimalus uusi asju õppida ja vaba aega sisustada – muidugi kui seda on."

Kui avaldust esitades ei teadnud ta veel täpselt, millega organisatsioon tegeleb, teeb ta nüüdseks väga hästi vahet jaoskonna ja ringkonna erinevustel, teab, millisest relvast ta parasjagu laseb või kuidas organisatsiooni ja tegevuste tehnilisi sõnu õiges kontekstis kasutada. Naiskodukaitse on andnud talle uusi teadmisi militaarvaldkonnas, inimestega suhtlemises, teiste motiveerimises, lisandunud on oskust ise hakkama saada ja koduste varudega arvestada ning organisatsioon on loonud talle ka võimaluse õppida ja praktiseerida asju, milleks tavainimesel võimalus puudub.

Naine meenutab eelmise aasta suurt tormilainet Võrumaal, kui elektrijaamal lendas katus pealt ja tema pidi oma metsas asuvas majas kolm päeva ilma elektrita vastu pidama. Ruthi sõnul suutsid nad selles olukorras väga hästi toime tulla, sest tänu Naiskodukaitsele on tal alati eluks vajalikud varud olemas.

NAISKODUKAITSE KUI KUTSUMUS

Aasta naiskodukaitsjat motiveerib aina uute teadmiste saamine ning tegevused, mida Naiskodukaitse pakub. Ruth alustas toitlustamisest, aga ta on ise aktiivne olnud ja jõudnud nüüdseks tegutseda päris mitmes valdkonnas. Ta on osalenud paljudel õppustel ja õppepäevadel ning löönud kaasa spordivõistlustel.

„Sporditeema ei kõnetanud mind alguses üldse, ma ei tegelenud spordiga. Siis tekkisid tutvused spordigrupis ja kui oli vaja, et keegi ringkonna eest võistlema läheks, läksin. Alguses tulemusi ei tulnud, aga sedamööda, kuidas kohad paranesid ja teadmised lisandusid, tekkis hasart ennast uuesti proovile panna," räägib ta.

Ta meenutab kõige õudsemat kogemust, oma esimest võistlusmatka, milleks oli külma ja lumise ilmaga Utria dessant. Siiani mõtleb ta endamisi, mida nad küll seal tegid ja mida pidid läbi elama, et täita oma peamine eesmärk ja lõpuni jõuda. Samuti jõuti finišisse Admiral Pitka luurevõistlusel, kus saavutati naiste seni parim koht, 10.

„Siin on see vahe, et paljud mehed lähevad rajale mõttega nui neljaks esimeste hulka jõuda," ütles Ruth. „Meie, naised ei eelda, et tuleme esikolmikusse – kahjuks. Äkki kunagi tulevikus. Meil on põhiline, et me peaksime lõpuni välja, seetõttu oleme alguses jõuvarudega arvestavamad." Naise sõnul on eriti kurb vaadata, kuidas mehed alguses pingutavad liialt palju ja lõpuks energiapuuduse tõttu katkestavad.

Alates 2018. aasta õppusest Siil kuulub Ruth rohelisse üksusesse ja on nüüdseks läbinud nii sideõppe kui ka laskur-sanitari koolituse. Meditsiini ei loe ta küll oma meelistegevuseks, sest suure empaatiavõimega inimesena oli tal esialgu raske vaadata veriste haavatute pilte ja videoid, kuid ometigi peab ta seda oskuseks, mida ta vajadusel kindlasti rakendaks.

„See, et ma kedagi mingi nõelaga torgin – see on ju valus, see on nii valus! Pigem eelistaksin süüa teha või relvaga metsas olla, aga kui vajadus tekib, siis tuleb neid oskusi rakendada," kinnitab Ruth.

Kuigi aktiivsed naiskodukaitsjad jõuavad igale poole, tuli Ruthile suure üllatusena, et tema jõudis lausa Eesti Vabariigi aastapäevapidustustele. Naine ütleb, et sellisel üritusel osalemisest ei oleks ta osanud unistadagi, veel vähem sellest, et olla üks presidendi kutsututest. Eesti Vabariigi presidendi kätt suruda ja kohapeal kontserti vaadata oli äge ja uhke tunne. Pealegi kohtas ta vastuvõtul ka tuttavaid, kellega paar sõna juttu vesta.

„Mulle väga meeldis, kontsert oli väga ilus. Nägime seda küll video vahendusel, sest Viljandis pole suurt saali. Kuid sai ennast lille lüüa ning naistele see ikka meeldib," meenutab Ruth presidendi vastuvõttu.

KOOSTÖÖD TEHES SAAME ALATI HAKKAMA

Ruth väärtustab Naiskodukaitset ja siinseid inimesi ning peab lugu igaühest, kes leiavad aega organisatsiooni panustamiseks. Naise sõnul saavutavad naiskodukaitsjad kõik soovitu, kui nad teevad omavahel koostööd ja üksteist toetavad. Ta hindab üle kõige inimesi, kes kuuluvad organisatsiooni ja sellesse väga palju panustavad.

Ruthi sõnul annavad just teiste naiskodukaitsjate tegemised ja saavutused talle motivatsiooni, mis ajendab teda veelgi enam pingutama.

Aasta naiskodukaitsja hinnangul on tähtis ka see, et su oma lähedased mõistaksid organisatsiooni panustamise tähenduslikkust. Ruthi sõnul on temal täpselt selline elukaaslane olemas ja ta tänab teda kogu südamest.

Kui avaldust esitades ei teadnud ta veel täpselt, millega organisatsioon tegeleb, teeb ta nüüdseks väga hästi vahet jaoskonna ja ringkonna erinevustel, teab, millisest relvast ta parasjagu laseb või kuidas organisatsiooni ja tegevuste tehnilisi sõnu õiges kontekstis kasutada.

MARELI NIELSON

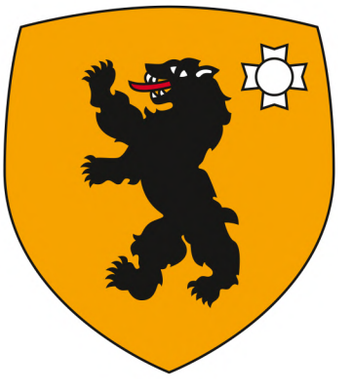

PÄRNUMAA MALEV: JÕUD MAA, VEE JA RIIGIPIIRI VAHEL

Kaitseliidu Pärnumaa maleva vastutusalas on Eesti suurim linn - Pärnu, kus tipphooajal on turiste peaaegu sama palju kui linnas püsielanikke. Selliseid linnu ei ole Eestis palju ja oma tegevustes peab malevgi selle eripäraga arvestama.

Kaitse Kodu! küsimustele vastab
Kaitseliidu Pärnumaa maleva pealik kolonelleitnant RASMUS LIPPUR

Mis on see, mis Pärnumaa malevat iseloomustab?
Maleva territoorium on ümbritsetud mere, maismaa ja riigipiiriga. Teeme tihedat koostööd naabermalevate ja teisel pool riigipiiri asuvate Läti vabatahtlike riigikaitsjatega Zemessardzest.

Tallinna ja Harju maleva järel on Pärnumaa malev liikmeskonna arvult kolmas. Oleme uhked oma ligemale 1600 kaitseliitlase, maakonna parima mehe ja naise üle.

Kaitseliitlased moodustavad kogu maakonna elanikest peaaegu 3%. Pärnumaa maleva staap täidab ka Lääne maakaitseringkonna staabi ülesandeid. Maleva staap asub esimese vabariigi ajal kaitseliitlaste annetuste eest ostetud ajaloolises hoones Pikal tänaval.

Mida teete selleks, et maleva liikmeskond kasvaks?
Pärnumaa maleva instruktorid pingutavad selle nimel, et anda parimat väljaõpet. Liikmeskonna suurendamise kõrval on vähemalt sama oluline olemasolevate liikmete motiveerimine.

Kaitseliitlased panustavad oma vaba tahet ja aega riigikaitsesse ning Kaitseliidu kui organisatsiooni ülesanne on võimaldada teha seda maksimaalselt efektiivselt. Tähtis on, et iga kaitseliitlane saaks vastavalt oma võimetele ja oskustele panuse anda ning instruktorite juhendamisel peab toimuma areng. Raske võib olla, aga igav ei tohi olla.

Kasvatamisega tegelevad ka riigikaitseõpetajad. Pärnu maakonnas on igas koolis riigikaitseõpetus ja sellega me süvendame noorte kaitsetahet. Me oleme nähtavad ja avatud, et igal soovijal oleks võimalus meie tegemistega kursis olla ning tahtmise avaldumisel liikmeks astuda.

Millised on olulisemad kokkupuutepunktid kohaliku kogukonnaga?
Kaitseliit ongi kohalik kogukond. Kohalik kogukond jaguneb Kaitseliidu liikmeteks ja mitteliikmeteks. Ka see osa kogukonnast, kes ei kuulu Kaitseliitu, peab teadma, miks seda organisatsiooni vaja on. Selleks võtame osa koostööpartnerite algatustest ja korraldame ise avalikke üritusi. Kui kogukond teab ja saab aru, mis asi on Kaitseliit, siis ta toetab meie tegemisi.

Meie tähtsaimad partnerid on politsei- ja piirivalveamet, päästeamet ja kohalikud omavalitsused. Me teeme koostööd kriisiajal ja ühiste ürituste korraldamisel.

Aga teiste malevatega?
Kõige tihedamalt teeme koostööd Saaremaa ja Lääne maleva ehk Lääne maakaitseringkonna malevatega. Meil on ühine väljaõppeplaan, meil on ühised reservõppekogunemised ja suurõppused. Kuna Kaitseliit on üks organisatsioon, siis loomulikult puutume kokku ka teiste ringkondade malevatega. Võtame osa suurõppustest, võistlustest, jagame vastavalt vajadusele instruktoreid.

Meie oluliseks partneriks on ka 16. malev ehk Läti vabatahtlik riigikaitseorganisatsioon Zemessardze. Osaleme vastastikku väljaõppeüritustel ja külastame teineteist tähtpäevadel. Koostöö järjepidevuse heaks näiteks võib lugeda, et on olemas vabatahtlikke lätlasi, kes on osalenud kõigil neljateistkümnel Orkaani õppusel.

Mil moel toetab või kaasab malev noorkotkaste ja kodutütarde tegevust?
Kui abi on vaja ja maleval on võimalus aidata, siis ikka aitame. Paljud noorteinstruktorid on kaitseliitlased. Nad kaasavad noori ka Kaitseliidu õppustesse. Väljaõppe kõikidest elementidest ei tohi noored osa võtta, aga on mitmeid rühmi ja palju ülesandeid, kus noored saavad käed külge panna. On oluline, et sellest jääks positiivne mälestus, lihtsalt ahju kütma pole mõtet noori kutsuda.

Suvel on Pärnumaal tulemas laager, mida aitavad läbi viia kaitseliitlased ja naiskodukaitsjad. Eesmärk on tutvustada noorkotkastele ja kodutütardele organisatsiooni mitmekesisust, et soovi korral leiaks iga noor oma vald-

konna, osalemaks tulevikus Kaitseliidus ja riigikaitses laiemalt.

Millised on koostöökohad Naiskodukaitse kohalike rakukestega?
Me oleme üks organisatsioon ja ühe kandi inimesed, see tähendab, et me seisame ühiste eesmärkide eest.

Naiskodukaitse liikmeid on malevas kompaniides, rühmades ja staabis ning Naiskodukaitse Pärnumaa jaoskonna evakuatsiooniõppus oli osa maakaitseringkonna õppusest Orkaan. Iga kaitseliitlane ja naiskodukaitsja on liitunud organisatsiooniga, et seista Eesti eest. Nii et meil on üks ühine ja tähtis koostöökoht ning see on Eesti riigi kaitse.

Kui intensiivne on väljaõppetsükkel – mitmel nädalavahetusel kuus väljaõpe toimub?
Pärnumaa malevas toimub mingi väljaõppetegevus igal nädalavahetusel, erandiks on vaid suvi. Maleva eesmärk on, et iga kaitseliitlane saaks soovi korral võtta osa ka teiste üksuste üritustest. Mitte kellelgi ei tohi jääda mõni teema omandamata seetõttu, et ta ei saanud oma üksusega õppel osaleda.

Aasta alguses on meil valdavalt rühmade ja erialade kursused ja tsükkel lõppeb novembri lõpus või detsembri alguses aset leidva Orkaaniga. Orkaan on Lääne maakaitseringkonna õppus, kus ringkonna üksused saavad harjutada sünkroniseeritult, ühise eesmärgi nimel töötamist.

2019. aastal osalesid Pärnumaa kaitseliitlased, naiskodukaitsjad, noorkotkad ja kodutütred 1348 üritusel.

Mis motiveerib malevlasi väljaõppel osalema?
Malevlase enda maailmavaade ja soov panustada riigikaitsesse. Seda toetab kvaliteetne väljaõpe ja head instruktorid.

Kuidas seda motivatsiooni veelgi suurendada?
Teha kõike seda, mida me teeme, veel paremini.

Sportimine on alati olnud Kaitseliidus au sees. Millist rolli mängib (militaar)sport teie malevas? Millised on olulisimad malevasised või maleva korraldatud mõõduvõtmised ning kas ja millistel võistlustel osaletakse väljaspool malevat?
Meie kaitseliitlased on esindanud malevat suurepäraselt nii Eestis aset leidvatel võistlustel kui ka välismaistel mõõduvõtmistel. Vabatahtlikel on ette näidata hulgaliselt kõrgemaid poodiumikohti võistlustelt, mille edukas läbiminegi on märkimisväärne. Sõjalissportlikud võistlused ja laskmised on kindlasti Pärnumaa maleva populaarseimad alad.

Meil on mitmeid maleva ja malevkondade korraldatavaid patrullvõistlusi ja laskevõistlusi, aga üks ainulaadsemaid on Sookoll. Sel Pärnumaa maleva korraldataval õppusel saab jalaväejagu ennast proovile panna, et selgitada välja parim. Teadaolevalt on see ainus Eestis toimuv sõjalis-sportlik võistlus, kus meeskonna liikmete arv on 9.

Siinkohal on hea teatada, et registreerimine võistlusele on alanud ja infot selle kohta leiab Pärnumaa maleva kodulehelt. Julgustan osalema kaitseliitlasi kõigist malevatest. Tulge oma jaoga ja vaadake, kuidas te hakkama saate.

Mida sooviksite malevapealikuna muuta paremaks või teistsuguseks?
Soov on pöörata rohkem tähelepanu maleva vähemaktiivsetele liikmetele. Igale kaitseliitlasele on vaja leida roll, mis talle sobib.

Noori ei tohi ära kaotada. On mõistetav, et pärast gümnaasiumi lõppu on ootamas ülikool, uued linnad, pere ja palju teisi huvitavaid väljakutseid, aga noorkotkas ja kodutütar peab olema teadlik oma võimalustest Kaitseliidus.

Eks lõpliku valiku teeb igaüks ise, aga see valik ei tohi olla tingitud teadmatusest, seega peame noortele rohkem tutvustama kaitseliitlaste ja naiskodukaitsjate tegevusi.

ALEX OTS

OLAVI TAMMEMÄE – KOLMANDAT PÕLVE EESTI EEST

Rändur, keskkonnakaitsja, sõjamees – tänase Kaitseliidu keskjuhatuse pikaaegne liige reservmajor Olavi Tammemäe on mees, kelle isikulugu vääriks kindlasti mahukat elulooraamatut.

Tekst: **MEHIS BORN**, *vabatahtlik autor*

Nii, nagu vääriks seda ka Olavi vanaisa major Karl Pavel – Vabadussõjas Vabadusristi II liigi 3. järgu välja teeninud Eesti Vabariigi kaadriohvitser. Ja nii, nagu vääriks seda Olavi isa Heino Tammemäe, kes 2. maailmasõja päevil tegi Rüütliristi kavaleri Harald Riipalu juhitud üksustes raskekuulipilduja meeskonna esimese numbrina ning hiljem jaoülemana mehetegusid idarindel.

Pärnus sündinud ja kooliteed alustanud Olavi lõpetas Tartu Ülikooli 1977. aastal ehitusgeoloogina ning jõudis Tallinna Tehnikaülikoolis energia- ja geotehnika erialal filosoofiadoktori kraadini 2008. aastal.

Kattev osa Olavi töökarjäärist on olnud sisustatud loodus- ja keskkonnakaitse temaatikaga. Tunnustatud keskkonnaspetsialistina on ta kolmel perioodil, kokku 13 aasta jooksul teeninud keskkonnaministeeriumis osakonnajuhataja, abiministri ja asekantslerina. Üle kaheksa aasta oli Olavi ametis Eesti Energia kontserni keskkonnajuhina.

Eeskujuliku reservistina on ta CIMIC-u meeskonna keskkonnaohvitserina osalenud peaaegu kõigil Kevadtormi õppustel – vahele on jäänud objektiivsetel põhjustel ainult mõned üksikud. Staažika kaitseliitlasena on Olavi juhtinud 5 aastat Tallinna maleva Nõmme malevkonda ja kuulub alates 2013. aastast Kaitseliidu keskjuhatuse koosseisu.

Olavi perekonnas on üles kasvanud isa enda sõnul „kaks krapsakat tütart“ – Ida-Tallinna Keskhaiglas osakonnajuhatajana töötav Ele ning vandeadvokaadi ametit pidav Nele.

Ole hea ja räägi oma lapsepõlvest. Mis või kes sind kasvueas mõjutas?

Ajast, mil nina juba laua servani ulatus, mäletan oma isa sõjajutte. Tagantjärele mõeldes oligi siis möödunud vaid 10 aastat tema sõjavangist naasmisest, seega olid meenutused ju päris värsked. Ja siis veel jutud vanaisa tegemistest Vabadussõjas ning kuidas punased viisid ta Siberisse, kuhu ta kadus koos enamiku kaadriohvitseridega, kes Värska laagris arreteeriti.

Kuidas jõudsid geoloogiani?

Tegelikult oli lapsepõlveunistus saada lenduriks. Selle nimel tegin tööd juba algkoolis, sest teadsin tollal, et peab olema tugev põhi matemaatikas ja füüsikas. Nii tegin eksamid ka gümnaasiumi reaalainete eriklassi Pärnu II keskkoolis. Ja siis tuli teadmine, et suurte lainerite piloodiks sai vaid Nõukogude Liidu sõjakooli kaudu: esmalt siis militaarpiloodiks. Tsiviilkoolist sai ainult „moosiriiuli“ piloodiks. No polnud soovi seda teed minna. Isa sõjakaaslane, kelle juttusid olin koos isa omadega aastaid kuulanud ja meelde jätnud, soovitas vaadata geoloogia suunas. Isa oli ehitaja, nii kombineerisingi endale ehitusgeoloogia eriala.

Murdelised 1990ndad. Kuidas tuli sinule Eesti taasiseseisvumine?

Olin 1989. aastal kandideerinud tollase Riigikantselei tippjuhtide 2aastastele kursustele, kuhu mind läbi tiheda sõela ka vastu võeti. Juba puhusid uued värsked tuuled ja meist koolitati uue põlvkonna tegijaid. »

MARTIN ANDRELLER

Kaitseliidu keskjuhatuse liikmena on reservmajor Olavi Tammemäe (fotol 2019. aastal Tartus, vasakult esimene) kohustuseks ja auks marssida võidupüha paraadil Kaitseliidu liputoimkonnas

ASSO PUIDET

Muidugi osalesin suurematel meeleavaldustel. Mäletan, kuidas meid Tammsaare pargis ühel kogunemisel Viru hotelli katuselt filmiti – ilmselt mõni tollane jõustruktuur. Pärast kursuste lõpetamist pakkus tollane keskkonnaminister mulle keskkonnaekspertiisi osakonna juhataja kohta, mille pärast mõttepausi ka vastu võtsin.

Sellest hetkest (mais 1991) algas minu jaoks nagu sõit Ameerika mägedel: ehitasime üles uut riiki, tööpäevad olid 12, 16, 18 tundi pikad, oli palju suhtlemist, kirjutamist ja ka välissõite. Isegi ei mõista täna, kustkohast see energia tuli. Aga 1998. aasta kevadel astusin sellelt rongilt maha.

Kust pärineb sinu rännukirg ja kui paljudes riikides oled käinud?

Rännukirg pärineb ikka geoloogiatudengina tehtud esimestest matkadest Uuralitesse, Kesk-Aasiasse ja Siberisse. Aastate vältel olen olnud kõikidel kontinentidel v.a Antarktika; kõrgeim koht on Mount Everesti teine baaslaager 6000 meetri kõrgusel, seda siis Tiibeti poolt ronides. Aga olen ära käinud ka Nepaali-poolses esimeses baaslaagris (kõrgus umbes 5500 meetrit).

Kas oled mõnes maailmanurgas tulnud mõttele, et just sedasi võiksid elada ka eestlased?

Kuhu iganes ma ka sattunud pole, alati on olnud selline tunne, et Eestist paremat kohta pole.

Kui saaksid valida loetelust rändur, keskkonnakaitsja, sõjamees endale tulevikuks ainult ühe suuna, siis milline see oleks?

Ilmselt siis rändur, kes oma teel hoolib keskkonnast ja vajadusel astub välja nii enda kui oma kaaslaste kaitseks.

Sinu hinnang tänasele Kaitseliidule?

Tänane Kaitseliit on hästi juhitud ja organiseeritud riigile olulise kodanike vaba tahte rakendamise võimalus riigikaitseliste ülesannete katmiseks. Minu arvates on Kaitseliit meie tubli idanaabri sõjakate ringkondade heidutajana oluline.

Mida peaks Kaitseliit õppima 1940. aasta suvel toimunust?

See, mis tol ajal toimus, ei tohi enam korduda. Kui ka riigi poliitiline juhtkond teeb mistahes põhjusel otsuse alla anda, peaks sõjaaja õigusruum

võimaldama ikkagi agressiooni vastu välja astuda. Kui ikka naaber astub su õue peale, kirves käes, siis jutupuhumisest ei pruugi suuremat abi olla.

Mis oleks sinu kõige olulisem juhis või nõuanne neile, kes on täna või homme tegemas otsust Kaitseliiduga liitumise kasuks?

Eks tuleb enda seest leida vastus paarile lihtsale küsimusele.

- Miks?
- On mul soov leida selleks piisavalt vajalikku aega?
- Kas minu pere on valmis seda toetama, sest vähemalt osa vajaminevast ajast lõikan ju nende arvelt?
- Kas olen valmis vabatahtlikult allutama end Kaitseliidu rutiinidele ja pealike korraldustele?

VANAISA PARAADMÕÕGA JÄLGEDES

Olavi vanaisa major Karl Paveli arreteerisid punased koos paljude teiste Eesti ohvitseridega 14. juunil 1941. aastal endises Kaitseliidu Petseri maleva staabihoones ja tema elutee lõppes ühes Norilski vangilaagris 23. oktoobril 1942.

Teatavasti aga nõukogude võim oma vaenlasi ei unustanud ja nii korraldas NKVD veel 27. novembril 1945. aastal tema Pärnu kodus Suur-Sepa tänaval läbiotsimise ja viis sealt kõige muu hulgas kaasa major Paveli ohvitseri paraadmõõga. Kõnealust Suur-Sepa tänava ettevõtmist juhtis toona julgeolekutöötajast leitnant Aleksander Utjomov.

Seda, kust kandist seltsimees Utjomov ise pärit oli, me täna ei tea, kuid 1980. aastatel elas ta jätkuvalt Pärnus. Tema koduaknad avanesid käidavale Riia maanteele ning ühel hetkel märkasid tähelepanelikud inimesed ja major Paveli peretuttavad, et endine julgeolekutöötaja kasutab oma elutoa seina ehtimiseks uhket vabariigiaegset ohvitserimõõka.

Tekkis kahtlus, et tegemist on just nimelt 1945. aasta novembris perekonnalt konfiskeeritud esemega. 1992. aastal proovis Olavi ema nüüd juba Eesti politsei abiga tõde ja õigust jalule seada, kuid paraku see katse nurjus – Utjomov oma kõrges vanuses ei mäletanud enam midagi ja tema lähedased eitasid sellise mõõga igasugust olemasolu …

Kui Eesti Reservohvitseride Kogu 2006. aastal taastas kaitseväe ohvitseri maaväe tseremoniaalmõõga kandmise ja kasutamise traditsiooni, oli major Olavi Tammemäe üks esimestest, kes väärika terariista endale soetas. Toimingu taga oli sügav idee – asendada kaotsiläinud perekonnareliikvia samaväärsega, kandes sellega edasi Eesti aadet ja vankumatut vastupanutahet.

MARTIN ANDRELLER

Olavi Tammemäe ja tema vanaisa major Karl Pavelit meenutavad esemed. Vasakpoolne terariist on tänaseni õnnekombel säilinud tsaariarmee ohvitserimõõk, mille omanikuks sai Karl Pavel pärast 2. Tifilisi (Tbilisi) lipnikekooli lõpetamist 1917. aastal

TULEMÜÜR: KAITSELIIN MEIE ARVUTIS

Arvuti, millel pole Interneti-ühendust, tundub üsna mõttetu. Meie igapäevase elu ja tegevuse lahutamatuks osaks on Internet, selle pakutavad teenused ja võimalused. Aga ka selles varitsevad ohud.

Tekst: **HANNO SAKS**, *Kaitseliidu Pärnumaa maleva küberrühm*

Kuid mis on Internet? Internetina tunneme ühtseks supervõrguks ühendatud väiksemaid arvutivõrke, mis omakorda võivad koosneda veel väiksematest arvutivõrkudest ja need omakorda üksikseadmetest.

Igal arvutivõrgul on oma eesmärk, seal liiguvad andmed, mis on sellele võrgule vajalikud, ja neid andmeid on sageli vaja kaitsta võõraste eest. Kõige lihtsam näide on meie kodune arvutivõrk. Koduses võrgus liiguvad meie pereliikmete seadmete vahel meie isiklikud andmed. Näiteks pildid, videod, sõnumid, andmed teenuste, näiteks internetipanga kasutamise kohta ja muu info meie tegevusest Internetis.

Seega peaks meie koduse võrgu ees olema aed ja värav – samamoodi, nagu meie kodul ja suvilal. Aed ja värav määravad, kes pääsevad meie maale sisse ja kunas. Meie arvutivõrgu (kas siis koduse või ettevõtte oma) puhul täidab sama ülesannet tulemüür. Keegi ei vaidle ju, et kindel aed ja kvaliteetne värav on meie turvatunde väga tähtis osa.

Millised tulemüürid on olemas?

Tulemüürid võivad olla eraldi seadmed, muude võrguseadmete (ruuterid, WiFi ligipääsupunktid jms) osad või ka meie konkreetses seadmes (arvuti, telefon, tahvel, auto, külmik jne) olev eriotstarbeline tarkvara.

Igasuguse kaitse puhul on oluline, et see ei algaks vahetult koduukselt, vaid sobilikust kaugusest. Nii on ka tulemüüridest kõige olulisem see tulemüür, mis asub selles seadmes või selle seadme juures, mille kaudu on teie võrk Internetiga ühendatud.

Kui olete kodus või oma kontoris, on selleks kas teie teenusepakkuja seade või teie IT-spetsialisti paigaldatud seade. Kui olete oma telefoniga avalikus kohas, on selleks kas konkreetse koha omaniku võrgu- (üldjuhul WiFi) või 4G-teenuse pakkuja võrk.

Kõigil neil võrkudel on tavaliselt pääsupunktis oma tulemüür. Kui teil on oma IT-spetsialist, siis vastutab tema teie võrgu turvalisuse eest. Omas kodus või oma seadmega avalikus kohas liikudes vastutate ise selle eest, et pahalased ei saaks teie andmete juurde.

Seadmes kasutatakse tulemüüre selleks, et esmase tulemüüri langemisel või halval konfigureerimisel oleks olemas ka nn teine kaitseliin. Omas arvutis või telefonis on alati tungivalt soovitatav hoida tulemüüri programm või funktsionaalsus sisselülitatuna. Mõnede programmide kasutamine võib vajada tulemüüride lisahäälestamist. Kui liigute avalikus võrgus, tuleb seda võrku alati käsitleda täiesti kaitsmata võrguna ning vastutada oma seadme ja andmete turvalisuse eest sada protsenti ise.

Kuidas tulemüüre kasutatakse?

Tulemüüridel on kaks liikluse reguleerimise võimalust: kas konkreetse programmi või terve teatud liiki liikluse ulatuses.

Liikluse piiramist nimetatakse filtreerimiseks. Mingite kindlate programmide filtreerimine on nende tulemüüride ülesandeks, mis asuvad teie seadmes. Liikluse filtreerimine liigi järgi on üldjuhul omaette seadmetes või nende osades olevate tulemüüride ülesandeks.

Tulemüüride puhul on oluline teadvustada ka liikluse suunda. Väljuv liiklus (*outbound*) on liiklus teie seadmest või võrgust Interneti poole ja sissetulev (*inbound*) on teie seadmesse või teie võrku Internetist jõudev liiklus.

Sellega seletub ka tulemüüri ning viiruse- ja nuhkvaravastase tarkvara peamine erinevus. Tarkvara kaitseb konkreetse ründe korral, tulemüüri ülesanne on sellele lisaks likvideerida erinevate rünnete võimalikkus. Seega on tulemüüridel oluline ennetav võimekus.

Tulemüüride planeerimisel ja kasutamisel tuleb järgida põhimõtteid, mis eeldavad teatava baasterminoloogia lahtiseletamist.

Millele mõelda tulemüüri häälestamisel?

ARVUTI AADRESS. Arvutitel, telefonidel, tahvlitel, autodel, külmikutel ja teistel Interneti-võimega seadmetel on suhtlemiseks olemas aadress. Aadress peab olema võrgu piires unikaalne. Aadressidena on kasutusel kas IP 4. versioon või IP 6. versioon.

Tänapäeval on tavalisimad 4. versiooni aadressid. Need koosnevad neljast kuni kolmekohalisest numbrist vahemikust 0-255, mis on punktidega üksteisest eraldatud. Näiteks 193.40.136.99.

Üldjuhul on Internetiga ühendatud sisevõrgus (teie enda koduses või ettevõtte omas või teenusepakkuja avalikus võrgus) seadmel n-ö sisevõrguaadress. See on aadress algusega 10.*.*.*, 192.168.*.* või 172.16.*.* kuni 172.31.255.255. Ehk siis: kui teie seadmel on selline aadress, siis asute omas või teenusepakkuja sisevõrgus.

PROGRAMMI VÕI TEENUSE PORDI NUMBER. Eespool oli öeldud, et arvutil on võrgus aadress ja see on unikaalne. Kuid kuidas on lahendatud probleem, kui ühes arvutis on mitu programmi või teenust, mis tahavad Interneti vahendusel suhelda teiste arvutitega?

See on lahendatud pordinumbritega. Seda võib ette kujutada nii, et unikaalse aadressiga arvutil on mitu väravat ja iga värava kaudu saab andmeid vahetada üks programm või teenus. Ehk siis ühe seadme kohta moodustub iga programmi jaoks, mis Interneti kaudu andmeid vahetab, unikaalne kombinatsioon: aadress + pordinumber.

> **Seega peaks meie koduse võrgu ees olema aed ja värav – samamoodi, nagu meie kodul ja suvilal. Aed ja värav määravad, kes pääsevad meie maale sisse ja kunas.**

Nende teadmiste põhjal saame järgmises osas vaadelda, kuidas ja millistest kriteeriumidest lähtudes tuleks mõelda oma arvuti, telefoni või muu seadme, aga ka koduse või ettevõtte arvutivõrgu tulemüüri põhimõtteid ja reegleid koostades.

Alati tuleb silmas pidada, et ühel või teisel moel Kaitseväe või Kaitseliiduga seotud inimesed peaksid nendesse põhimõtetesse suhtuma mitu korda tõsisemalt kui tsiviilisikud. Te kõik olete selliste isikute erilise huvi all, kes soovivad pääseda ligi andmetele, millele neil õigust ei ole. Teie koduarvutis ei pruugi midagi olla, kuid sealt pääseb lihtsustatult ligi teie telefonile/tahvlile ja sealt juba muudele võrkudele, kus te viibite. Stuxnet ei muukinud Iraani tuumasaladusi lahti mitte asutuse võrgu kaudu, vaid kasutaja kaudu. Olgem valvsad.

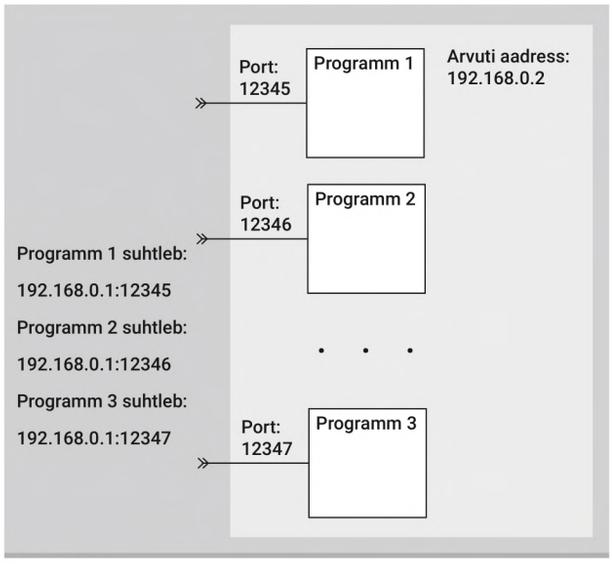

JOONIS 1

FREEPIK / RAWPIXEL

SERGEI F/FLICKR

KALIFAADI SÜND: RAHA JA RAEVU SÜMBIOOS

Islamiriik ei sündinud üleöö, nagu meediast sageli võib mulje jääda, kui vaadata habetunud mehi Toyota pikapitel lippu lehvitamas. IS-i riigi juhtimiseks mõeldud administratsioon võttis kuju aastate jooksul ja järk-järgult.

Tekst: **kolonelleitnant MARGUS KUUL**, *kaitseväe erioperatsioonide väejuhatuse ülem*

Oma sugugi mitte väheolulist osa IS-i kasvamises mängis väline abi. Välise abi võib jagada üldjoontes kaheks. 2014–2015 saabus seitsmekümnest maailma riigist suurusjärgus kolmkümmend tuhat võõrvõitlejat. Samaaegselt voolas sisse materiaalne abi relvastuse ja isevalmistatud lõhkekehade komponentide näol. IS tellis ettenägelikult kogu maailmast kohale põllumajanduses kasutatavad väetisi, tööstuslikku lõhkeainet, elektroonilisi komponente, süütenööri, lõhkekaablit, detonaatoreid ja mobiiltelefone. Sõda saab pidada, kui äri on hea, ja see äri oli hea.

Eelmainitu oli kergesti kättesaadav, sest sellise kauba vedu ei ole nii karmilt litsentseeritud ja piiratud nagu relvade vedu. Vajalike komponentide hankeahelas osales tootjate, vahendajate või lõppkasutajatena viiskümmend üks firmat kahekümnest riigist. Näiteks Euroopa riikidest olid esindatud Taani, Belgia, Rumeenia, Austria, Tšehhi, Šveits ja Soome (Nokia telefonid 105 RM-908).

Kaup jõudis IS-i võitlejateni aasta, kõige vähem ühe kuni kuu kuue jooksul. Võidurelvastumise taustal peeti maha ka märkimist vääriv „väetisesõda“ Türgi piirivalve ja IS-i vahel. IS-i esindajad kui kehtestatud sanktsioonidest mööda hiilivad musta turu kuningad ei nõustunud maksma nende arvates kallist altkäemaksu Türgi-Süüria piirile kuuks ajaks tekitatud „värava“ lahtihoidmiseks.

Samas oli vaja kätte saada igapäevane kokkulepitud saadetis, milleks oli kakssada tuhat tonni väetist lõhkekehade valmistamiseks. Väetisetonni hinda tuli tõsta, et varustajad saaksid maksta piiril krõbedat altkäemaksu, et müüja saaks üleüldse müüa väetist hinnaga 540–515 dollarit tonn.

RAHA VOOLAS

Veel üks oluline komponent, mida IS oma eduks vajas, olid finantsid. Tulevast riigiaparaati tuli ju jätkusuutlikult üleval pidada. 2014. aastal teenis IS Iraagis väljapressimiste ja maksustamisega suurusjärgus 600 miljonit dollarit. Pankadest ja ametiasutustest rööviti lisaks 500 miljonit dollarit. Ainuüksi Iraagi keskpanga kontorist Mosulis saadi lisaks olemasolevale rahale röövsaaki veel üle 500 miljoni dollari. Naftasaaduste müügist kaheksakümnelt erinevalt naftaväljalt teeniti kaks miljonit dollarit kuus. Samas kulus suurem osa naftast IS-i armee ja riigiaparatuuri ülalhoidmiseks. Inimröövidega teeniti umbes 20 miljonit.

Hinnanguliselt teenis IS iga päev miljon dollarit, sealhulgas oma vastaste pealt, sest Iraagi valitsuse heaks töötavaid isikud, keda oleks võidud ka tappa, hoopis topeltmaksustati vastutasuks ellujätmise eest, mis omakorda tõi sisse 300 miljonit dollarit aastas.

Mosulis aga hõivati kullakaevandused ning uskmatuid sunniti maksma kaitseraha (*Jizyah*). Iraagi keskvõimu hinnangul oli IS-il ressursse suurusjärgus kaks miljardit dollarit ning hõivati kolmandik Iraagi nisutootmiseks mõeldud põllumaad.

Riigi tööshoidmisele kulus ka palju raha. Näiteks palkade maksmiseks riigitöötajatele ja võitlejatele vajati 3 kuni 10 miljonit kuus. Veel rohkem kulus meediatootmisele, relvastuse ja lõhkeainete hankimiseks.

Suur osa teenitud rahast investeeriti politseiriigilaadsetesse institutsioonidesse, mille hulgas olid komiteed, meedia, usukohtud ja turgu reguleerivad asutused. Samas andis investeeritud ressurss rahvale tagasi vähe teenuseid. Infrastruktuuri ei investeeritud sihilikult, sest see oli IS-i vasta- »

se koalitsiooni sihtmärk ning juba eos arvestati, et territooriumi hoidmise ülesanne muutub kiiresti. Kulutusi vähendas Iraagi armeelt transpordi ja sõjavarustuse ülevõtmine ja kohalike elanike varade rekvireerimine. Samuti sai IS sadade miljonite dollarite väärtuses toetust Katarist ja Kuveidist.

ISLAMI KALIFAADI STRUKTUUR

Selleks, et mõista IS-i kui riigiehitaja olemust ja ambitsioone, ülesehitustöödega kaasnevaid probleeme ja raskusi, tuleb pilk heita terroriorganisatsiooni administratsioonile ja nende tegevustele.

IS-i riigi korraldus põhineb keskaja printsiipide valitsemise sätetel (*Al-Ahkam al-Sultaniya*), kus impeerium (kalifaat) toetub võimu, jõu ja autoriteedi sammastele. Eelmainituile on lisatud modernne organisatsiooni vorm, „riik“ oma sõjalise, julgeoleku, ideoloogia ja bürokraatia osistega.

IS-i püramiidi tipus on prohveti suguvõsast pärinev valitud sunniidist kaliif, kes juhib teisel astmel asetsevat, kaliifile nõu andvas rollis toimetavat Shura komiteed, mis on põhimõtteliselt IS-i staap.

Abu Bakr Baghdadi staabi põhituumiku moodustasid iraaklased. Staabi koosseisu kuulus omakorda eraldi kuueliikmeline religioosne komitee eesotsas kaliif Baghdadiga.

Toetavate ülesannetega, nagu side, värbamine, meedia ja finantskohustused, tegelesid araablased ja välismaalased. Püramiidi kolmandal astmel olid „need, kes vabastavad ja seovad“ (*Ahl al-Hal wa al-ʻAqd*) – komitee, mis koosnes prominentsetest arvamusliidritest ja islami õpetlastest ning juhtidest, kes olid kaliifile truudust vandunud.

Neljandal astmel asus IS-i jaoks üliioluline religioosne šariia komitee, kes täitis strateegilise kommunikatsiooni rolli, avaldades kaliifi sõnumeid, kirju, laule, videosalvestusi ja publikatsioone. Komitee oli jagatud kaheks allüksuseks. Üks osakond tegeles šariia kohtute haldamise, õigusemõistmise, karistuste määramise ja täideviimisega. Sellele lisandus turu ühtlustamine, vooruste õilistamine ja pahede ennetamine. Teine osakond tegeles palve pidamise, meedia jälgimise, juhiste andmise, propaganda ja värbamisega.

Püramiidi viiendal astmel asus IS-i kõige vanem osis, meedia ja side osakond, kus tegeleti „elektroonilise džihaadiga“, levitades kaheteistkümne meediaagentuuri kaudu džihaadi salafismi ideoloogiat, kirjastades ajakirja Dabiq ja Al-Shamikhah ning käitades raadiojaama Al-Bayan Mosulis ja teist Süürias Raqqa linnas.

Sellele lisaks haldati vene-, inglis-, hispaania-, urdu-, prantsus- ja saksakeelseid blogisid ja veebilehti, kus tegeleti ideoloogia levitamise, annetuste, treeningu, lahingutaktikate, pommitegemise ja kõige muuga, mida partisanisõda viljelev pühasõdalane võiks teada ja osata. Kuuendal astmel paiknes laiahaardeline finantsosakond, raha maja (*Bayt al-Mal*) kus sissetulekuid saadi Araabia ja Euroopa äridest ja mošeedest kogutud religioossetest almustest ning Iraagi-sisesest maksustamisest ja väljapressimisest.

Seitsmendal astmel paiknes kaliifi asemiku juhitud välikomandöride sõjaline komitee, kes kamandas kolme pataljoni. Kolme- kuni neljasaja võitlejaga pataljonid omakorda jagunesid viiekümne-kuuekümne võitlejaga brigaadideks.

Sõjaline komitee planeeris ja juhtis staabiülemate grupi kaudu rünnaku-, enesetapu-, snaipri- ja varitsusüksusi, logistikat ning sõjasaagi haldamist.

Mitte vähem oluline polnud ka julgeolekukomitee, mis tegeles kaliifi julgeoleku tagamise ning luure ja vastuluure agentuurvõrgustiku haldamisega, samuti poliitiliste enesetapuerioperatsioonidega, väljapressimise ja almuste kogumisega.

IS-i püramiidi tipus on prohveti suguvõsast pärinev valitud sunniidist kaliif, kes juhib teisel astmel asetsevat, kaliifile nõu andvas rollis toimetavat Shura komiteed, mis on põhimõtteliselt IS-i staap.

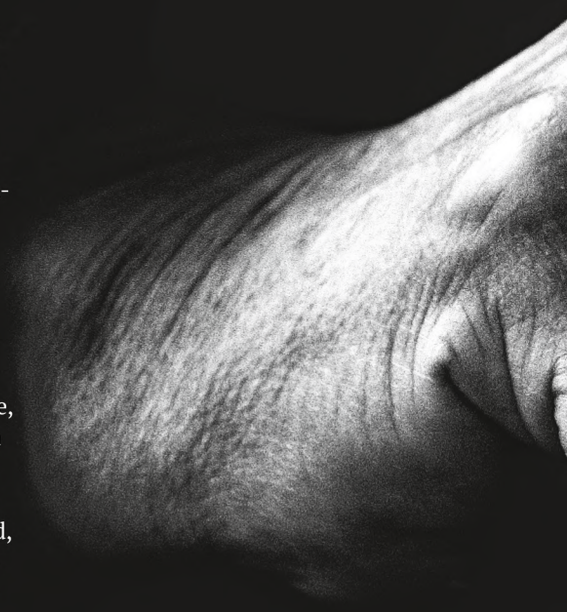

Üheksandal astmel paiknesid kuusteist provintside administratiivüksust (*Wilayat*), keda juhtisid provintsides amiirid.

KOOLIHARIDUS JA KASVATUSTÖÖ

Provintside administreerimiseks ja riigi rikkuste üle kontrolli haaramiseks oli plaan, mis hõlmas maavarade, k.a nafta, gaasi ja kulla kasutamist ning maa-ala, elanike, kaubandusteede ja veekogude üle kontrolli võtmist.

See tähendas omakorda eelmainitu äravõtmist šiiadelt, kurdidelt, druusidelt, alaviitidelt. Seda kõike sai teha vaid püha sõja ehk džihaadi propageerimise kaudu. Selleks oli vaja aga töötavat infrastruktuuri, administratsiooni, reserve, tehaseid, projektide administreerimist ja eelkõige islamistliku ideoloogia õpetajaid ja selle järgijaid.

IS-i kontrolli alla pidid jääma nafta, kulla- ja antiigiäri ning relvade tootmine. Samuti šariia poliitikast lähtuv islamistlik ja džihaadi esikohale seadev haridusprogramm.

Islamiriiki ei hakatud üles ehitama nullist. Al Qaeda teine mees, Abu Abdullah al-Masri, kes 2017. aastal USA

PIXABAY

Õppekava kohaselt lõpetab õpilane haridustee, kui ta mäletab peast seitset kuni kümmet osa koraanist ja oskab lugeda tervet koraani.

õhurünnakus tapeti, oli aastaid varem kirjutanud sunniitidest moslemitele IS-i administreerimise käsiraamatu.

Kalifaadi kadettide generatsiooni kasvatamine pidi toimuma laagrites ja juba džihaadis osalevad võitlejad pidid aastas korra läbima jätkulaagri. Ettevalmistav laager oli kohustuslik nii kohalikele kui ka võõrvõitlejatele.

Õppe põhirõhk oli šariial, islamistlikul doktriinil, *al-wala*' ja *al-bara*' doktriinil ning relvaõppel. Lapsed pidid läbima ettevalmistuslaagri, kus õpetati islamistlikku ühiskonda, kombeid, šariiat, *fiqh*'i doktriini ning käsitulirelvade kasutamist. Tublimad lapsed sai kaasata liikluskontrollpunktide ja sisejulgeoleku patrullidesse.

IS-i laienemiseks oli eelkõige vaja viljeleda islamistlikku elustiili, toetudes koraani konstitutsioonile, ning süsteemi, mis seda juurutab. Raskuskeskmeks oli hadithist (Bukhari, 1358) lähtuv haridus: „Iga laps sünnib õige usuga. Lapse vanemad teevad temast juudi, kristlase või zoroastristi." Islamistliku hariduse tarbeks oli IS 2015. aastal välja mõeldud koolireformi nn „džihaadi homsete lõvide" kasvatamiseks.

Normaalajaga õppepäev koolis sisaldas neli kuni viis 45minutilist tundi, kus põhiliselt anti islamistlikku haridust. Põhikooliks määratud viie õppeaasta ja kahe keskkooliaasta jooksul pandi harimisel põhirõhk islamistlikule doktriinile, araabia keelele, matemaatikale, prohveti eluloole ning inglise keelele. Kehaline kasvatus asendati füüsilise džihaadiga, mis hõlmab laskmist, ujumist ja ratsutamist.

Õppekava kohaselt lõpetab õpilane haridustee, kui ta mäletab peast seitset kuni kümmet osa koraanist ja oskab lugeda tervet koraani. Seejärel sai õppida kaks aastat kolledžis enne ülikooli astumist. Ülikoolis oli enamasti vaid meestel lubatud õppida valdkondadest tööstust, teadust, põllumajandust ja õendust. Palgatud õpetajad pidid aga enne õpetamist läbima šariia koolituse ja seejärel 9kuuse akadeemilise õppe.

Probleem seisnes aga selles, et IS-il polnud piisavalt õpetajaid. Seega esitati „kalifaadi maadelt ristirüütlite Euroopasse põgenenud" hambaarstidele, arstidele, farmatseutidele ja professoritele ultimaatum, et nad kolmekümne päeva jooksul tagasi tuleksid, mida aga ei juhtunud.

ORJANDUS KUI ÄRI

Üks tähtis riigi toimimise osa oli orjapidamine. Näiteks seksiorjade (*sabaya*) pidamise tarbeks oli IS väljastanud suisa käsiraamatu, lähtudes šariiast ja monoteistliku islami (*Tawheed*) kehtestamisest (Koraan 8:39).

Uskmatute naiste ja nende järelkasvu orjadeks tegemine on islami ja šariia ülistamise kõrgeim vorm. Orjastamise aluseks on orjade islami mitteuskumine ning orje kui sõjasaaki sai võtta vaid džihaadis, *dimmi*'de vastu sõdides. Seega tuleb džihaadi pidada »

juutide, kristlaste ja teiste islamit mitteuskujate vastu.

Käsiraamat sätestas, et džihaadis vangistatud naist ei tohi tarvitada enne valitseva imaami (kaliifi) heakskiitu, sest kaliif võib olla heatahtlik, lasta uskmatute naised vabaks või küsida nende eest lunaraha. Seega enne imaami otsust ei tohi sõjasaaki vägistada. Kui moslem vangistab uskmatute naised, on ta toonud nad välja nende räpasest keskkonnast, seega on uskmatute naiste psühholoogiline murdumine paratamatu ning islamile lähemal olles ja nähes islami suursugusust pöörduvad nad varem või hiljem vabatahtlikult islami usku. Nii on orjastamine otsene vahend moslemite soo jätkamiseks. IS-i võitlejad, kes soovisid osta seksiorja, pidid end nimeliselt registreerima pataljoni personaliosakonnas või rindesektoris ja määratud päeval orjaturule minema. Kes ennast ei registreerinud, ei saanud ka orjaturul osaleda. Pakkumised esitati kinnises ümbrikus, kõrgeim panus võitis ning orja väljaostmine oli kohustuslik.

VÕITLUS KAHEL RINDEL

IS pidas riiki ehitades samaaegselt võitlust kahel rindel, nii sisemine kui välise vastasega. Siinkohal on välja toodud mõned riigiehitamise murekohad: riigi juhtimiseks vajaliku administratsiooni puudus, šariia õpetajate vähesus ja kohalike elanike vähene šariia järgimine ja tundmine.

Tegeleda tuli varastamise, leivahindade reguleerimise, gaasimüügi, *zakat*'i kogumise, kinnisvara rekvireerimise, lokkava kirjaoskamatuse, desertöörluse, välisvõistlejate arvelevõtmise ja prohveti solvamise eest mõistetud surmanuhtluste täideviimisega, elanikkonna kaardistamise ja isikutunnistuste jagamiseni välja.

Lisandus võitlus WiFi, satelliittelekanalite, GPS-seadmete, Apple'i toodete, tuvide kasvatamise, meeste *slim fit* rõivaste kandmise ja suitsetamise vastu. Nimekiri on pikem, kui siia artiklisse mahuks. Seega oli islamistlikul politseil (*hisbah*) käed tööd täis, rääkimata tegevusega kaasnevast paberimajandusest.

Näiteks Aleppo provintsis kehtestati suitsetamise või sigaretipaki omamise eest trahv 2 grammi 24karaadist kulda. Surmaga karistati homoseksuaalsust, uskmatute heaks luuramist, islami hülgamist, rüvetamist ning jumala ja prohveti salgamist.

Naisi karistati voorusetuse eest 100 piitsahoobi ja aastase pagendusega, abielurikkujast naine loobiti aga kividega surnuks. Varguse eest lõigati maha käsi, maanteeröövimise või tapmise eest oli karistuseks surm. Röövmõrvarit karistati ristilöömisega, hariliku röövimise eest aga raiuti maha vasak jalg ja parem käsi. Kohalike elanike terroriseerimise eest saadeti kurjategija maalt välja.

Samas pidi IS-i politsei jälgima, et globaalsete brändide võltsitud tooteid müüdaks vaid võltsitud tähisega.

Nähti palju vaeva isemajandava riigi loomisega prohveti traditsioonide järgi. Näiteks usulistel kaalutlustel keelati Türgist imporditud liha söömine. Samuti keelati Iraani toit ja ravimid. Sellega lõhuti töötav kaubandussüsteem. Samaaegselt edendati vägisi põllumajandust piirkondades, kus seda teha ei saanud. Miks muidu müüsid talupojad IS-i põllumajandusministeeriumi poolt väljajagatud väetist ja nisuseemneid ning külviks mõeldud kütust maha Fallujah' turul. Kõik see pani islamistide kohtuveskid täie hooga jahvatama.

Vaatamata pingutustele ning saavutatud edule ei suutnud IS aga jätkusuutlikult püsima jääda, sest uskmatute avastatud ja toimivaid Maslow' püramiidi kõrgemaid astmeid ei suutnud nullida ei pronksiajastu müüdil põhinev fanatism ega ka sellest fanatismist ajendatud religioosne füüsiline vägivald.

IS ei suutnud end piisavale hulgale inimestele meeldivaks ega köitvaks teha. Välja arvatud neile, kes otsisid lahinguväljal märtrisurma. Nii mõnigi IS-i võitleja kahetses, et oli Süüria kõrbes passi põletanud, kui 2016. aastal algas võitlus IS-i vastase koalitsiooniga.

JEREMY BROOKS/FLICKR

Võiduparaad Moskvas, 1945
WIKIPEDIA

VÕIDU VÕIDU TÄHISTAMINE

Tänavu Paides aset leidma pidanud Kaitseliidu võidupüha paraad jäi pandeemia tõttu marssimata. Juhtub ikka. Ka kõrgemate panustega mängivatel suurematel riikidel.

Tekst: **TOOMAS ALATALU**, *politoloog*

Näiteks Venemaal viidi Suures isamaasõjas saavutatud võidu 75. aastapäeva võiduparaad tavapärase 9. mai asemel läbi hoopis 24. juunil 2020. Miks just sel kuupäeval?

Kindlasti mitte juhuslikult. Täpselt 75 aastat varem, 24. juunil 1945 toimus Moskva Punasel väljakul samuti kuulus võiduparaad, mille käigus heideti mausoleumi tribüünil seisnud, Nõukogudemaad sõjas juhtinud Stalini ette põrmu purustatud Saksa sõjaväeosade lipud.

Võib öelda, et enamik sõdu on lõppenud võiduparaadiga. Reeglina on see jäänud ühekordseks ettevõtmiseks, sest sõda on kole, ka võitjat kurnav ettevõtmine ja ei peeta sündsaks tähistada aastakümneid võitu mõne teise riigi üle.

Küll aga peetakse normaalseks riikide relvajõudude hetkevõimsuse iga-aastast näitamist riigi sünnipäeval ja näiteks NSV Liidus toimusid sõjaväeparaadid 7. novembril aastail 1918–1991.

20 aastat pärast Teise maailmasõja lõppu otsustas Kremlis äsja võimu haaranud NLKP uus juhtkond (Leonid Brežnev jt) hakata selle kõrval korraldama ka võiduparaadi. Selles nähti vahendit ideoloogilise kontrolli tõhustamiseks masside üle ja militaarset kasvatust jätkuvalt sõjahaavu ravivas ja end muust maailmast isoleerinud ühiskonnas.

Lisaparaadi ellukutsumine tähendas iga viie aasta järel toimuvaid suurüritusi, kus näidati Nõukogude Liitu ka kui sotsialismileeri juhti. Viimase kadudes asendati see jutuga Venemaa (omaette tsivilisatsiooniks kuulutatud) ühiskonna erilisusest ja kohast maailma poliitikas.

Seda narratiivi on juba 20 aastat edasi arendanud Putini režiim, kes, nagu ülal öeldud, oskas olude sunnil ühitada mineviku meenutamise oma uute relvade tänase täristamisega.

PARAAD KUI POLIITIKA

Ent tagasi aastasse 1945, mil Berliini vallutamine tähendas Kremlile pausi suures sõjas, sest veel aprillis 1941 oli sõlmitud viieaastane neutraliteedileping Jaapaniga, kellega ülejäänud liitlased sõda jätkasid. »

Stalin kasutas endale soodsat seisu võiduparaadi korraldamiseks Moskvas, mis toimus ilma liitlasteta ja enne, kui Punaarmee n-ö lubas USA ja Inglise, hiljem ka Prantsuse vägedel siseneda Berliini. Seda vastavalt Jalta (veebruar 1945) kokkulepetele. Välismaalastest võtsid 24. juunil 1945 võiduparaadist osa Moskva alluvuses sõdinud Poola 1. armee esindus ja Bulgaaria ratsaväekindral Vladimir Stoychev, kes 1944. aastal, kui Bulgaaria vahetas sõjas poolt (Hitleri liitlasest sai Stalini liitlane), oli armeejuht.

„Kõigi loorberite haaramine“ Stalini poolt ärritas ja alandas eriti temaga kaua kokku mänginud Suurbritannia peaministrit Winston Churchilli ja kuigi Briti väed pääsesid Berliini alles 4. juulil, toimus 21. juulil 1945 seal Suurbritannia vägede võiduparaad. Seejuures täpselt samal kohal, kus Hitler oli 27. juulil 1940 korraldanud võiduparaadi pärast Poola ja Prantsusmaa alistamist. Nii et võrdlemist ja tagasitegemist kui palju.

Peamine oli siiski see, et 5. juulil toimusid Suurbritannias üldvalimised ja oli selge, et oma teatega – saime Berliini sisse ning korraldame seal ja seal võiduparaadi – lootis Churchill saada võiduks vajalikke hääli.

Briti koalitsioonivalitsus oli 18. mail laiali läinud, kuid opositsioonijuht Clement Attlee (asepeaminister 1940–1945) oli „vaatlejana“ kohal Potsdami konverentsil (17. juuli – 2. august 1945), tulenevalt Jaltas kokkulepitust.

Hääletustulemuste selgumise ajaks lendasid Churchill ja Attlee tagasi Londonisse, kus 26. juulil ilmnes konservatiivide ränk lüüasaamine ja Berliini tuli tagasi üksnes uus peaminister Attlee. Ehk siis – inglased korraldasid küll Berliinis võiduparaadi, ent, nagu ilmnes, poliitilisele kaotajale.

BERLIINIS JA CHONGQINGIS

Juunis Moskvas toimunud paraadi aegu pakkus Stalin lääneliitlastele ühise võiduparaadi korraldamist Berliinis, mis pärast Nõukogude Liidu sekkumist sõtta Jaapaniga sai teoks 7. septembril 1945 Reichstagi ja Brandenburgi väravate juures. Ajaloos on see tuntud ka kui „unustatud paraad“, sest kuigi kohal oli Moskva paraadi juhtinud marssal Georgi Žukov ja 5000st osavõtjast 3000 olid Nõukogude sõdurid, ei rääkinud ega kirjutanud Nõukogude ajakirjandus sellest midagi.

Solvangud olid suured – USA ja Briti vägede ülemjuhatajad kindral Dwight Eisenhower ja välismarssal Bernard Montgomery teatasid viimasel hetkel, et ei tule, ja saatsid endid asendama kindralid George Pattoni ja Brian Robertsoni.

Tegelik põhjus oli mõistagi see, et eilsed liitlased olid juba täistülis, ehkki „külma sõja“ alguse vormistamiseni kulus veel aega.

Võib öelda, et tervelt neli aastat Kaug-Idas lihtsalt passinud Punaarmee riisus sealgi võiduparaadi koore. Raske öelda, kui tõsiselt ameeriklased oma võidu tähistamist kalkuleerisid, ent pärast tuumapommide heitmist kahele Jaapani linnale oli omamoodi loogiline, et Jaapani kapituleerumine võeti vastu merel – Tokio lahte sisenenud USA sõjalaeva Missouri pardal 2. septembril 1945. Kuna see puudutas ka Jaapani maavägesid Hiinas, siis oli alistumise tunnistajaks pardale kutsutud ka Hiina Vabariigi kindral Xu Yongchang.

Samal tseremoonial kuulutati – arvestades info kohalejõudmise vajadust – järgmine päev, 3. september 1945 Teise maailmasõja lõpupäevaks. Liitlastega koos sõdinud ning Roosevelti ja Churchilliga Kairos konverentsi pidanud kindral Chiang Kai-sheki juhitud Hiina Vabariigi valitsus oli kärme ja nende võiduparaad toimuski 3. septembril Chongqingis. See 1500 km Pekingist edelasse ja Tiibeti lähedale jääv linn oli vabariigi ajutiseks pealinnaks aastail 1937–1945.

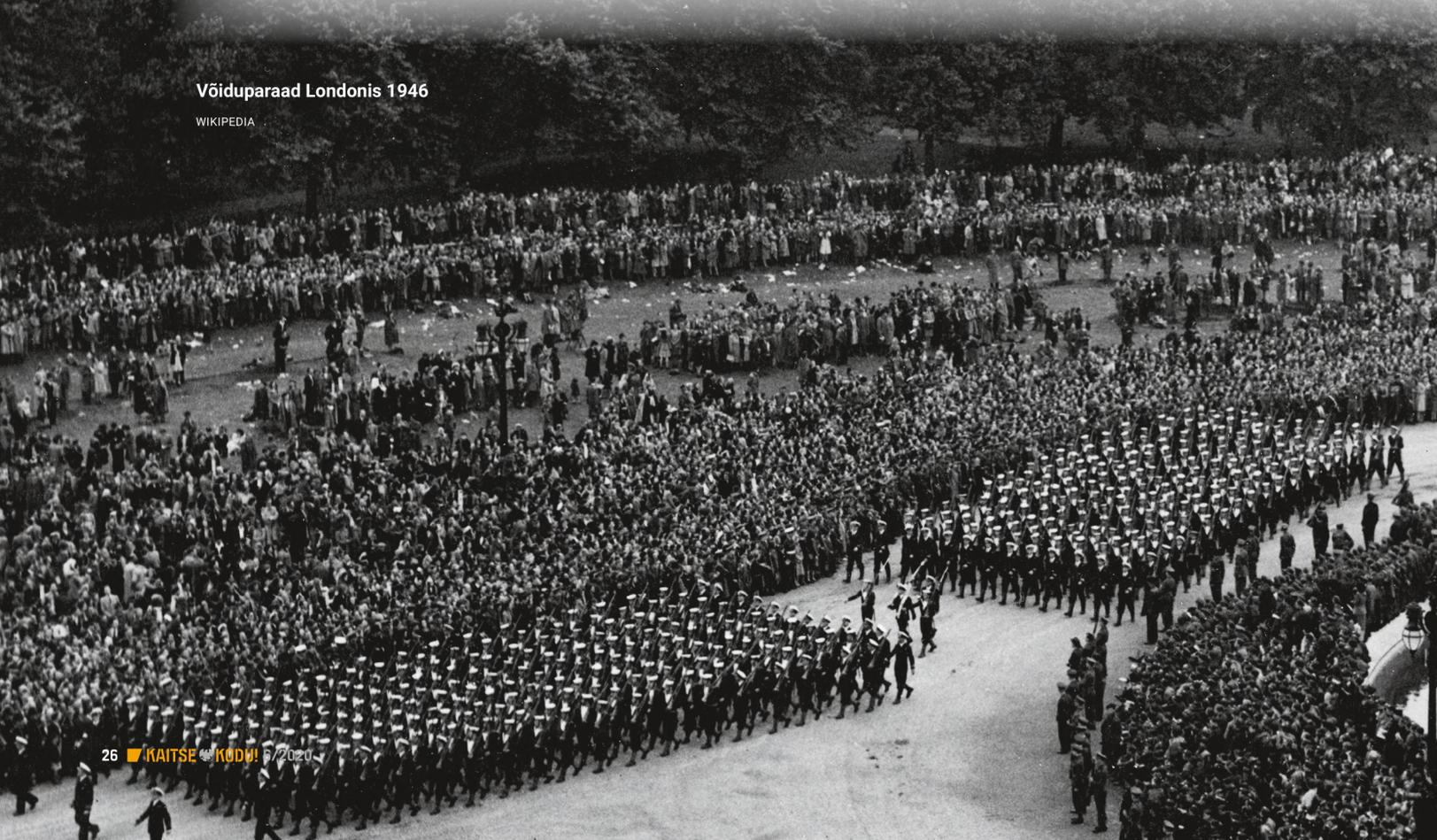

Võiduparaad Londonis 1946

WIKIPEDIA

HARBINIS JA MINSKIS

Nõukogude armee sõdimine Jaapani Kwantungi armee vastu toimus aga Koreas ning Mongoolia ja NSV Liidu naabruses Jaapani poolt moodustatud kahe nukuriigi Mengjiangi ja Mandžukuo territooriumil.

Sestap oli loogiline, et NSV Liit organiseeris oma võidukate vägede võiduparaadi Harbinis, mis asub mainitud Mandžukuo territooriumil ja kus 19. sajandist saadik on elanud palju venelasi. Ka meie Rahva Hääles ilmunud TASS-i reportaaž seal 16. septembril 1945 toimunud Nõukogude vägede võiduparaadist mainib, et hõigati vene-, hiina- ja koreakeelseid loosungeid ja et tribüünidel oli Punaarmee, Hiina Vabariigi, vaimulikkonna ja linna üldsus. Läänes mainiti ka Kirde-Hiina Jaapani-vastaste ühendvägede juhtkonna ehk siis Hiina kompartei juhi Mao Zedongi juhitud vägede esindajate kohalolu. Toona baseerusid kompartei relvajõud Pekingist läänes ja nende aeg saabus nelja aasta pärast.

NSV Liidu ainsa välismaal peetud võiduparaadi toimumisaeg on huvitav, sest kuupäev hiljem ehk 17. septembril 1939 tungisid ju Nõukogude väed Poola, et koos Saksa vägedega lõpule viia Poola riigi likvideerimine.

Nagu teada, oli Stalinil haaret ja lennukas mõtlemine ning 16. septembril 1945 toimus võiduparaad ka Valgevene pealinnas Minskis, mis toona oli juba ÜRO asutajariik! Seal peetud kõnedes kiideti kuus aastat varem toimunud valgevenelaste taasühinemist. Ukrainas samataolist üritust ei toimunud. Sealse sootuks teistsuguse olukorra rõhutamiseks olgu meenutet veel üht Valgevene eripära – Minski vabastamisel sakslastest oli suur roll kohalikel partisanidel ja 16. juulil 1944 toimus seal unikaalne „partisanide võiduparaad“.

Selles nähti vahendit ideoloogilise kontrolli tõhustamiseks masside üle ja militaarset kasvatust jätkuvalt sõjahaavu ravivas ja end muust maailmast isoleerinud ühiskonnas.

LONDONIS JA NEW YORGIS

Juunis 1945 Moskva paraadil alanud Stalini mäng Poolaga sai igal juhul selge jätku järgmisel aastal Londonis. Briti uuele peaministrile (1945–1951) Attleele ei andnud ilmselt rahu Churchilli lõigatud loorberid ja pärast pikki ettevalmistusi toimus Londonis võiduparaad 8. juunil 1946. Sellel olid esindatud Briti Rahvaste Ühenduse liikmed ja Inglismaa pealiitlased sõjas … peale NSV Liidu, Jugoslaavia ja Poola.

Sealjuures oli poolakate – neist 200 000 sõdis Briti ülemjuhatuse all – mittekutsumine eriti skandaalne ja selle põhjus lihtne. Punaarmee tuntud passimine Vislal suvel 1944 tulenes ju sellest, et nii Stalin kui Churchill tahtsid taasloodavas Poolas omameelset valitsust. 1946. aastal tuli Briti leiboristist peaminister Attlee ikkagi Stalini tahtmisele vastu ja poolakad jagati kaheks, ent n-ö paraadile lubatud poolakad solidaarsusest teiste vastu sinna ei tulnud. NSV Liidu lubatud esindus jäi aga lihtsalt tulemata.

Mis aga puutub Ameerika Ühendriikidesse, siis seal peeti kaks Teise maailmasõja võiduparaadi – laevastiku oma 27. oktoobril 1945 New Yorgis ning maa- ja lennuvägede oma 12. jaanuaril 1946 samas. Sel viimasel osales 82. õhuvägede diviis, mis oli osalenud ka 7. septembril 1945 Berliinis toimunud paraadil. Sellega oli loodud kahe võiduparaadi vahel ka teatud side.

Nüüd jääb muidugi oodata, kas Venemaa 75. aastapäeva võiduparaad saab ka järje, mis mõneti sõltub teistest – 2015. aastal täitsid päris sõdijate loobumisel tekkinud augu Hiina, India, Mongoolia ja Serbia relvaüksused.

Daeshist vabastatud Baghdeda linna kirikutorn Iraagis

HOOLETUTEST ÜLDISTUSTEST EBAÕIGLUSENI

„Minu džihaad on murda stereotüüpe huumoriga," kirjutas üks noor moslem, kui kirjeldas heitlusi eelarvamustega, millega tuleb tihti kokku puutuda. Just see lause meenus mulle, kui sattusin lugema Margus Kuuli arutlust „Džihaad – pilet paradiisi."[1] Tahaksin selles loos esitada vaadet moslemitele ja islamile väljaspool sõjatandrit, et lugejal võiks teemast kujuneda avaram pilt.

Tekst: ja fotod **HILLE HANSO**, *Türgi ja Lähis-Ida välis- ja kaitsepoliitika kommentaator ja analüütik*

Artikli esimeseks miinuseks on see, et tõsiusklikke inimesi ei eristata terroristidest ega tehta vahet äärmusorganisatsioonide propagandal ning käegakatsutavatel põhjustel, miks astutakse terroristlikesse rühmitustesse või äärmusorganisatsioonidesse. Autor, kelle mõttelõng algab ekstremistlikust ässitustööst, siirdub poliitilise islamini (mis alati pole vägivaldne), sealt edasi üldisemalt moslemite ja rändekriisini. Viimaks tehakse lugejale üsna kategooriliselt selgeks, et islamiusu ettekirjutuste tõttu on moslemite kavatsused demokraatiaga lepitamatus vastuolus ning Euroopa seisab silmitsi enneolematult koletu reaalsusega.

Sellises käsitluses vajab paljugi täpsustamist. Esiteks räägib autor ajaloolistest nähtustest, nagu need oleks islamiusulise elanikkonnaga riikides tuhmumatult aktuaalsed, ning kirjeldab – pahatihti kaheldavate väidete põhjal – terroristide vaateid, pannes kahjuks nendega samasse patta valdava enamiku maailma moslemitest, kes niigi kannatavad terrori tõttu palju enam kui kogu ülejäänud maailm kokku.

Autor keskendub Lähis-Idale, meile geopoliitiliselt tähtsale regioonile. Kuivõrd regiooni mõistmine tõepoolest aitab kaasa meie riigikaitse tõhustamisele, jätkaksin Kuuli väidete üle arutlemist selles raamistikus. Kuid lugeja väärib meeldetuletamist, et maailma suurimad islamikogukonnad asuvad hoopis Indoneesias, Pakistanis ja Indias. Üleüldse elab Lähis-Idas vaid 20% maailma moslemitest. Seega, kui islamit ja moslemeid analüüsides ei minda Lähis-Idast kaugemale, jäävad üldistused puudulikuks – nii ka siin.

Igasugune äärmuslus, olgu usuline, parem- või vasakpoolne, on ühiskondlik ilming, mis ei puuduta ainult moslemeid. Minu vahetu kogemus, aga ka kiretu statistika kinnitavad, et islamiekstremistid moodustavad selle usu kahest miljardist järgijast marginaalse osa. Seetõttu ongi artiklis esinev lähenemine lubamatult rohmakas, eriti kui spekuleeritakse „rändekriisi" vältel Euroopas varjupaika saanud pagulaste sidemete üle ekstremismiga. Autor ei näi hoolivat, et sellise lähenemisega külvab ta lugejasse ka tarbetuid eelarvamusi meie enda kodumaal elavate moslemite suhtes.

Terrorismi tekkepõhjuste analüüsimine on äärmiselt oluline. Mina ei jääks pidama äärmuslaste religioonitõlgenduse juures, sest praktikas on alati olemas ühiskondlikud aspektid. Kahjuks pole Kuuli artiklis nendeni üldse jõutud, nii et lugejal võib võrsuda mulje, nagu vägivaldsuse põhjus oleks pelgalt usk ise. Siinkohal soovin lugejale vahendada veidi elulähedasemaid kogemusi.

DŽIHAAD POLE „RAVIM"

Kõigepealt mõistetest. Kuul selgitab, mida džihaadi mõiste tähendab ekstremistidele, kuid ei esita, mida see tähendab laiemale moslemiavalikkusele. Džihaad (*jihaad*) tähendab püüdlemist, mitte sõda (*harb*), tapmist (*katl*), relvi (*silaah*)[2]. Džihaadi on kahte sorti: **suurem džihaad** on heitlus iseendaga, see on võitlus laiskuse ja halbade harjumustega, enesetäiustamine ja Jumala nimel edasi püüdlemine jms. Ümbritsevaga suhestub alles **väike džihaad**.

Annan sõna küberkaitses magistrikraadi omandavale IT-spetsialistile, moslem Aivar Allikale[3]: „Väike džihaad jaguneb osadeks. See on kõigepealt südames – palutakse Jumalalt, et teised end paremaks muudaks, lõ- »

petataks halvad teod jne. See on teiste eest palvetamine. Järgmine on sõnaga: keelitatakse halbu tegusid mitte tegema ja astutakse välja õigluse eest. Järgmine on tegudega – takistatakse halbu tegusid ja tehakse ise head. Kõige väiksem osa on tõesti sõjaväeline džihaad, kuid juhul, kui mitte midagi muud eelmainitust ei aita. Ja ka siis ainult kaitseks, mitte rünnakuks, sest Jumal keelab edasi võidelda, kui vaenupool soovib rahu (Koraan 4:90)." Niisiis me näeme, et see on inimese enda teha, millise džihaadi ta valib. Ühiskond, poliitika ja rahvusvahelised suhted üksnes suunavad valikutele.

Kuuli väide, et kõik patud andestatakse sellele, kes sureb (relvastatud) džihaadis, sest nad saavad märtriteks, on lihtsalt terroristlik propaganda, mitte üldlevinud käsitlus. Allik selgitab: „Džihaad, ükskõik milline, eemaldab küll suure osa pattusid, aga ei garanteeri paradiisi pääsemist. Oma teiste pattude eest peab ikkagi aru andma. Ei ole nii, et sarimõrtsukas tapab tuhandeid inimesi ja siis otsustab, et võiks nüüd minna lahingusse ja Jumala nimel surra, et nii puhtaks saada. Ei saa. Tuleb ka muude tegude eest viimsel kohtupäeval aru anda. Võib väga hästi juhtuda, et inimene peab ikkagi Põrgus aega veetma, enne kui ta sealt välja lubatakse, aga kasvõi üks sekund Põrgus on hullem kui terve meie siinne elu. Ühes hadithis Jumal saatis ühe patuse mehe ajutiselt põrgusse. See mees oli siinses elus elanud väga õnnelikku ja toredat elu. Kui Jumal ta põrgutulest välja võttis ja küsis, kas ta mäletab midagigi positiivset siinsest elust, siis mees ei mäletanud midagi head. Piin tules ühe sekundi vältel oli hullem, kui terve tema maine mõnus elu."

Kuul väidab ka, et märtrid saavad kokku prohvetitega, kuid üldist käsitlust mööda saavad prohvetitega paradiisis kokku ka tavainimesed ning tänu

Arvukatel tänapäevastel islamiõpetlastel on *dhimmi*-kontseptsioonile pakkuda alternatiiv: vähemuste kaitset saab ühitada inimõiguste kaitsega laiemalt.

avaldatakse ka teistele, kes sinna pääsevad, näiteks arstidele, õpetlastele, sünnitusel surnud naistele, ühesõnaga kõigile, kes on õilsa eesmärgi nimel hukkunud jne. Jällegi – on inimese enda valik, millisele kutsele ta allub. Meil jääb üle arutleda vaid küsimuse üle, mis põhjustab inimeste valikuid.

DHIMMI'D ON JÄÄMAS AJALUKKU

Nüüd aga *dhimmi*-teema juurde, mida saab vaadelda ainult kui oma ajas kehtinud süsteemi. *Dhimmi*'d ei pidanud minema sõjaväeteenistusse, neile kehtis nende enda õigussüsteem. Nad maksid maksu, nagu moslemid *zakat*'i. Kuid lähtuvalt vajadusest sõjaväkke üha enam mehi värvata ning moderniseerumissurve tõttu kaotati XIX sajandi keskel ja teises pooles *dhimmi*-raamistik Osmanite impeeriumis ja hiljem Pärsias. Vaid riikides nagu Maroko ja Jeemen, milles olid suured juudikogukonnad, kehtisid 'Umari kokkuleppe reeglid 20. sajandi keskpaigani, kuni enamik juute Iisraeli emigreerus. Pärast koloniaalperioodi lõppu piirati islamiseaduste kehtivust privaatsfääriga. Mõnes islamiusuliste ülekaaluga riigis on täna islamiseadused õigussüsteemi üks inspiratsiooniallikaid, mõnes on valdavad euroopalikud põhimõtted. Šariia kehtib täna veel vaid mõnes Laheriigis, kuid tõsi on see, et radikaalsele sekulariseerimisele puhkes mitmes riigis islamistlik vastureaktsioon. Aeg-ajalt nõutakse tõepoolest *dhimmi*-raamistiku taaskehtestamist – ultrakonservatiivsetes piirkondades, nagu Talibani kontrollitavatel aladel Pakistanis või lähiminevikus terroriorganisatsiooni Daesh vallutatud aladel, nt Mosulis ja kristlastega asustatud aladel Süürias.

Laias laastus aga on see kontseptsioon tänapäeval aktuaalsuse minetanud. Isegi kui peavoolumoslemid sellest vahetevahel juttu teevad, on fakt, et usuvähemuste esindajatel on õigus öelda (ja kasvõi Kuuli mainitud Iraagis toetab seda põhiseadus), et nad on täieõiguslikud kodanikud. Ei tohiks unustada, et arvukatel tänapäevastel islamiõpetlastel on *dhimmi*-kontseptsioonile pakkuda alternatiiv: vähemuste kaitset saab ühitada inimõiguste kaitsega laiemalt.

KRISTLASTEST IRAAGIS

Alustan assüüria rahvus- ja usuvähemuse tagakiusamisest Iraagis. Olen Põhja-Iraagis palju käinud ning mul on au olla sõber mitme selle kogukonna hea ja nimeka inimesega. Olen assüürlaste teemat Eesti meediaski käsitlenud[4]. Kogukonnas tuleb ette palju vastakaid arvamusi selle kohta, mis alates 2003. aastal toimunud USA sissetungist Iraaki on juhtunud selle rahvakilluga, mis jaguneb mitme kiriku vahel ja peab paraku omaenda ridades vihast võimuvõitlust. Ühelt poolt jääb assüürlastel, nagu ka nende naabritel kurdidel, puudu ühtsusest kogukonna sees – usujuhid tõstavad igaüks esile kiriku tähtsust, assüüria rahvuslased hellitavad unistusi poliitilisest autonoomiast ning konformistid teevad koostööd kas erinevate kurdi jõudude või Iraagi keskvõimuga. Lugu meenutab valmi luigest, haugist ja vähist.

Teisalt vallandas USA sissetung raevuka vastureaktsiooni, mis võttis kuju kõigepealt al-Qaeda kannakinnitamisena Iraagis ja hiljem Daeshi jpt relvastatud rühmituste tekkimisena. Need ekstremistlikud ilmingud tähendasid riigi materiaalset kokkuvarisemist ja õiguslikku vaakumit, milles kõige valusamini kannatasid vähemused.

Tänaseks on Daesh sõjaliselt peaaegu seljatatud ega märgista enam ei kristlaste ega šiiitide maju. Kuid Mosulisse naasta on raske mitte niivõrd usufanaatikute ja *dhimmi*-süsteemi nõudjate süül, vaid julgeoleku, poliitiliste lahenduste ning lepituse puudumise pärast, mille all kannatavad vähemalt sama palju peavoolumoslemid ise. Õnneks on viimastel aastatel umbes 30–40% kristlastest leidnud tagasitee oma asulatesse, mida Daesh on lagastanud ja lõhkunud, ning rahvusvahelise üldsuse tugi lubab neil oma kodusid taastada. Viimased pildid Batnayast, kus viibisin lühidalt pärast selle vabastamist Daeshi käest, on täitsa erinevad koletust laastamistööst, mis avanes seal 2017. aastal.

Iraagis ja Süürias usuvähemustelt lisamakse ei koguta. Murekohad on inimõiguste kaitse tervikuna, (õigus) institutsioonide elujõulisus, demokraatiaprotsess ning eneseväljenduse ja -teostuse vabadus. Vaevalt on asi ainult valitsevas usus, sest viimasel ajal on samade probleemidega kimpus mõnedki

valdavalt kristlikud Euroopa riigid, rääkimata tervest hulgast Aafrika või Ladina-Ameerika riikidest.

OLGEM ALLIKATEGA ETTEVAATLIKUD

Mis aga puudutab Russia Today kasutamist, siis see on tagasihoidlikult väljendudes problemaatiline. Ühest küljest võib Kremli ruuporile antud intervjuud võtta siira murena õigeusukiriku ja selle koguduse käekäigu pärast Iraagis, kuid laiemas vaates on RT ja Sputnik võtnud endale missiooniks kajastada kristlaste tagakiusamist, kusjuures tagakiusajatena näidatakse ikka ja jälle sunniite kui homogeenset tervikut.

Toon näiteks hiljutise Sputniku[5] intervjuu, mis puudutas kristlaste tagakiusamist „araabia keelt kõnelevate inimeste“ poolt Rootsis, viidates justkui „islamiseeruvale“ Rootsi riigile, kes ei jaksa enam oma elanikkonda kaitsta. Sotsiaalmeedias võis täheldada assüüria kogukonna sügavaid pahameeleavaldusi. Teemasse kaevudes leidsin aga tolle RT loo algallikaks olevat Rootsi immigratsioonivastase väljaande Samhällsnytt, mille tegijad juhinduvad paremäärmuslikust agendast. Olen teemat nii pikalt jälginud, et mul on alust väita, et Venemaa harrastab sunniitidega hirmutamist regulaarselt, eesmärgiga kallutada rahvusvahelise üldsuse arvamusi ühes suunas, et legitimeerida Süürias ja Iraanis maksvat režiimi ning luua ideoloogilist tuge omaenda geopoliitilistele huvidele.

Isegi kui säärased artiklid ja reportaažid kajastavad tõeseid asjaolusid, annab neile värvingu strateegiline eesmärk kujundada meie teadvust. Kuivõrd Venemaa ise ei austa vähemuste ja inimõigusi, rõhutatakse RT ja Sputniku lugudes alati just usulist tagakiusamist. Nii õhutatakse tahtlikult Lähis-Idas (ja mujal) sektantlikke pingeid ega astuta välja assüürlaste kui Iraagi põlisrahva eest. Võin öelda samuti otsestele allikatele tuginedes, et Venemaa peab au sees vanu koloniaalriikide võtteid, sealhulgas ühiskondlike gruppide üksteise vastu ässitamist, millega käib käsikäes nende relvastamine, kui peaks tekkima tarvidus neid liitlastena ära kasutada.

Muide, mis puudutab välisabi suunamist Iraagis jm Lähis-Idas esmajoones usuvähemustele, siis see on libe tee. Sekulaarse riigina peaksime abistama Iraagis kõiki inimesi võrdväärselt, sest nagu ilmneb 2019. aasta sügisel laia ulatuse võtnud meeleavaldustest, on ususektide ülene poliitika potentsiaalselt elujõuline ning islamiste usaldatakse vähem kui eales varem. Nagu üks Assüüria Demokraatliku Liikumise toetaja Dohukist mulle kunagi tabavalt ütles: „Me ei taha, et meile saadetav abi kanaliseeritakse usuorganisatsioonidesse ja kirikute ehitamisse. Kui meid aidatakse koolide ehitamisel, infrastruktuuri taastamisel ning turvalisuse tagamisel, siis on meie kogukond piisavalt tugev, et vajaduse korral ise kirikuid püstitada.“

Taustaks eelviidatud RT intervjuule Mosuli peapiiskopi Nicodemus Dawudiga peaks aga märkima, et assüüria kogukonna sees süüdistatakse Dawudi ja mitmeid teisi usujuhte näiteks USA välisabi kõrvalesuunamises, endale kiriku, uhkete peosaalide ja villade ehitamises ning endale kallite autode soetamises. Väljaspool Niinive tasandikku ja Mosulit, nimelt Iraagi Kurdistanis, valmistab assüüria kristlastele peavalu hoopis see, kuidas kurdi hõimud neid taga kiusavad: võttes assüürlastelt maid ära nii legaalsete kui ka illegaalsete võtetega. Iraagi Kurdistani aladel väljendab assüürlaste kogukond suurt muret mitte niivõrd usulise tagakiusamise, vaid kurdifitseerimise ja assüüria kultuuripärandi hävitamise pärast.

ÄÄRMUSLUSE SOTSIAALSED ALLIKAD

Varemkirjutatut kokku võttes soovitaksin ma äärmuslust analüüsides »

Aiandusõpetaja Jordaania pagulaslaagris

eraldi hoida terroriorganisatsioonide kõnepruugi ja üksikisikute kannatused, selle asemel et kogu *ummah*'le üldistusi teha. Teretulnud oleks keskendumine suuremale pildile ja relvakonfliktide juurpõhjustele, mis võimendavad äärmuslikke ilminguid igas uskkonnas. Kogu narratiiv peaks olema vähem võitlushimuline.[6]

Daesh kui võigas fenomen tekkis protsesside tulemusena, millest vanimad ulatuvad vähemalt neljakümne aasta kaugusele. Külm sõda, mida kaks superriiki pidasid verisena ka moslemimaades; Iraani islamirevolutsioonist alguse saanud varisõda Iraani ja Saudi Araabia vahel, millele kohe järgnes Nõukogude Liidu sissetung Afganistani, mis omakorda kutsus esile sealsete äärmuslaste relvastamise. Nende rahvusvaheliste arengute taustaks olid ühiskondlike lõhede süvenemine ja vaesuse levik kogu regioonis, pingete õhutamine usuliste rühmituste vahel, et neid oleks võimalik sõjaliselt mobiliseerida, kohalike mitteriiklike identiteetide prevaleerimine ning keskvalitsuste nõrkus ja korruptsioon. Uus sajand tõi kaasa USA sissetungi Iraaki, araabia ülestõusudest ja varisõdadest sigineva võimuvaakumi[7], sõjaväelise ühtsuse puudumise Iraagis ja konkureerivate relvarühmituste vohamise. Ühtlasi on Euroopas pead tõstmas vihased ja marginaliseeritud grupid. See nukraviisiline oratoorium ongi Daeshi sünni eelmäng. Daesh ei sündinud islamiusu süül, vaid teatud inimesed langetasid isiklikke valikuid, kuidas islamit kasutada.

Geopoliitiline võitlus, mille sisuks nüüd on multipolaarne konkurents Hiina, Venemaa ja USA vahel, jätkab lumepalliefekti, mis ei lase ühelgi neist osapooltest Lähis-Idast lahkuda. Paraku pole ühegi osapoole arsenalist välja jäänud usulise vaenu õhutamine ega terrorism. Võitlus käib gigantide vahel, ent meie Euroopas kogeme tagajärgi omal nahal. Just sellepärast on meie riikides ühiskonna ühtsena hoidmine hädavajalik. Deradikaliseerimine on aga pikk ja raske teekond, mille alguses on kõigepealt vaja üldse teadvustada, miks üksikisikud terrorivõrgustikega kaasa lähevad.

LÄHTUGEM TEADUSEST, MITTE SPEKULATSIOONIDEST

Heidi Maiberg, Londoni ülikooli Royal Holloway kolledži doktorant, kes uurib deradikaliseerimismeetodeid, selgitab: „Äärmuslusest ja selle põhjustest kõneldes tuleb hoida meeles, et radikaliseerumine ja äärmusorganisatsiooniga liitumine on kaks keerulist maailmavaateülest protsessi, mis võivad, aga ei pruugi toimuda samal ajal. Inimesel võivad olla äärmuslikud vaated, ent see ei taga tema liitumist mõne organisatsiooniga või vägivaldseid tegusid. Vastupidiselt võib indiviid kuuluda mõnda organisatsiooni, aga mitte jagada organisatsiooni üldist ideoloogiat."

Maibergi uuringu käigus toonitasid nii islamistide kui ka paremäärmuslastega igapäevaselt töötavad spetsialistid, et terrorism on eelkõige sotsiaalne probleem ning religioon ja ideoloogia ei kuulu üldjuhul peamiste põhjuste hulka, miks inimene radikaliseerub ja/või liitub organisatsiooniga. Radikaliseerumis- ja/või liitumispõhjustena mainiti ränki isiklikke üleelamisi (nt vägivaldne perekond või trauma), indiviidi tunnet, et ta ei sobi praegusesse ühiskonda, kättemaksu ajaloolise ebaõigluse eest, ühiskondliku ebavõrdsuse tajumist, polariseerivate narratiivide omaksvõttu (nt Lääs vihkab moslemeid; pagulased võtavad meie töökohad) ja oskamatust suunata oma maailma muutmise soov vägivallatutesse kanalitesse.[8]

Äärmuslusse jõudmise puhul on oluline eristada, mida äärmuslased kõnelevad isekeskis ning kuidas näevad asja kõrvalseisjad. Vaja on eristada värbamismeetodeid (sh inimestele jagatavaid lubadusi) tegelikest põhjustest, miks inimesed kaasa lähevad. Otsuse taga saada „märtriks" ei pruugi olla soov pääseda paradiisi, vaid näiteks isiklik võitlus ebaõigluse ja praeguse riigikorra vastu või seltskonna eest, mille eesmärkide õilsusse usutakse või kuhu tahakse kuuluda.

HOOLETUD ÜLDISTUSED TEKITAVADKI EBAÕIGLUSTUNNET

Pole mingi saladus, et Eestis kogevad moslemid – olgu nad eestlased või teistest rahvustest – tööturul diskrimineerimist, neil on raske üürikorterit leida ning eriti naisi tabavad pearäti kandmise tõttu solvangud. Tihti diskrimineeritakse neid topelt, sest neil on teine nahavärv. Eriti teravalt kogevad nad seda ajast, mil Euroopas vallandus niinimetatud rändekriis ning kandepinda said juurde poliitilised parteid, kes kogusid toetust (sarnaselt islamistlike äärmusorganisatsioonidega) vastandava kõnepruugi varal. Äärmusparteide islamikriitika eelkäijaks oli USA neokonservatiivide islamikriitika, kes ise olid varjamatult küünilised ja seda usku ei tunnistanud, kuid asusid jutlustama islami reformimise ja kaasajastamise vajadusest, ilma milleta kooseksisteerimine on eos välistatud – ise samas korrutades ikka ja jälle just ekstremistide, mitte progressiivsete islamiusuliste vaateid.

Märter Fatima mälestamine Iraanis

Mõtteavaldused, mis panevad pelgalt usukuuluvuse alusel ühte patta kurjategijad ja terroristid ning rahuliku elanikkonna, õhutavad meilgi sotsiaalseid pingeid. Ühiskondlike lõhede süvendamisest on mõistlik targu hoiduda, sest need ongi ekstremismi tegelik läte.

Olen Lähis-Idas pikalt töötanud ja elanud ning tunnetan omal nahal nende ühiskondade tõsiseid puudujääke ja nõrku kohti, mille paran-

damine võtab põlvkondi. Kui neid kogukondi miski ühendab, siis on see sügav usaldamatus üksteise suhtes.

Võtaksin oma mõttekäigud kokku Aivar Allika kommentaariga: „Ei tasu spekuleerida subjektiivse arvamuse najal, et need moslemid, kes Eestis lõimuda üritavad, peaks muutuma siin radikaalideks. Kui soovitakse rääkida sellest, mis on islam, peab tooma oma väidete kinnituseks viiteid Koraanist ja hadithitest. Kui soovitakse rääkida sellest, mida teevad ekstremistid, siis räägitagu neist, aga omavahel ei tasu neid kaht asja siduda. See, mis on kirjas pühatekstides, ja see, mida tehakse, on kaks eri asja."

Usunditevahelise dialoogi järele pole iial olnud karjuvamat vajadust. Loodan, et edaspidi saavad ajakirjas Kaitse Kodu! sõna ka Eesti moslemid, sest nad on meie ühiskonna väärtuslik osa, nagu kõik teisedki. Lisaks on nende panus äärmusluse mõistmisesse võtmetähtsusega. Neilt õppida saab aga vaid ilma eelarvamusi omamata.

ALLIKAD:

1 https://issuu.com/kaitse_kodu/docs/kaitse_kodu_02_2020_veeb
2 Kõik terminid sulgudes on araabia keeles
3 Aivar Allikas on pseudonüüm. Varasemate ähvarduste, diskrimineerimise ja vaenamise tulemusena pelgavad Eesti moslemid oma pärisnime all esineda.
4 Hille Hanso. Armastus ja vihkamine Niinive väljadel. Eesti Ekspress (10.05.2017). Täistekst saadaval https://mondo.org.ee/armastus-ja-vihkamine-niinive-valjadel/
5 https://sputniknews.com/europe/201904251074438747-sweden-assyrians-war/
6 Intervjuu: Lähis-Ida analüüs peaks muutuma. Sirp (17.04.2020) https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/lahis-ida-analuus-peaks-muutuma/
7 Tasub lugeda: Suad Mekhennet. Mul kästi tulla üksi. Minu teekond džihaadi tagalasse. (New York, 2017)
8 Heidi Maiberg. Islamistide deradikaliseerumist ja eemaldumist soodustavad meetodid ja teemad kuue Euroopa riigi näitel. (Tartu, 2018). Magistritöö. https://dspace.ut.ee/handle/10062/63097 24.05.2020

VIERGE VIERTEK

AUTORIST

HILLE HANSO on Istanbulis elav Eesti ajakirjanik ja inimõiguslane. Tal on magistrikraad rahvusvaheliste suhete ja Lähis-Ida uuringute alal (väitekiri kaitstud Istanbulis Bilgi Ülikoolis). Hanso on Türgi ja Lähis-Ida välis- ja kaitsepoliitika kommentaator ja analüütik nii ERR-is kui ka teistes Eesti raadio- ja telekanalites ja ajalehtedes ning Eesti Pagulasabi Liibanoni ja Jordaania abiprojektide koordinaator. Ta on Albion Reisid OÜ reisijuht ja raamatu „Minu Istanbul" autor.

Konsultandina Türgi ja Lähis-Ida alal on ta andnud nõu riigihangete taotlejatele ja ettevõtetele, tutvustades kohalikku äri- ja töökultuuri ning regiooni poliitilist olukorda.

JÄÄHOKI KIRG, MIS ÜHENDAB

Kaitsejõudude Hokiklubi – see on unikaalne kooslus, mis ühendab ajateenijad, kaadrikaitseväelased ja kaitseliitlased, reamehest kindralini välja.

Tekst: **KARRI KAAS, ASSO PUIDET**

Kõik sai alguse 2014. aastal Lätis, esimestel Balti sõjaväespordi talimängudel. Korraldajate ettepanekul peeti seal lisaks suusaaladele ka jäähokiturniir Eesti, Läti ja Leedu vahel. Kodumeeskond võitis, Leedu jäi teiseks ning Eesti tuli ühegi võiduta koju. „Meeskond klopsiti enne turniiri kiirelt kokku, ettevalmistusaeg jäi lühikeseks," meenutas kaitseväe peastaabi pressijaoskonnas töötav ning samuti hokiklubi ridades mängiv kapten Aivo Vahemets.

Igatahes otsustati pärast kaotatud turniiri jäähoki tõsisemalt ette võtta. Juba sama aasta kevadel otsiti üles kaitseväe ja Kaitseliidu parimad mängijad ja organiseeriti Tondiraba jäähallis Toivo Viinapuu treenerikäe all esimesed treeningud.

Sellest ajast saati on koos käidud, treenitud ja mängitud Kaitsejõudude Hokiklubi nime all.

Treeneriks on olnud veel Jüri Rooba ja praegu juhendab meeskonda Rainer Komi, kes on ühtlasi Eesti Jäähokiliidu tegevjuht.

2015. aastal Leedus jäädi veel viimaseks, aga juba 2016 Tartus võideti turniir. Ning 2017 õnnestus Lätis ka tiitlit kaitsta, kui finaalis alistati tugev Kanada koondis. Ehk siis, nagu Vahemets nentis, võib öelda, et järjekindel ja pidev töö on tulemust andnud.

SUUREM KUI SPORT

Aegade algusest saati on sportlik jõukatsumine olnud ühendavaks lüliks eri rahvaste ja inimeste vahel. Nii on ka Kaitsejõudude Hokiklubisse kaasatud mitmeid liitlasi ja partnereid. On olnud mängijaid USA-st, Kanadast, Ühendkuningriigist ja kust kõik veel.

Üle kolme aasta on klubi kapteniks olnud Rootsi kaitseatašee Eestis kolonelleitnant Mathias Järvare. On mängitud Rootsis ja Soomes ning soomlased ja rootslased on käinud mängimas Eestis. Balti jäähokiturniiril on lisaks Baltimaadele hakanud osalema võistkonnad USA-st, Kanadast, Rootsist ja Soomest. USA ja Kanada võistkondade mängijad on Baltimaadesse paigutatud NATO lahingugruppidest.

„Kogu see kompott oma meeskonna liikmetest ja rahvusvahelistest mängudest on minu arvates meile palju juurde andnud, nii mängijate isiklikule arengule ja suhtlusringkonnale kui ka riikidevahelisele suhtlusele," on Vahemets veendunud, et aetakse õiget asja. Nii sportlikus kui laiemas plaanis.

Näiteks väisas Tallinna Kanada mereväe sõjalaev. Laeva komandör tegi kaitseväe juhtkonnale viisakusvisiidi, kus muuhulgas lõõbiti komandöriga sõbralikult, et kas laeval on ka jäähokimeeskond, nagu kuulsale hokiriigile kohane. Komandör ei pilgutanud silmagi ja ütles, et on küll. Järgmisel päeval astuski laevast välja meeskonna jagu mängijaid täies varustuses ja nendega mängiti sõprusmäng Tondiraba jäähallis.

IDA-VIRUMAA OTSIB MÄNGIJAID!

Nimetatud Tondiraba jäähall on algusest peale olnud Kaitsejõudude Hokiklubi koduväljak. Lõuna-Eesti kaitseväelased ja kaitseliitlased mängivad Lõunakeskuse jääväljakul. Ning üsna varsti on meestel lootust jääle saada ka Ida-Virumaal, Kohtla-Järve jäähallis.

Selle on enda südameasjaks võtnud Viru jalaväepataljoni ülem kolonelleitnant Tarvo Luga, kes on seadnud endale eesmärgiks avada hokiklubi filiaal ka Ida-Virumaal. Et anda nõnda Jõhvi sõjaväelinnakule, aga miks mitte kogu piirkonna tegevväelastele ja kaitseliitlastele võimalus midagi koos teha. Ja mis võiks olla parem ühistegevus kui meeskonnasport?

KERMO PASTARUS/EESTI KAITSEVÄGI

„Eks see huvi on ikka isiklik – hullult tahaks hokit mängida, aga Tallinnasse on kauge käia ja siin Kohtla-Järvel on ju võimalused olemas," selgitas Jõgeval hokiplatsi kõrval sirgunud, sealt koguni Eesti koondisse jõudnud ning nüüd Kaitsejõudude Hokiklubis mängiv Luga.

Selleks, et hokiklubi rakuke Ida-Virumaal kasvama saaks hakata, on Luga sõnul vaja leida 15–20 osalejat. Oodatud on nii tegevväelased, kaitseliitlased kui ka ajateenijad. Soost sõltumata.

Ainus, mida esialgu vaja, on soov ja tahe hokiga tegeleda. Kui varem pole sellega tegelenud, tuleb lihtsalt proovida – sa kas nakatud või mitte. Hokipisik nakatab neid, kellel on eeldused olemas, ning kui see on veres, jääb see sinna eluks ajaks, nagu Luga omast käest teab.

Luga plaan on panna asi niimoodi käima, et ka need, kes pole kunagi uiske alla pannud, saaksid treeningutel osaleda ja kunagi ka mängima hakata.

MEESKOND LOEB

Praegu toimetatakse Ida-Virumaal veel ettevalmistustega, et saaks võimalikult valutult alustada. On kogunud hokivarustust, mis on võrdlemisi kallis ja võib nii-öelda peopiduriks saada.

Reeglina klubi mängijatele varustust ei taga, see tuleb endal soetada. Alustada tuleks uiskudest, kiivrist, hokikepist ja litrist. Ja siis võiks kiiresti lisanduda hokikindad, põlvekaitsmed, küünarnukikaitsmed, rinnakilp ja hokipüksid. »

Nagu Vahemets märkis, on kõige tavapärasem kuluartikkel hokikepp, mis võib kiiresti ja ootamatult puruneda. Sõltuvalt mängijast ja juhusest võid terve hooaja ühe hokikepiga läbi saada, aga võid ka 4–5 keppi läbi mängida. „Siis tuleb hoolikalt valida, kas osta 40–60eurone hokikepp supermarketist või udupeen ja sulgkerge üle 300eurone kepp hokipoest," on hinnaspekter Vahemetsa sõnul lai.

Ei pea ju loomulikult kohe kõige uuemat ja kallimat kraami ostma. Saab osta ka kasutatud varustust ja niimoodi kokku hoida. Samas peab korralik varustus vastu mitmeid aastaid. „Ma mängin senini oma esimese rinnakilbiga, mille soetasin 2005. aastal. 15 aastat on ta mind ustavalt teeninud – kulunud, mitu korda õmmeldud, aga ikka veel toimib," toob Vahemets näite.

Ning päeva lõpuks jääb ikkagi kehtima tõde, et ei mängi mitte varustus, vaid mees. Hoki puhul veelgi täpsemalt – meeskond. „Hoki on meeskonnamäng, täpselt nagu sõjaväeline tegevus: igal mängijal on mänguplaanis oma roll, mida ta peab täitma, mille raames ta peab otsustama ja tegutsema kiirelt, jõuliselt ja targalt. Platsil harjutame justkui päriseluks: erinevates rollides, kuid sama eesmärgi nimel tegutseme ju ka mundris olles," teab Luga kogenud kaitseväelase ja hokimängijana.

ARDI HALLISMAA/EESTI KAITSEVÄGI

KOLONELLEITNANT MATHIAS JÄRVARE: „HOKI ON SUUREPÄRANE INTEGRATSIOONIPROJEKT"

Kauaaegne kaitseväe hokimeeskonna kapten, Rootsi kaitseatašee kolonelleitnant Mathias Järvare hindab eestlaste töökust oma eesmärkide saavutamisel. Kaitse Kodu! toimetus uuris temalt muuhulgas, miks see iseloomuomadus on just selle spordiala juures tähtis.

Kuidas te üldse hokiga tegelema hakkasite ja kuidas saite Eesti kaitseväe hokimeeskonna liikmeks?
Kui olin noor poiss 1980. aastate Rootsis, siis oli jäähoki (ja on ka praegu) üks peamisi ja populaarsemaid spordialasid. Väikelinnas üles kasvades oligi suviti võimalik mängida vaid jalgpalli ja talviti hokit. Pärast sõjaväkke minekut jäi mu hokikarjäär unarusse, kuid kui hakkasin 2014. aastal Tartus Balti Kaitsekolledžis õppima, nägi üks eestlane mind koos tütrega jääl mängimas.

Ta küsis minult mitu korda, kas tahaksin harjutada koos kohaliku meeskonnaga, ja ma nõustusin. Selles meeskonnas mängides kohtusin mitme Eesti kaitseväelasega ja lõpuks, kuna olin ise ka sõjaväelane, palus Eesti kaitseväe hokimeeskond mul nendega ühineda. Osalesin iga-aastasel Balti Sõjaväespordi Talimängude turniiril, mille me ka võitsime – lüües nii Lätit kui Leedut.

Kui ma 2017. aastal kaitseatašeena Eestisse tagasi tulin, ei läinud kaua, kuni brigaadikindral Tiganik küsis, kas sooviksin ühineda kaitseväe Tallinna hokimeeskonnaga. Ja kolm aastat hiljem – siin me olemegi.

Nagu te võibolla teate, on traditsiooniline Eesti spordiala hoopis naisekandmine, kuid mis mulje jätsid teile Eesti hokimängijad?
Jäähokimängijad on sama pühendunud kui ükskõik mis teise meeskonnaspordiga tegelejad, kuid mind üllatas kaks asja. Esiteks need hämmastavalt head võimalused, mis Tallinnas olemas on. Tondiraba jäähall on üks parimaid, mida ma kunagi olen näinud, ja ma arvan, et ükskõik milline suurem Rootsi hokimeeskond oleks õnnelik, kui nad saaksid treenida sellises kohas. Teiseks üllatas mind veteranmängijate suur arv võrreldes noorte mängijatega. Jäähoki tulevik peitub noortes ja seetõttu arvan, et vaja oleks rohkem noori, et tekiks suurem huvi valdkonna vastu, mis tooks kaasa aina paremad ja paremad mängijad. Mul oli hea meel kuulda, et Eestil on plaan kokku panna esimene naiste rahvuskoondis. Kaitseväe hokimeeskond on üks neist, millel on tohutu suur potentsiaal, ning nad on õigel teel, laienedes ja arenedes ka Ida-Virumaal.

Kuidas on mängida eestlastega ühes meeskonnas?
Eestlased on mõnes mõttes väga sarnased Põhjamaade inimestega, mis tähendab, et nad pihta saades ei nuta, vaid unustavad selle kiiresti ja jätkavad mängu. Riietusruumis räägitakse sama juttu mis mujal, ning seal jagatavad verbaalsed löögid võivad olla karmimadki kui jääl saadud. Võidutahe on neil olemas, kuid see ei ole ehk päris veel Kanada või Soome meeskondade sisu tasemel. Eestlastele meeldib seada suuri eesmärke,

kuid teha nende nimel ka rasket tööd, sest sellega ollakse ka igapäevaelus harjunud.

Kui te vaatate jäähokit militaarperspektiivist, siis kuidas mõjutab sport mängijaid?
Hoki vormib individualistid meeskonnamängijateks, suunates neid ühise eesmärgi poole. See on väga sarnane militaarvaldkonnale. Sa pead ise olema hea, aga kui su meeskond ei toimi, siis ei ole sellest kasu. Hoki aitab ületada keelebarjääre, kultuurilisi ja majanduslikke erinevusi ning sobitada isegi inimeste iseloome. Jääl on kõik võrdsed, seal loevad vaid sinu ülesanded ja nende täitmine – täpselt nagu lahinguväljal.

Kui kaitseväe ohvitserid ja sõdurid näevad kaitseministeeriumi kantslerit, kaitseväe juhatajat ja peaaegu kõiki kõrgeid ohvitsere iga aastavahetuse paiku hokit mängimas, tunnevad nad kõige kõrgema taseme toetust. Minu jaoks on hoki suurepärane integratsiooniprojekt igas riigis, kuid eriti just Eestis.

Mul on vedanud, et mind on saadetud riiki, kus kaitsejõud toetavad oma hokimeeskonda nii innukalt. Mul on olnud au nende aastate jooksul olla meeskonna kapten ja need aastad jäävad mulle alati väga meeldivatena meelde. Ma loodan teid kõiki jälle näha ning soovin, et üks hea Rootsi sõjaväemeeskond tuleks tulevikus Eestisse mängima!

TOORION OJAPERV, kaitseliitlane

Jäähoki mängimist mäletan juba varasest nooruses koos oma isaga ja peretuttavatega Rakvere uisuväljakul. Väravate markeerimiseks kasutasime talvesaapaid. Peaaegu iga õhtu käisime mängimas ja uisutamas, kui vähegi ilma oli.

Hoki juures köidab mind eelkõige kiirus ja tehnilisus. Kuna väljak on väike ja kiirused suured, siis on mängijatel vaid sekundi murdosa aega mõelda, mida ta tahab litriga teha. Lisaks peavad samal ajal olema osavad nii käed kui jalad. Ning loomulikult aumehelikkus – keegi ei teeskle vigastusi, et vastasele karistusi teenida, ning olukorrad mängitakse lõpuni. Samas väike kukepoks käib vahel asja juurde.

Eredamatest hetkedest jääl meenuvad kohe Balti Sõjaväe Talimängud Tartus, kus alistasime Läti kaitseväe võistkonna ja mul õnnestus üks oluline karistusvise sisse visata. Võitsime selle turniiri esimest korda.

Vähem positiivses võtmes on eredaks mälestuseks ka üks täpselt minu sünnipäeval peetud liiga mäng, kus vastasmängija hokikepp tabas mind vastu hambaid ning pooled neist jäid väljakule. Sain mõnda aega ringi käia Ovetškini naeratusega.

Olen näinud mehi, kes tulevad esimest korda jääle ja ei seisa püstigi. Ning kahe aastaga on areng meeletu – mehed mängivad hokit. Seega on asi ikkagi tahtmises kinni. Mine tea, ehk ühel päeval on meil harrastajate hokiliigas omavahel mõõtu võtmas kaitsevägi ja Kaitseliit?

KAIDO KIVISTIK, kaitseliitlane

Sõber mängis ja kutsus mind ka mängima. Juba pärast esimest trenni sain aru, et see spordiala mulle sobib. Hakkasin soetama endale sobivat ja mugavat varustust.

Hoki, pagan, on nii põnev, kiire ja meeskonnale kontsentreeritud. Iga sekundiga võib kõik muutuda ja muutubki. Nagu ilmselt kõikidel spordialadel, on ka hokis on ääretult hea ja kokkuhoidev seltskond, kambavaim.

Olen saanud panna ennast nii füüsiliselt kui ka vaimselt korduvalt ja korduvalt proovile. Astud jääle ja kõik päevamured on hetkega peast pühitud, keskendud mängule või trennile.

See mäng liidab, seda on raske kirjeldada, seda peab kogema. Selle aja jooksul, mil olen mänginud jäähokit, olen paljusid kahtlejaid ja kõhklejaid julgustanud jääle tulema. Tõsi, see esimene samm tuleb ikka inimesel endal ära teha.

Pole vaja uskuda kuulujuttu, et hoki on üks ohtlikumaid spordialasid, kus vigastused on suured. See ei vasta tõele. Hoki on tegelikult üpris turvaline ala ja seda saab ilma naljata mängida väga kõrge eani. Olen olnud jääl vastakuti 78aastase mehega ja uskuge, säde tema silmis oli vinge!

2 X MAARIO KULLAM

MUST KOTKAS TROTSIS KURADITOSINAT KANUUDEL VÕISTELDES

Esimest korda kanuudel läbitud Põlva maleva patrullvõistluse võitsid Saaremaa ringkonna naiskodukaitsjad. Teiseks tuli Tartu maleva esindus ning kolmandale kohale platseerus Nõmme I võistkond.

Tekst: **KAITSE KODU!**

Augusti viimasel nädalavahetusel peetud jõukatsumise käigus pidid võistlejad kanuudega läbima Ahja jõel ligikaudu kolmkümmend kilomeetrit ning täitma rajale üles seatud kontrollpunktides mitmesuguseid ülesandeid alates miinide käsitlemisest ning lõpetades viktoriiniga.

Erinevalt paljudest teistest patrullvõistlustest ei kantud põlvamaisel rännakul relvi ja ka võistluse ülesanded polnud läbini militaarsed, vaid pigem lõbusad. Kuna võistlejaid on kõikjalt Eestist, on korraldajad seadnud eesmärgi tutvustada osalejatele ka Põlvamaa vaatamisväärsusi.

Teist aastat Musta Kotka peakorraldajana ametis olnud vanemveebel Kaido Arulepa sõnul tuli võistluse selline ülesehitus soovist pakkuda traditsioonilisele jõukatsumisele jätkuvalt uuendusi. „Kui eelmisel aastal toimus võistlus jalgratastel, siis seekord kanuudel," ütles vanemveebel Arulepp.

Tema sõnade kohaselt oli tänavune võistlus eriline ka tsiviilvõistkondade kaasamise poolest. „Tsiviilvõistkondade kaasamine täitis ühtlasi värbamise ülesannet," lausus vanemveebel Arulepp ja lisas, et eesmärgiks oli osalema kutsutud kohalike suuremate ettevõtete töötajates tekitada huvi Kaitseliidu vastu.

„Täiesti keskmisele Eesti mehele, diivanisportlasele ja kontorirotile oli mõte militaarvõistlusel osalemisest üsnagi hirmutav, kuid teiste võistluspaaridega võrdselt edenedes tekkis teatav hasart," kirjeldas jõukatsumist tsiviilarvestuses esikoha pälvinud võistkonna liige Priit Lees. Tema sõnul olid kontrollpunktid huvitavad ja jõukohased, andsid uusi teadmisi ja samal ajal kasvatasid ka võistlushimu.

„Eneselegi suureks üllatuseks teenisime partneriga n-ö turistiklassis kindla esikoha, edestades üldkokkuvõttes nii mõndagi kogenud lahingupaari," rääkis Lees ja kinnitas, et saavutatud tulemuse ning omandatud kogemuse valguses on plaan võistlusest osa võtta ka järgmisel aastal.

Kolmeteistkümnendat korda toimunud jõukatsumise lõpetas seitseteist võistkonda erinevatest Kaitseliidu ja kaitseväe üksustest üle terve Eesti, kaasa lõid ka tsiviilvõistkonnad kohalikest omavalitsustest ja mujalt.

MUST KOTKAS TÄITIS EESMÄRGID

Major RAIVO PEHK,
Põlva maleva pealik

„Minu hinnangul õnnestus selleaastane Must Kotkas suurepäraselt ja täitis kaks tähtsat eesmärki.

Esiteks on mulle malevapealikuna oluline hoida ja arendada häid suhteid maleva ning Põlvamaa kohalike omavalitsuste, jõustruktuuride ja siinsete ettevõtjate vahel. Seetõttu esitasime patrullvõistluse kutse ka oma headele koostööpartneritele. Sellel aastal julgesid end proovile panema tulla küll vähesed, kuid ma loodan siiralt, et järgmisel aastal on neid stardis oluliselt rohkem.

Teiseks on mulle oluline tutvustada Põlva malevat ja Põlvamaad Kaitseliidu ja kaitseväe struktuuriüksuste liikmetele. Maleva patrullvõistlus annab selleks suurepärase võimaluse. Aastatega on välja kujunenud, et umbes kolmveerand võistkondadest on külalisvõistlejad ja ka käesolev aasta polnud erand."

ASSO PUIDET

KUIDAS EHITADA KOLMJALG-RAKIS?

Lõkkel kokkamise oskuste paranedes jõuad vorsti kaika otsas sussutamisest varem või hiljem olukorda, kus oleks vaja mõni anum leekide kohale riputada. Kuidas seda teha?

Tekst: **ASSO PUIDET**,
Kaitse Kodu! tegevtoimetaja

Teed lõkke mõne kõrgema puu alla, ronid puu otsa, riputad köie oksa küljest alla ning seod poti selle külge. Või vastupidi – positsioneerid lõkkeaseme mõne peenema puu kõrvale, painutad selle ladva lõkke kohale ja riputad vett täis poti raskuseks otsa. Need on võimalused, aga mitte kõige paremad. Tõenäoliselt pigem kõige halvemad.

Hoopis mõistlikum on ehitada rakis ehk konstruktsioon, mille külge anum riputada. Võimalusi rakise ehitamiseks on mitmeid, kuid vaatame lähemalt üht paljude lemmikut: kolmjalga.

Selle eelisteks on lihtne, peaaegu mitte mingeid käelisi oskusi nõudev ehitusprotsess ja, mis veelgi olulisem, väga hõlpsasti reguleeritav kõrgus. Lisaks sobib kolmjalgset rakist kasutada ka külmunud või kivisel pinnasel, sest midagi ei tule suruda maa sisse.

KUIDAS EHITADA?

Kolmjalgrakise ehitamiseks on sul vaja hankida kolm jalga. Loogiline, eks ole. Seega haara kaasa nuga, kirves, saag või mõni muu samade omadustega riist ning sukeldu võssa. Kaksa maha kolm umbes endapikkust, võimalikult sirget ja oksteta kaigast. Nii umbes kahe sõrme jämedust.

Oluline on, et need kaikad poleks pehkinud, läbipainduvad või muul moel defektsed, sest just need peavad suutma kanda lõkke kohale riputatud pudrupotikese või veeanuma raskust. Need ja nöör. Aga selleni veel jõuame.

Enne kui oma puu- ja bioloogilised jalad lõkkeplatsile tagasi lohistad, haara kaasa veel kaks sõrmejämedust pulka, üks umbes sõrme-, teine küünarvarrepikkune.

Ja kui sul on ka umbes poolteisemeetrine nöörijupp, ongi sul olemas kõik, mis vaja. Kas just eluks, aga kolmjalgse rakise ehitamiseks kindlasti.

Aseta kolmjala harud kolme punkti ümber lõkkeaseme nõnda, et nende tipud üksteist toetaksid ja püstkoda meenutav konstruktsioon püsti püsiks. Et viimases saaks kindel olla, seo tipp nööriga kokku. Sellesama pooleteisemeetrise jupiga. Aga ära kasuta mitte nööri keskkohta, vaid otsa. Sidumisest üle jäänud pikem nööriots lase lõkkeaseme kohale rippu.

Nüüd seo rippuva nööri otsa see lühem, sõrmepikkune ja -jämedune pulk. Selle pulga taha saadki kinnitada näiteks kastruli sanga või veepudeli suu ümber seotud nöörijupi. Ja ongi rakis töökorda seatud.

KUIDAS REGULEERIDA?

Aga kuidas värskelt valminud rakise kõrgust muuta? Lihtne – kui tahad riputist lõkkekuumusele lähemale, nihuta kolmjala haarad lõkkest kaugemale. Ja vastupidi – kui on vaja anum leekidest kõrgemale saada, nihuta jalad lõkkele lähemale.

Aga see kolmas, küünarvarrepikkune pulk, seda ei lähegi vaja? Läheb ikka. Juhul, kui sa ei taha või ei saa anuma kõrgust muuta jalgade nihutamisega, ongi sul seda pulka vaja. Sisuliselt on see pulk pliidi temperatuuri reguleerimise nupp.

„Nupu" installeerimiseks aseta see kolmjala kahe haru vahele nõnda, et selle otsad ulatuksid kolmjala harude taha. Fikseeri see kõrgus niimoodi, et teed alla rippuva nöörijupiga pulga ümber sõlme. Rippuva nööri lühendamiseks ehk anumale mõjuva temperatuuri vähendamiseks ei ole nüüd vaja muud, kui kerida nööri ümber selle pulga. Ja madalamaks laskmiseks siis nööri vastavalt järele anda. Lihtne ja töökindel.

Head katsetamist, head küpsetamist ja head isu.

VAJA LÄHEB:

3 endapikkust, kahe sõrme jämedust kaigast,
1,5 m nööri,
1 nimetissõrmepikkune ja -jämedune pulk,
1 küünarvarrepikkune, sõrmejämedune pulk.

AJAKULU
20 minutit

AGA KUI NÖÖRI POLE?

Kui meeltesegadushoos on metsa mindud ilma nöörita, siis on kolmjalgrakise ehitamine mõneti keerukam ja mõistlikum oleks kasutada mõnd alternatiivset lahendust.

PLATVORMILAHENDUS

Näiteks võib lõkke piirata kahe jämedama notiga ja asetada poti nendele nõnda, et leek jääb poti alla.

Sellise lahenduse puhul on keeruline reguleerida potile mõjuvat kuumust. Samuti on oht, et potti toetav nott põleb enne läbi, kui roog valmis saab. Mis omakorda on põhjuslikus seoses kogu kupatuse lõkkesse valgumisega.

TALALAHENDUS

Platvormilahendusest natuke parem on torgata kummalegi poole lõkkeaset maasse kaks ülalt hargnevat toigast ja nende peale, risti üle lõkke, kolmas toigas. Viimase külge riputada keeduanum.

Jällegi on probleemiks see, et anuma kõrgust pole võimalik muuta. Kui just pole leitud vertikaaltaladeks kaikaid, millest hargnevad oksad võrdsetel kõrgustel, võimaldades paigutada horisontaaltala kõrgemale või madalamale.

Samuti on oht, et horisontaalkaigas põleb läbi. Ka on sellist lahendust keerulisem kasutada liiga kõval või liiga pehmel maapinnal.

KAIKALAHENDUS

Kolmandaks võimaluseks on sättida kaigas lõkke kohale kahe Y-kujulise oksa abil. Suru üks neist, haarad ülespidi, lõkkeaseme kõrvale ja toeta sellele toigas nõnda, et selle ots oleks lõkke kohal sobival kõrgusel. Et kaigas kandami raskuse all lõkkesse ei vajuks, fikseeri see tagantpoolt teise Y-kujulise oksaga, surudes selle haarad maasse. Seda viimast võib asendada ka suvaline raskem ese – kivi või puunott. Jällegi on üsna suur võimalus, et kaigas, mille otsas pott kõigub, põleb ühel hetkel läbi.

KRAANALAHENDUS

Mõneti keerukam on ehitada kraanakujuline rakis. Selleks tuleb üks toekam roigas suruda lõkke kõrval tugevasti maasse ja selle külge panna lõkkega rööbiti teine, sirge puu, mille küljest hargneb 45kraadise nurga all oks, mille ots hargneb omakorda kaheks. Kirjeldatud hargnev moodustis toetub vastu püstist posti. Ja kui nüüd lõkkega horisontaalne kaigas ühendada sellesama horisontaalpuu koorest väänatud aasaga samuti vertikaalpuu külge, moodustubki vajadusel kõrgemale või madalamale nihutatav kraananokk, mille otsa saab riputada anuma.

HÕRGUTIS KAITSEVÄE TOIDUPAKIST – KÄEPÄRANE SEENEBURGER

KÄEPÄRANE SEENEBURGER

Suve lõpp ja sügise algus on saagikoristuse aeg ning seda tasub silmas pidada ka oma kuivtoidumenüü rikastamisel. Miks mitte kasutada ära seda, mida loodus meile pakub, ning valmistada üks maitsev roog? Näiteks burger kukeseentest, kanalihakonservist ja pruuni riisi proteiinipulbrist.

Korja peotäis kukeseeni. Kui neid sinu lähiümbruses parasjagu ei leidu, võid kasutada ka teisi söögiseeni, mis ei vaja kupatamist. Veendu ainult, et need tõepoolest kõlbavad otse pannile panna, vastasel juhul pole tagajärjed just kõige meeldivamad. Sõna otseses ja pisut laiemas tähenduses.

Puhasta seened mullast ja muust kraamist ning tükelda. Sega juurde konserv ja pruuni riisi proteiinipulber ning vormi saadud tainast paraja suurusega kotletid. Küpseta, kuni need on mõlemalt poolt kenasti pruunid, ja pista rukkileivaviilude vahele.

Kui selline burger tundub pisut üheülbaline, täienda rooga vastavalt oma maitse-eelistustele. Lisa salatiks jänesekapsast, hapuoblikat või muud sarnast ja valmista pohladest käepärane kaste. Head isu!

RATSIOON NR 8

	Nimetus	Kogus, pakki, tk	Kaal kokku, g	Kalorsus, kcal	Süsivesikud, g	Valgud, g	Rasvad, g	Sool, g
1	Müsli marjadega	1	125	461	76,00	16	7,6	0,225
2	Itaaliapärane pasta tomatikastmes	1	152	600	93,3	22,5	15,5	5,2
3	Riisiroog kanaga	1	145	599	96	17,8	14,1	3,8
4	Soolane kreeker	2	50	212	36	4	6	0,8
5	Sealiha omas mahlas	1	240	496,8	1,2	31,2	50,4	3,36
6	Portsjonsool	1	3	0	0	0	0	3
7	Portsjonpipar	1	2	0,43	0,06	0,02	0,004	
8	Ühe tassi filterkohv koos eraldi koorepulbri ja suhkruga, naturaalne kohv	1	23	61	10,48	0,14	2,16	
9	Kakao	1	20	73	16,4	0,68	0,38	0,13
10	Energiajook, mustikas (pulber)	1	33	130,56	32	0,06	0	
11	Pähkel šokolaadis	1	90	460,8	54,5	8	21,9	0,003
12	Energiabatoon, jõhvikas	1	50	204,5	35,45	2,1	5,6	0,2
13	Kakaomaitseline halvaa	1	100	475	31,1	18,9	30,5	
14	Proteiinipulber (pruun riis)	1	20	77	2,9	15,56	0,84	0,08
15	Näts	1	2,9	5,1	1,95		0,033	0,0075
16	Desinfitseeriv salvrätt	3						
17	Minigripi kilekott	1						
18	Tikud	1						

KARRI KAAS

HAWU 8: ~~PEAAEGU~~ IDEAALNE TELK

Kui Kaitseliidus laialt levinud Rootsi jaotelgi püstitamiseks on vajalik vähemalt pooljao panus, siis, nagu selgus Kaitse Kodu! testist, saab noorteorganisatsioonidele eraldatud telgi HAWU 8 lihtsa vaevaga üksi üles. Ometi on väärt telgil mõningaid ... parenduskohti.

Tekst: **ASSO PUIDET**, *Kaitse Kodu! tegevtoimetaja*

ASSO PUIDET

DETAILID

HAWU 8 suureks plussiks on selle laiad modifitseerimisvõimalused. See on nagu individuaal-, rida- ja kortermaja ühes. Ning eraldi. Nimelt koosneb telk erinevatest omavahel kombineeritavatest tükkidest: **seinatükk**, **uksetükk** ja **laiendustükk**. Lisaks veel **ahi** koos **korstnaga**, **keskpost** telgi püstihoidmiseks ja **vaiad** pingutusnööride ja aasade maa külge kinnitamiseks.

Ehk siis üksi või kahekesi metsa minnes, kui pole vaja mitte telki, vaid laavulaadset varjualust, piisab, kui kaasa võtta seinatükk ja vastav kogus kinnitusvaiasid. Tahate seinu ümber, läheb lisaks seinatükile vaja uksetükki. Uksetükis, erinevalt seinatükist, on ka klapiga suletav avaus korstna jaoks, mis annab teile võimaluse ka ahi kaasa ja kasutusele võtta.

Ning kui on vaja mahutada jao jagu rahvast, tuleb lisaks eelmainitule kaasa võtta ka laiendustükk, mis annab algupäraselt 13 ruutmeetrile põrandapinnale veel kuus ruutmeetrit juurde.

TRANSPORT

Jah, HAWU 8 telgi, isegi koos laiendusega, saab üksinda üles panna. Aga see ei tähenda, et üks inimene saaks sellega muretult mööda metsa tatsata. Kui ta just aiakäru ei kasuta.

Telgi detailid kaaluvad **kokku 23,3 kg**. Sellest ahi koos korstnaga 6,4 kg, uksetükk 6 kg, seinatükk 5 kg, laiendus 4,5 kg ja keskpost 1,4 kg. Lisaks veel kinnitusvaiad, mille kaalu tootja ei avalda. Ilmselt põhjusega, sest need kaaluvad naeruväärselt palju. Umbes sama palju kui sein.

Tõsi, Rootsi jaotelgiga võrreldes on täiskomplektne HAWU 8 poole kergem. Ent kahjuks või õnneks ei tule erinevad detailid tootja poolt suurde kotti, kasti või muusse transportanumasse pakituna. See muudab ühele inimesele peaaegu võimatuks kõiki neid detaile korraga tassida. Annab aga võimaluse kandam neljaviie inimese vahel ära jaotada. Ju see nii mõeldud ongi.

PÜSTITAMINE

Kus HAWU telk oma nimetatud ja nimetamata konkurentide ees tõeliselt särab, on selle püstitamine. Kinnitan, et nelja inimese matkatelgi tööasendisse seadmiseks kulub mul oluliselt rohkem aega, närvirakke ja vandesõnu kui HAWU 8 püstitamiseks.

Lihtsaks muudab Soome ettevõtte Savotta tootedisainerite loomingu kokkupanemise asjaolu, et seda ei saa valesti teha. Ühenda telgi pooled omavahel tõmblukuga, paigalda vaiad selleks ettenähtud aasadesse, pinguta ja ongi kõik. Umbes poole tunniga saab selle rahulikult asjatades üksi üles.

Telgipooli ühendav lukk on robustne ja töökindel, piisavalt suure aasaga, mis võimaldab lukku ka kinnastatud kätega kinni vedada. Pingutamiseks on spetsiaalsed rihmad, millega saab lihtsa vaevaga korrigeerida esimese hooga ehk telgile liiga lähedale ja lõdvalt kinnitatud pingutusnööre. Ning teleskoopsüsteemis keskpost on täpselt nii kõrge kui parasjagu vaja – vahemikus 70 kuni 184 cm.

KÜTMINE

Kütmiseks pakub Savotta HAWU telgile kompaktset ja ökonoomset roostevabast terasest ahju. Tänu horisontaalsele pealispinnale töötab see ka pliidina, millele asetada veekann või pudrupott. Näide läbimõeldud disainist.

See öeldud, peab märkima, et mingil põhjusel kipub ahi kangesti suitsu sisse ajama, kui ahjuluuk kütmiseks avada. Ning ahjuluugi avamisest rääkides – luugi avamiseks mõeldud hoovake oleks võinud olla kaetud kuumakindla materjaliga, praegu läheb see sama kuumaks kui ahi ehk väga kuumaks.

Küttesüsteemi suurimaks murekohaks on aga korsten – rull õhukest, žilett-teravate servadega plekki, mis korstnaks vormimiseks tuleb esmalt rullida lahti ja siis pikkupidi toruks.

Kes selle tegevuse käigus oma sõrmi või kindaid ei vigasta, on juba võitnud. See, et tulemus meenutab lömmi pekstud vihmaveetoru, on ilmselt vältimatu.

KASUTUSMUGAVUS

Nagu telgi mudelinimi vihjab, on selles ruumi kaheksale ja koos laiendusega kuni kaheteistkümnele inimesele. Ja ahjule.

Mis aga eristab HAWU telki nii mõnestki teisest, on läbimõeldud disain. See väljendub näiteks selles, et telgi suu on ehitatud nõnda, et pead sinna otsekui luugist, üle kõrge „lävepaku" sisse astuma. Lahendus, mis hoiab ära näiteks lume sissekandmist ning, veel olulisem, säästab maas lamajaid külma õhu puhangust, kui keegi telki siseneb või sealt väljub.

Aga see pole veel kõik – kõige lahedam HAWU telgi juures on, et selle küljed on lahtivolditavad vaid ühe lukutõmbega. Nõnda et telgist saab näiteks päevaseks ajaks avatud küljega varjualune.

KOKKUVÕTE

Kui me elaksime ideaalses maailmas, siis peaks ütlema, et HAWU telk on peaaegu ideaalne. Aga me ei ela. Seega võib öelda, et hoopis HAWU telk, vaatamata mõningatele parenduskohtadele, on ideaalne, ühendades endas väljapeetult rahuliku põhjamaise disaini ja läbimõeldud, pisidetailideni viimistletud praktilisuse ning pakkudes kasutusmugavust, mida peab kogema. Head kasutamist!

HEAD JA VEAD

- \+ läbimõeldud disain
- \+ üksinda püstitatav
- \+ suhteliselt kerge
- \+ valesti ei saa püstitada
- \+ võimalik modifitseerida
- \+ kompaktne ahi, mis töötab ka pliidina

- \- teravast plekist, raskesti kokkuvolditav korsten
- \- rasked vaiad
- \- suitsu sisse ajav ahi
- \- tuline ahjuluugi nupp

M14TE: FOTOMIINIGA SOOMUKIJAHILE!

Meie oma kodumaine lahingumoonatootja Eesti Arsenal OÜ kinkis Kaitseliidu Tartu malevale ning Kaitseliidu koolile õppemiinid M14TE, mis, nagu nimetusestki aimata võib, on treeninguversioon külgmiinist M14.

Tekst: **KAITSE KODU!**

Külgmiin M14 on mõeldud kõikide soomustatud sõidukite, välja arvatud tankid, hävitamiseks, läbistades 50 meetri kauguselt minimaalselt 50 mm terast. Suhteliselt väikese, kõigest 160 mm läbimõõduga ning 1,7 kg lõhkeainet sisaldava miini saab lihtsa vaevaga paigutada nii maha kui puude külge. Näiteks metsateid ääristavate puude külge, tehes sellest suurepärase varitsusvahendi vastase kolonni peatamiseks.

Ent selle juures on üks aga. Nimelt ei luba rahvusvahelised lepped toota iselõhkevaid seadeldisi. See tähendab, nagu selgitas Eesti Arsenal OÜ esindaja Karl-Eerik Unt, et miin tuleb initsieerida ehk lõhata käsitsi, täpsemalt läbi *shock tube* initsiaatori „operaatori" poolt. Seega sõltub relva kasutamise efektiivsus suures osas selle kasutaja vilumusest.

Et miini „operaator" ei pruugi alati olla miini ja sihtmärgiga ühel visuaalsel liinil, vajabki kiiresti liikuvate objektide tabamine spetsiifilist väljaõpet ja treeningut. Ning just selleks, et vähendada väljaõppe kulusid, töötaski Eesti Arsenal välja õppevahendi M14TE.

Oma olemuselt sarnaneb see õppemiin fotopüssiga. Ehk siis teeb hetkel, mil operaator selle initsieerib, miini pihtamisalast foto, mis salvestatakse seadmes paiknevale mälukaardile. Soovi korral saadetakse foto ka GSM-i kaudu koos miini GPS-koordinaatidega soovitud meiliaadressile. See annab näiteks õppuse läbiviijale või kohtunikele võimaluse tabavusi operatiivselt jälgida.

Nõnda ongi võimalik väga madalate kuludega harjutada miini paigaldamist, sihtimist ja initsieerimist.

Nagu kinnitas Kaitseliidu Tartu maleva operatiiv- ja väljaõppesektsiooni ülem kapten Margus Lillak, rakendati M14TE koheselt ka väljaõppesse ning tulemused olid üle ootuste positiivsed. „Harjutuses osalenud kaitseliitlaste tabavustäpsus paranes juba mõne soorituse järel märgatavalt," oli Lillak rahul. Ta lisas, et võimalus „lasta" liikuvat sihtmärki realistlikus keskkonnas on asi, mida on raske ka lahinglaskmistel jäljendada, mistõttu leiab M14TE kindlasti ka edaspidi LõMKR-i väljaõppes rakendust.

Oma olemuselt sarnaneb see õppemiin fotopüssiga. Ehk siis teeb hetkel, mil operaator selle initsieerib, miini pihtamisalast foto, mis salvestatakse seadmes paiknevale mälukaardile.

EESTI ARSENAL

M14TE

Plahvatamise asemel salvestab M14TE initsieerimise hetkel foto, mis laseb hinnata, kas sihtmärk sai „hävitatud"

MEPROLIGHT

MEPRO M5 – LAHINGUKOGEMUSEGA SIHIK

Punatäppsihikuid, mis tagavad relva efektiivse kasutamise vähemalt 300 meetri pealt, pakub turg rikkalikus valikus. Heidame läbi tänapäeva lahinguvälja nõuete prisma pilgu neist ühele – arvestatava lahingukogemusega Mepro M5-le.

Tekst: **kolonelleitnant RAIVO TAMM**

Mepro M5 sihiku väljatöötamise aluseks said Iisraeli sõjaväe (*Israeli Defence Forces* – IDF) esitatud taktikalis-tehnilised nõuded, mis tulenesid pikema perioodi vältel lahinguväljal kogetud vajadustest: kasutusmugavus, reageerimine muutuvatele valgustingimustele hoonestatud aladel, lihtsus, töökindlus.

Seni kasutatud punatäppsihikute juures tõdeti mitmeid vajakajäämisi. Näiteks lihtne sihikupildi erksuse reguleerimise puudumine. Samuti sobis ainult 2 MOA (nurgaminut 1 MOA ≈ 30 mm 100 m kohta) suurune täpp küll pikematele distantsidele, kuid oli liiga väike intuitiivseks tegutsemiseks lühidistantsidel. 4 MOA suurune täpp sobis paremini lühidistantsidele, kuid jäi liiga suureks kaugemal asuvate sihtmärkide täpseks tabamiseks. Ka osutus reflekstehnoloogiat kasutavate sihikute esiklaasi läikiv pind liialt demaskeerivaks. Selle kõrvaldamiseks kasutatav kärjekujuline lisafilter (*kill flash*) vähendas niigi nõrka valgustugevust kriitiliselt palju.

Arendustegevuse alustamise ajal polnud LED-dioodid arenenud tasemele, mis võimaldanuks ringi projitseerida, kuid hologrammi kuvamiseks kasutatav lasertehnoloogia kulutas liiga palju energiat ja polnud silmale ohutu.

TAHETI PARIMAT ...

Sihikuid tootev firma Meprolight alustas pärast IDF-ilt lähteülesande saamist maailma eliitüksustes kasutatavate punatäppsihikute põhjalikku analüüsi. Eesmärk oli välja selgitada nende sihikute parimad tehnilised ja funktsionaalsed omadused ning proovida neid uues tootes maksimaalselt ühildada, lisades ka uuendusi.

IDF oli esitanud sihiku väljatöötamiseks järgmised taktikalis-tehnilised nõuded.

1. Sihik peab pakkuma optimaalset sihtmärgi avastamise ja tulealustuse kiirust mistahes keskkonnas ja valgustingimustes.
2. Optika peab olema parallaksivaba.
3. Et katta pikemaid distantse ja võimaldada öiseid operatsioone, peab olema hea ühilduvus suurenduste ja öövaatlusseadmetega.
4. Peab sobima erinevate kaliibrite ja ballistikaga käsitulirelvadele.
5. Vastase poolt avastamise oht peab olema minimaalne nii päeval kui öösel.
6. Energiaallikas peab olema laiatarbekaup, mis on üle maailma kättesaadav (AA-patarei).
7. Pidev tööaeg keskmise heleduse korral peab olema ühe patareiga vähemalt 2000 tundi. »

8. Sihikul peab olema energiasäästusüsteem, mis ei tohi operatsiooni ajal kasutajat ohtu seada näiteks sihikupildi kaotamisega. Sihikul peab olema tühja patarei hoiatusindikaator.
9. Vajalik on kiire ja lihtne sihikupildi heleduse reguleerimise võimalus valgustingimuste muutumisel nii kinnastatud kui kinnastamata käega (k.a talvekindaga). Sama kiire ja lihtne peab olema üleminek öövaatlusseadme kasutamisele. Lisaks peab sihikupildi heleduse astme tuvastamine olema võimalik ilma sihikupilti vaatamata.
10. *Picatinny*-liistule kinnitamine ja sellelt eemaldamine peab olema võimalik ilma tööriistadeta. Pärast sihiku eemaldamist ja uuesti kinnitamist peab sihtimispunkt jääma samaks.
11. Sihiku reguleerimise süsteem peab olema välitingimustesse sobiv, lihtne, mugav ja täpne.
12. Kaal ei tohi ületada 300 gr.
13. Sihik peab vastu pidama vähemalt 10 000 järjest tehtud lasule 5,56 mm või 7,62 mm kaliibriga relvast ja sobima nii automaadile kui ka kergekuulipildujale.
14. Sihik peab täielikult vastama MIL-STD spetsifikatsioonidele, sealhulgas taluma sukeldumist 20 meetri sügavusele.
15. Ülalpidamiskulude vähendamiseks peab sihik olema lihtsalt hooldatav ja remonditav kasutaja (sõjaväe) tehnikute poolt.

MEPROLIGHT

Intuitiivseks ja lihtsaks kasutamiseks on sihiku eesosas sihikupildi vertikaalse ja horisontaalse reguleerimise kruvid

Erksuse reguleerimise pöördnupp ja selle keskel asuv vajutatav peenhäälestusnupp

Pärast MIL-STD nõuetele vastavate sihikute põhjalikku turuanalüüsi selgusid olemasolevate toodete eelised ja puudused. Meprolighti inseneride meeskond võttis sihiks luua tipptasemel toode, mis ühelt poolt väldiks olemasolevate sihikute puudusi ja teisalt parendaks nende häid omadusi. Seda kõike IDF-i esitatud taktikalis-tehniliste nõuete raames või neid isegi ületades. Lisada sooviti uuenduslikke funktsioone, mis polnud turul veel saadaval.

... JA SAADIGI

Lõpptulemuseks saadi toode, mis osutus konkurentsis IDF-i väljavalituks ja on alates 2016. aastast IDF-i standardsihikuks nii automaatidel kui kergekuulipildujatel.

Uuendustena lisati sihikule eelprogrammeeritav sihikupildi erksuse reguleerija, millel on kasutamise lihtsustamiseks ainult 4 positsiooni, 3 nähtava

MEPROLIGHT

valguse ja 1 öövaatlusseadme jaoks. Iga positsiooni juures on võimalik teha alaseadistus ehk peenhäälestus 10 erksustaseme ulatuses. Valikus on kokku seega 40 erksuse astet. Erksuse reguleerimiseks kasutatakse lihtsalt ja kiirelt opereeritavat pöördnuppu, mille keskel paikneb vajutatav nupp peenhäälestuseks.

Energiasäästusüsteemile lisati liikumissensor, mis lülitab sihikupildi välja pärast 20 min liikumatuna olekut, kuid aktiveerib sihikupildi automaatselt iga väiksemagi liikumise peale. Nii võib sihik püsida liikumatus asendis energiat säästes tunde, mis pikendab kasutusaega oluliselt, kuid laskma asudes on sihikupilt automaatselt aktiveeritud. Tühjenevast patareist annab sihik märku vilkuva sihikupildiga, teatades 4 x vilkudes 50 tunnist ning kestva vilkumisega 5 tunnist allesjäänud kasutusajast.

Kaalutluste tulemusel langetasid Mepro M5 loojad valiku prismapõhise, ristkülikukujulise, avatud raamiga ja parallaksivaba optilise süsteemi kasuks. Seda järgmistel põhjustel.

Esiteks, tänu kasutatavatele materjalidele ja pinnakatetele saadi optika, millel on väga hea valguse läbilaskvus kogu nähtava spektri ulatuses. Optika läbipaistvus ehk valgustugevus muudab sihtmärgi nägemise oluliselt efektiivsemaks just hämaras ning Eesti kontekstis ka talvel, kui päevaaega iseloomustab vähene valgus.

Kuna prismatehnoloogiat kasutades puudub vajadus katta esiklaas LED-dioodi peegeldumist soodustava ja läbipaistvust vähendava läikiva kihiga, puudub sihikul demaskeeriv esiklaas, mis võiks reeta muidu hästi maskeerunud laskuri positsiooni.

SIHIKUPILT

Ristkülikukujulise disaini eeliseks „ringi“ ees on tunduvalt suurem vaateväli, mis võimaldab lahinguvälja piisavalt näha ka ühe silmaga vaadates. Lisaks võimaldab sihikupilt laskuril kiiresti siseneda „raami“, kus pole ainult keskpunkt, mida teatavates situatsioonides on keeruline leida, vaid ka ring ümber punkti, mille viimine sihtmärgile lähidistantsidel on tunduvalt lihtsam ja kiirem ning muudab sihtmärgi tabamise efektiivsemaks nii päeval kui ka öövaatlusseadmega.

MEPROLIGHT

Standardlahendusena pakutav nn *bull's eye* keskmine täpp on 1,8 MOA, mis võimaldab täpset sihtimist koos suurendusega pikematele distantsidele, 55 MOA suurune ring on lähidistantsideks või ka kauguse hindamiseks koos keskmise täpiga.

Ainult punktikujulised sihikupildid kipuvad läbi öövaatlusseadmete vaadates kaduma „taustamürasse“ ja neid on keeruline leida, kui tegutsetakse linnakeskkonnas või lahingusituatsioonis, kus toimub pidevalt plahvatusi, kasutatakse trasseerivaid kuule jne. Projitseeritava sihikupildi kuju ja värvi muutmine kliendi soovidele vastavaks saavutatakse moodulite vahetamisega, võimaldades pakkuda põhimõtteliselt ükskõik millist sihikupilti. Seega on valikus nii üksik täpp, peamiselt kasutatav *bull's eye* kui ka relvapõhised ballistilise kompensatsiooniga sihikupildid. Vastavalt eelistusele saab sihikupildi värvi valida punase või rohelise.

KOKKUSOBIVUS ÖÖVAATLUSSEADMETEGA

Pimedas tegutsedes piirab meie ümbrusetaju paratamatult öövaatlusseadme vaatevälja nurk. Arvestades, kui oluline on säilitada öisel ajal olukorrateadlikkus ja maksimaalne vaateväli, on eriti tähtis, et sihiku kasutamine koos öövaatlusseadmega ei vähendaks vaatevälja sedavõrd, et näha jääb ainult sihtmärk, nagu läbi tunneli vaadates. Ristkülikukujulise disainiga M5 taha kinnitatud öövaatlusmonokkel säilitab orienteeruvalt 80% oma algsest vaateväljast. Sihiku disaini rõhk on pandud 100% horisontaalse vaatevälja säilimisele, et tajuda paremini sihtmärgi ümber toimuvat. Torukujuliste reflekssihikute puhul võib aga vaateväli kahaneda sõltuvalt sihiku pikkusest 20% tasemele võrreldes algse vaateväljaga.

Kõigi eelduste kohaselt jõuab Mepro M5 sihik Eestis müügile 2021. aastal. Kuna tegu on jõustruktuuridele mõeldud varustuselemendiga, saavad seda endale soetada vaid jõustruktuuride ja Kaitseliidu liikmed.

U.S AIR FORCE/FLICKR

HÄVITUSLENNUKITE 4. PÕLVKOND: TÄNAPÄEVA ALGUS

Tänapäeval relvastuses olevad hävituslennukid kuuluvad praktiliselt kõik neljandasse põlvkonda. Põlvkonda, millele pandi algus juba 1970. aastatel, mil konstruktorite laudadele ilmusid esimesed põhikontseptsioonid.

Tekst: **MATI MEOS**, *Eesti Lennundusmuuseumi direktor*

Kokkuleppeliselt loetakse 4. põlvkonna hävitajate perioodi alguseks siiski 1980. aastate algust. Ja see periood kestab tänase päevani. Tõsi, Venemaa hakkas kasutama lisaks tähistust „4,5 põlvkond" – põhjusel, et 1990. aastatel moderniseeriti olemasolevaid lennukitüüpe põhjalikult.

Võidujooksus ülemvõimu pärast pilvede all moodustus selgelt kolm riikide gruppi.

1. **USA**, kes andis 4. põlvkonna lennukite väljatöötamisel tugevalt tooni. Esmalendudega oldi NSV Liidust ees kuni 5 aastat ning lennukite relvastusse võtmisega koguni 10 aastat.

Teatavasti on USA relvajõududes sisuliselt kolm õhuväge – US Air Force, US Navy ja US Marine. Neist kahe viimase lennukipark praktiliselt kattub.

USA mereõhuväele töötati välja Grumman F-14 Tomcat, McDonnell Douglas F/A-18 Hornet ja F/A-18E / F Super Hornet; USA õhujõududele McDonnell Douglas F-15 Eagle ja F-15E Strike Eagle, General Dynamics F-16 Fighting Falcon.

Samuti andis USA mitmele partnerriigile tehnilist teavet, mille alusel viimased töötasid välja omad lennukitüübid või tootsid lennukeid litsentside alusel. Partnerriikideks olid ennekõike Jaapan ja tema Mitsubishi F-2, mis on praktiliselt F-16 koopia, Taiwan ja tema F-CK-1 Ching-kuo, mis on F-16 ja F-18 kombinatsioon, ja Lõuna Korea oma treeninglennukiga FA-50, mis jällegi on üsna sarnane F-16-ga.

2. **NSV Liit** ja tema tehnoloogia baasil Hiinas väljatöötatud lennukitüübid. Nagu USA-ski, nii töötati NSV Liidus välja kergehävitaja Mikojan MiG-29 ja raskehävitaja Suhhoi Su-27. Su-27 on osutunud väga populaarseks Hiinas, kes on selle baasil välja töötanud koopiad tähisega Shenyang J-15. Samamoodi on Hiina lennukiehitus püüdnud kopeerida parimat paljude riikide lennukimudelitest.

3. **Euroopa** riikide väljatöötlused. Prantsusmaalt Mirage 2000 ja Rafale, Saksamaa, Inglismaa ja Itaalia koostööst Tornado ADV ja Eurofighter Typhon, Rootsist Grippen 39, Inglismaalt Sea Harrier FA2 ja Hawk 200.

VASTUS VENELASTELE

USA lennukiehitust ergastasid oluliselt 1967. aastal Moskvas Domodedovo Air Show'l esitletud NSV Liidu uued lennukitüübid. Venelased jätsid mulje, et need lennukid ongi juba massiliselt tootmises ja relvastuses, kuid tegelikult olid suurem jagu hoopiski prototüübid. Kõik, mis hinge taga oli, see pidi lendama ja muljet avaldama.

Erilise mulje jättis lennupäevade külastajatele kolmekordse helikiirusega kõrghävitaja MiG-25, mille tehnilised andmed ei jäänud tänu lennupäeva informaatorile saladuseks ka ameeriklastele. Informatsioon, millest nad küll ennatlikud ja valed järeldused tegid, aga mis ometi tõukas neid enda lennundustööstustki kiirematel tuuridel tööle panema.

Sai selgeks, et nii USA õhuvägi kui ka USA merevägi vajavad mõlemad uut üleolekuhävitajat. Mõlemad õhuväed olid Vietnami ja Korea sõjast kaasa toonud hindamatud kogemused, mida oli vaja kiiremas korras realiseerida.

Edu, mis saatis kaitseminister McNamara nõuet luua õhuväele ja mereõhuväele baaslennuk F-4 Phantom, tingis järgmise sarnase nõude programmina TFX (*Tactical Fighter Experimental*). Õhuväele ehitati muudetava tiivanoolsusega General Dynamics F-111A ja mereõhuväele pidi selle baasil koostöös Grummaniga ehitatama F-111B. Kahjuks osutus F-111B lennukikandjate jaoks liiga raskeks ja mõõtudelt suureks ning sellest loobuti.

See aga ei tähendanud, et kadus ära vajadus vahetada lähimas tulevikus »

U.S AIR FORCE/FLICKR

välja õhu- ja mereõhuväge teeninud F-4 Phantom II-d.

Grumman, kellel oli nüüd F-111B-ga tegelemisest saadud suur kogemustepagas, töötas välja uue, kergema, lennukikandjatel baseeruva, muudetava tiivanoolsusega, võimsalt relvastatud ja ülikiire üleolekuhävitaja Grumman F-14 Tomcat. Lennuk startis esmalennule 1970. aastal ja võeti relvastusse 1974. aastal. Tomcat oli esimene USA hävitaja, millel parema juhitavuse kindlustamiseks ja lennuki kõrguse vähendamiseks oli kaks vertikaalstabilisaatorit (saba).

Tomcati põhiülesandeks oli üleoleku saavutamine mereväe lahingugruppidega piirnevas õhuruumis, et ennekõike kaitsta laevu, eriti lennukikandjaid vastase strateegiliste pommitajate raketilöökide eest.

Tomcati radar võimaldas märgi avastada 160 km kauguselt ja üheaegselt jälgida 24 sihtmärki. Lennuk võis kanda kuut kaugtegevuse õhk-õhk raketti AIM 54A Phoenix, millega oli võimalik purustada kuni 185 kilomeetri kaugusel asuvaid sihtmärki.

Tegemist oli tõepoolest üleolekuhävitajaga, mida toodeti kokku 712 lennukit ning mis alles 2006. aastal relvastusest maha võeti.

Kuna F-111A kujunes tema suure tühikaalu tõttu ennemini ründelennukiks, siis töötati õhuväele välja uus manööverdusvõimeline üleolekuhävitaja McDonnell Douglas F-15 Eagle. Eagle tegi oma esmalennu 1972 ja relvastusse võeti 1976.

Huvitav on märkida, et nii üldplaanilt kui reaktiivmootorite õhukogujate kujult sarnaneb see lennuk väga MiG-25-le. Samas ei ole sellel lennukil püütud saavutada suuremat maksimumkiirust kui M 2,5, mis tagab, et lennuki gabariidid saavad olla väiksemad ja konstruktsioon ei lähe ülekaaluliseks.

Eagle'ist kujunes üks õnnestunumaid hävituslennukiprojekte. Praeguseks on toodetud neid lennukeid 1198 ning tellimusi tuleb aina juurde. Pika eluea (48 aastat) jooksul on välja töötatud arvukalt Eagle'i modifikatsioone. USA on müünud neid kolmele oma kõige usaldusväärsemale partnerile – Iisraelile Jaapanile ja Saudi Araabiale.

Üheks selliseks eraldi tüübiks kujunes kahekohaline multifunktsionaalne hävitus-pommituslennuk F-15E Strike Eagle. Strike Eagle tegi esmalennu 1986. aastal ja võeti relvastusse 1988. Lennuki välispilti iseloomustavad kindlad erinevused Eagle'ist: kahekohaline kabiin ja õhukoguja külgedele kinnitatud voolundatud lisakütusepaagid. Tänaseks on toodetud üle 521 lennuki. Seda lennukit on USA müünud Lõuna-Koreale, Saudi Araabiale, Iisraelile, Qatarile ja Singapurile.

KERGE, KIIRE, TAPPEV

Juba 1960. aastate lõpus tuli grupp praktikutest õhuväeohvitsere ja analüütikuid eraalgatuse korras endi väljatöötatud *energy-maneuverability* (E-M) teooria alusel välja ettepanekuga, et õhuvägi algataks programmi LWF (*Lightweigt Fighter*). Lihtsustatult öeldes tõdeti, et lennuki kaal ja manööverdusvõime on vastunäidistatud. Nende arvates on otstarbekas konstrueerida hävitaja, millel oleks kõrge tõukejõu ja massi suhe, suur manööverdusvõime ja kogumass mitte üle 9,1 t.

Õhuvägi kuulutas välja konkursi LWF programmi edendamiseks. Konkureerima jäid kaks projekti, General Dynamicsi YF-16 ja Northropi YF-17. Õhuvägi tunnistas lõpuks endale sobivaks ühemootorilise hävitaja YF-16 projekti, mis arendati välja seerialennukiks General Dynamics F-16 Fighting Falcon.

Merevägi korjas konkursilt üles endale sobiva kahemootorilise YF-17 projekti, mis arendati välja seerialennukiks Northrop F/A-18 Hornet.

Nii kujunes USA õhuväes välja väga soodne lennukipaar lahinguülesannete täitmiseks – võimsa varustusega F-15 Eagle ja kerge, manööverdusvõimeline, kergema relvastusega F-16. Nende lennukite korraga kasutamiseks töötati välja mitmeid huvitavaid operatiiv-taktikalisi variante.

Mõned aastad hiljem kujunes mereõhuväes analoogiliseks paariks F-14 Tomcat ja F/A-18 Hornet. Hiljem, kui Tomcat võeti relvastusest maha, moodustasid samasuguseid paare F-18 Horneti modifikatsioonid A, B, C, D ja F-18E / F Super Hornet.

F-16 Fighting Falcon on kujunenud ülimenukaks hävituslennukiks, mis on 26 riigi relvastuses. Tänapäeva hävituslennukitest on seda toodetud kõige rohkem – 4604 lennukit. Üheks edu põhjuseks on kindlasti võimekuse ja hinna suhe. Seda lennukit suudavad endale soetada ka väiksemad riigid. USA on andnud hävitaja F-16 tehnoloogia üle Jaapanile, kes mõningase dokumentatsiooni kohandamise järel pani lennuki tootmisse Mitsubishi F-2 nime all. Toodeti 98 lennukit.

Nii kujunes USA õhuväes välja väga soodne lennukipaar lahinguülesannete täitmiseks – võimsa varustusega F-15 Eagle ja kerge, manööverdusvõimeline, kergema relvastusega F-16.

Lennuki variante on toodetud 46 aastat ja seetõttu on vaja olnud toota lennukit blokkide kaupa. Iga uuema bloki lennukid on kaasaegsema varustusega ja vanema bloki lennukid viiakse võimaluse korral gruppide kaupa uuema bloki standardvarustuseni. Kõige viimased variandid on blokki 60 kuuluvad lennukid. Näiteks Poola õhuväe relvastusse kuulub 52. bloki hävitaja F-16D, mille kere külgedele on kinnitatud liibuvad välised aerodünaamilised kütusepaagid.

HORNETIST SUPER HORNETINI

Nagu öeldud, hakati USA mereväele tootma kergemat hävitajat F-18 Hornet. Hornetit on müüdud seitsmesse riiki (sh Soome). Horneti nelja modifikatsiooni (A, B, C, D) on toodetud 1480 lennukit. Lennuk on kesktiivaline ja hea manööverdusvõimega. Seda saab kasutada ka hävitus-pommituslennukina.

Hornetil kasutati uuenduslikke multifunktsionaalseid kuvareid, mis ühe nupuvajutusega võimaldavad piloodil seadistada programmid kas hävitus- või ründeülesannete või mõlema täitmiseks. Sellega tagati taktikaliste lennukite kasutamisel suurem paindlikkus kiiresti muutuvas lahinguolukorras.

Ent kuna F-14 Tomcati asenduseks oli vaja võimsamat relvaplatvormi kui seda on Hornet, asuti välja töötama Super Hornetit. Super Horneti konstruktsioon baseerub F-18 variantidel C ja D. Mõõtmetelt on see eelkäijatest 25% suurem, õhukogujad on kandilise ristlõikega ja kogukamad. Lennuk võib kanda nii õhk-õhk- kui ka õhk-pindrakette. Lennuk tegi esmalennu 1995. aastal ja võeti relvastusse 2001. Toodetud on Super Hornetit üle 600. Lennuki tühimass on juba 14,5 t ja maksimaalne stardikaal 30 t. Tippkiirus on sama mis Hornetil – 1915 km/h. Relvastus on mitmepalgeline. Relvade kinnitamiseks on kasutada 11 pilooni. Relvade kogukaal võib ulatuda 8 tonnini. Lennuki kabiini varustusse kuulub juba täiemõõtmeline vedelikkristallmonitor.

Praegu on Super Hornet relvastuses ka Austraalias. USA tootjad on osalemas selle lennukitüübiga paljudel rahvusvahelistel konkurssidel, lootuses teha sellest hea müügiobjekt.

AWESOME MILITARY PLANES/FLICKR

MIG-25:
KOLL KAPI OTSAS

Ameerika tänapäevaste hävituslennukite disain, võimed ja tulejõud on suuresti tänu võlgu venelaste superlennukina nähtud MiG-25-le, millele vastukaaluks hakati kibekiirelt looma neljanda põlvkonna hävitajaid.

Esimest korda avanes ameeriklastel võimalus MiG-25-t näha 1967. aasta Moskva lennusõul, kus seda tiivulist uhkusega maailmale presenteeriti. Lennuki kuju ja eelkõige laia tiivaulatuse põhjal tegid ameeriklased järelduse, et tegemist peab olema ülihea manööverdusvõimega hävitajaga, millele vastu saamiseks tuleb oluliselt uuendada ka enda lennukiparki.

Tegelikult olid ameeriklased tõest päris kaugel. MiG-25 on kõike muud kui ülihea manööverdaja. Suured tiivad, mille põhjal selline väärjäreldus tehti, olid hädavajalikud selleks, et see üliraske, täisrelvastuses ja lisakütusepaakidega üle 40 tonni kaaluv terasplaatidest kokkukeevitatud kerega lennuk üleüldse õhku tõusta ja lennata suudaks.

Ja ega väga suutnudki – madalatel kiirustel ja kõrgustel positsioneeruvad selle lennuomadused kuhugi pardi ja kodusea omade vahele.

Ehk siis lennuk lennuki vastu õhuvõitluses polnud MiG-25st asja. Aga selleks polnud ta loodudki. Tema ainus eesmärk oli tõusta kibekiirelt kõrgustesse, sooritada sealt vaatlusmissioon või rünnak ameeriklaste vaatluslennukite vastu ja kaduda. Kiiresti, seda küll – piisab piloodil n-ö pedaali põhja vajutamisest, kui lennuk sööstab minema kiirusega 3000 km/h. Tõsi, sellisel kiirusel ei kannata kihutada kaua– nii umbes 5 minutit, siis on teraskere temperatuur jõudnud 300 kraadi kanti ja hullema ärahoidmiseks on mõistlikum kiirus alla tõmmata. Aga kõrgustesse sööstmisega saab MiG-25 hakkama suurepäraselt – vaid 3 minutiga suudab ta tõusta 25 kilomeetri kõrgusele.

MiG-25 tehnilised andmed:

Pikkus: 19,75 m
Tiivaulatus: 14,01 m
Kõrgus: 6,10 m
Tühimass: 20 000 kg
Mootor: 2 × 101,1 kN, Tumanski R-15B-300 järelpõlemisega turboreaktiivmootorid
Suurim kiirus: 3000 km/h (Mach 2,82) 13 000 m kõrgusel *ca* 5 minuti jooksul
Tegevusraadius: 1730 km
Relvastus: õhk-õhk tüüpi raketid

VISUAALNE MOONDAMINE MEREL EHK KUIDAS SULANDUDA HALLI MASSI

Eeskujulik maaväelane võõpab metsa minnes näo puude ja põõsaste tooni ning istub oma mattrohelisse maasturisse, mis künklike pinnasevormide vahele sulandub. Mida peaks tegema aga meremeeste ja laevadega, kelle lahinguväljale ei jää näiliselt midagi muud peale lõputu mere?

Tekst: **kadett INDREK KUUSK**, *Kaitseväe Akadeemia 7. mereväe põhikursus*

Alati säilib võimalus vastase tehnilised vahendid oma tehnika ja taktikaga ära petta, kuid see lahendus ei ole piisav, peitmaks enda tegevusi teise nägemisulatuses. Oluline on mõista keskkonnast tulenevaid iseärasusi ja osata neid võimalikult hästi ära kasutada.

Lõputuna näival avamerel kehtib reegel: kui sa ei saa neid näha, siis sa ei saa neid tulistada, aga kui sa saad neid näha ja esimesena tulistada, siis on eelis sinul (Cropsey & McGrath, 2019). Samas ei pea moondamine ilmtingimata tähendama püüdlust saada nähtamatuks, vaid võib hõlmata ka pettetegevust. Seepärast on oluline mõista, et kuigi meri ja sealne keskkond erinevad metsast drastiliselt, võimaldavad ilmastik, horisont, saared, vesi ja taevataust siiski ennast edukalt visuaalse vaatluse eest varjata või ümbritsevat enda kasuks tööle panna.

TRADITSIOONILISED LAHENDUSED MOONDEKS MEREL

Põhiliseks, püsivaks visuaalseks meremaskeeringuks saab eelkõige lugeda laevapinna värvust ja seal kasutatavaid mustrilisi lahendusi. Ühed esimesed kirjeldused laevade maskeerimisest pärinevad viimasest aastasajast enne Kristust, kui Julius Caesari juhitud laevastiku patrullluure laevad olevat värvitud sinakasrohelistes toonides. Kindlaid andmeid laevade maskeerimisest ja selle edust leiab aga purjelaevade ajastust (16.–19. saj). Üldiselt võib lähiajaloos eristada kolme tüüpi lahendusi, mis üritavad saavutada tulemust – edukat maskeerumist – erinevate võtete abil (Behrns, 2002). Need kolm levinuimat moondamisviisi on segunemine, pettemaskeering ja segadusse ajav maskeering (inglise keeles vastavalt *blending*, *deception* ja *dazzle*)

Näitena segunemisest ehk kõige levinumast moondamisviisist merel võib tuua Eesti mereväe laevastiku, mille laevade pind on kaetud ühtlaselt halli matt-tooniga. Hall toon aitab muuta laeva vaatlejale raskemini märgatavaks nii merevee kui taeva taustal, etendades merel samasugust rolli nagu roheline moondamisvärv metsas. Matt värvivalik aitab lisaks minimeerida laevapinna peegeldumist. Segunemine on ka kõige optimaalsem viis varjata laevu erinevates ilmastikuoludes, sest merekeskkonnas toimib hall toon nii udus, vihmas kui ka selge ilmaga. Lahenduse nõrkused ilmnevad olukorras, kus laev satub loodusrohke maastiku (näiteks saare) taustale, kust vaatleja suudab seda selgesti eristada.

Pettemaskeeringuga üritatakse jätta laevast teistsugune mulje. Vaatleja segadusse ajamiseks matkitakse värvi (ja kereelementide) teadliku muutmisega teise otstarbe või suurusega laeva. Sellise maskeeringuga laevadel oli kandev roll Esimeses maailmasõjas, kus nad olid vastumeetmeks Saksamaa algatatud piiramatule allveesõjale. *Q-ship*'idena tuntud alused olid (vastupidi segunemismeetodile) mõeldud vaatlejatele paistma tavalise kaubalaevana, kuid peitsid oma pardal relvastust, millega pahaaimamatuid Saksa allveelaevu sobival hetkel rünnata. Paradoksaalselt osutus nende tugevus ka nende nõrkuseks, sest kaubalaeva matkiva aluse kasutuselevõtt tekitas olukorra, et sellist laeva märganud allveelaevad asusid seda viivitamatult ründama. See tähendas, et meeskond teadis juba merele minnes, et tõenäoliselt ootab ees lahing (Bridgland, 1999).

Segadusse ajava, segadust tekitava (ingl k *dazzle*) maskeerimise eesmärk

– nagu nimigi ütleb – ei ole mitte enda peitmine, vaid vaatleja segadusse ajamine, luues sirgete mustrite ja ebaloomulike värvilahenduste abil illusiooni, mis häirib laeva tegeliku kiiruse, suuruse ja kursi õiget tajumist. Sellise maskeerimisviisi taga peitub loogika, et kui edukalt varjatuks jäämise suurim vaenlane on liigutamine (laevade puhul liikumine vee suhtes), siis parim lahendus jääda vastasele märkamatuks on jätta liikumisest võimalikult segane mulje (Behrens, 2012). Sellist lahendust praktiseeriti radarieelsel ajal, mil selline maskeering täitiski oma eesmärki, kuid tehnika arenedes muutus see ebatõhusaks (Hall & Schott-Samuel, 2016). Nagu teisedki lahendused, on segadusseajav moondamisviis inspireeritud loodusest, nii näeme samasugust maskeeringut savannis sebradel.

AJALOO EKSTREEMSED NÄITED

Keskkonnast tulenevate piirangute ja varjevõimaluste nappuse tõttu (võrreldes jalaväe ja maismaaga) on merel varjatuks jäämine olnud ajalooline katsetander paljude riikide laevastikele. Mõned nendest võtetest on kandnud vilja, teiste läbikukkumine on omakorda rajanud teed edukatele ideedele.

Teise maailmasõja aastatel katsetas Kanada merevägi kohalikust mereelukast (kalmaar *Watasenia scintillans*, ingl k *firefly squid*) inspireeritud maskeerimismeetodit, mida nimetati vastuvalgustuseks (*counter-illumination*). Korvettidel testitud võte seisnes selles, et laeva vastasepoolsele küljele kuvati valgusvihkude abil võimalikult sarnane pilt sellega, mis avanes laeva teisest küljest (Ravidran & Premkumar, 2014). Teisisõnu üritati koordineeritud valgustamise abil panna laev näima läbipaistvana, analüüsides tausta ja rakendades selle valgusomadusi tulede abil laeva kerel. Tänu radari, lennukite ja eskortimismeetmete arengule ning nende kaasabil võidetud sõjale jäi aga selle moondevõtte arendamine poolikuks ja selle edu või ebaedu väljaselgitamine muutus irrelevantseks.

Kui Kanada mereväe teadusuuringutel põhinev tekivalgustustehnika oli laevameeskondadele ette teada ja seda oli harjutatud, siis hollandlaste aluse Abraham Crijnssen maskeerimine teostati Teises maailmasõjas käigult. Nimelt sattus miinitraaler pärast liitlasvägede ebaedu Jaava merelahingus (27. veebruar 1942) olukorda, kus oli vaja taanduda turvalistesse vetesse, kuid seisti silmitsi Jaapani lennuvahenditega, mille eest kaitseks puudus laeval relvastus. Võeti vastu otsus maskeerida alus käepäraste vahenditega. Arvukate maharaiutud okste, puudepõõsaste ja osava värvimistöö tulemusena suudeti jätta laevast mulje, nagu oleks tegemist saarega. Öösiti ja võimalikult maismaa ligidalt liikunud Abraham Crijnssenist sai ainus oma klassi laev, kes suutis vastase piiramisrõngast edukalt välja hiilida.

KOKKUVÕTE

Sarnaselt maismaal kasutatavatele võtetele on ka merel maskeerumise eesmärk end vastase eest peita või teda segadusse ajada. Kuigi moondamiseks kasutatavaid meetmeid on aegade jooksul olnud mitmeid, pole paljud neist pärast elektrooniliste vaatlusvahendite kasutuselevõttu enam eesmärgipärased. Pigem on hakatud keskenduma laeva kuju ja ehitusmaterjali uuendamisele eesmärgiga varjata laeva mitte enam visuaalse, vaid radarivaatluse eest. Samas näitab ajalugu, et isegi võtted, mis ei ole enam aktiivselt kasutuses, on olnud inspiratsiooniks teistele leiutistele ja tehnikatele.

ALLIKAD:

Behrens, R. R. (2012). Ship Shape, a Dazzle Camouflage Sourcebook. Bobolink Books.

Behrens, R. R. (2002). False colors: art, design and modern camouflage. Bobolink Books.

Bridgland, T. (1999). Sea Killers in Disguise: The Story of the Q-Ships and Decoy Ships in the First World War. Naval Institute Press.

Hall, J. R., Cuthill, I. C., Baddeley, R., Attwood, A. S., Munafò, M. R., & Scott-Samuel, N. E. (2016). Dynamic dazzle distorts speed perception. PLoS One, 11(5).

Cropsey, S., McGrath, B. (2019). If You Can't See' em You Can't Shoot' em: Improving US Intelligence, Surveillance, Reconnaissance, and Targeting. Hudson Institute

Ravindran, A., & Premkumar, A. (2014). Camouflage Technology. International Journal of Emerging Technology in Computer Science & Electronics (IJETCSE), ISSN: 0976– 1353, 8(1), 7-10.

Segunemise kui kõige levinuma maskeerimisviisi näitena võib tuua Eesti mereväelaevastiku, millesse kuuluvate laevade pind on kaetud ühtlaselt halli tooni mattvärviga

MARTIN ANDRELLER

RAHVUSARHIIVI FILMIARHIIV

Naiskodukaitse liikmed majapidamiskursustel

SAATUSLIK 1940 – NAISKODUKAITSE VIIMANE POOLAASTA

Tänavu juunis möödus 80 aastat saatuslikust likvideerimisest, mis katkestas Kaitseliidu, Naiskodukaitse, Kodutütarde ja Noorte Kotkaste tegevuse. Aastal 1940 käis juba Teine maailmasõda ning organisatsiooni tegevustes kajastus erakorraliste aegade hõng.

Tekst: **KADI KASS**, *Naiskodukaitse ajalookomisjoni liige*

Võtsin vaatluse alla toonase ajakirjanduse ja otsisin sealt kajastusi Naiskodukaitse mitmekülgse tegevuse kohta sel 1940. aastal kuni saatusliku laialisaatmiseni.

JAANUAR – KATLATÖÖ- JA HOBURAKENDUSKURSUSED

Aasta algul jätkas Naiskodukaitse tööd paljudel rinnetel. 1940. aasta 11. jaanuari Postimees kajastas Naiskodukaitse Tartu ringkonna Ebba Sarali sõnu eelseisvatest plaanidest: *„Möödunud aastal peeti Tallinnas massitoitlustamise kursused, kus ettevalmistuse said ka meie massitoitlustajad. Nüüd aga otsustasime korraldada veel täiendavad kursused samal alal, nimelt toitlustamise juures tarvitatavate tööabinõudega lähemalt tutvumise, et toitlustaja oleks vilunud ka tegelikult katlatööga. Samuti peab toitlustaja mõistma hobust rakendada. Mainitud kursused oleksid kahel õhtul nädalas.*

Siis oleks järjekorras õhuvaatluse ja sideteenistusega tutvumine, kuna nendel aladel naiskodanik vabalt võib asendada meeskodanikku.

Jaoskondades jätkub töö endistes piirides. Suuremateks kavatsusteks on veel inventari ja igasuguste varustuste muretsemine.

Viimane ja kõige südamelähedasem küsimus on siiski raha. Meie tuluallikaks on tavaliselt igasügisene loterii-allegri. Et möödunud sügisel korraldatud loteriist jäi hulganisti võite järele, nende hulgas suuri ja hinnalist peavõitegi, siis otsustasime korrata loteriid, seekord maleva oma ruumides. Võite on üldse 3000, kõik enamasti hinnalised ja tarvilikud asjad, kuna puudub tavaline loterii-praht, millest oleme end »

vabad hoidnud. 21. jaanuaril on ju pärast palgapäeva kõigil rahakotid pungil täis. Sellepärast ootame ka rohket külastamist ja loodame, et ka käesoleval ajal ükski kodanik ei keeldu Naiskodukaitset jõukohaselt toetamast.“ (Postimees nr 9, 11. jaanuar 1940).

KÜÜNLAKUU – TULEKAITSE JA VABARIIGI AASTAPÄEV

Täna tegeleb Naiskodukaitse ohutushoiu valdkonnas muuhulgas tuleohutuse õppega, mis ei olnud võõras teema ka enne Teist maailmasõda: *„Naiskodukaitse Tartu ringkonna liikmeile tulekaitse erikursus algab täna kell 20 Kodanliku õhukaitse Ühingu ruumes, Suurturg 6, 111 korral. Kursuse kavas on täna järgmised loengud: „Tuletõrje jaotus. Põlengute summutamine ja päästetööd“; majaelanike organiseerimine võitluseks kahjutulega „Koostöö naabertulevalvega“. Refereerivad K. Hageri ja V. Aljas. Kuna tulekaitse küsimustest peab teadlik olema iga kodanik, eriti aga Naiskodukaitse liikmed, kellel erakordsetel aegadel lasub kohustusi tuleohtude korral, võtab tulekaitse kursusest osa suurel arvul Naiskodukaitse liikmeid.“* (Postimees nr 50, 21. veebruar 1940).

Viljandist tuli Eesti Vabariigi aastapäeva eel teateid, kuidas piduliku tähtpäeva pühitsemise eeltööd olid juba alanud. Nii puhastas linn lumest Vabadusväljaku ja kapten Irve mälestussamba ümbruse; edasi on linnavalitsus otsustanud prožektoritega valgustada raekoda ja linna uut ärihoonet ning Vabadussõjas langenute mälestussammast 23. ja 24. veebruari õhtul. Kapten Irve mälestussamba juures süüdatakse tõrvikud. Kalmistul asuvate vabadussõjalaste haudade eest hoolitsemise olid endale võtnud Sakala Partisanid ja Naiskodukaitse. (Sakala nr 21, 21. veebruar 1940).

MÄRTS – KORJANDUSED PUUDUSTKANNATAJATELE

Naiskodukaitse ja Kaitseliit panustasid 3. märtsil alanud Eesti Punase Risti juures töötava sihtasutuse Ühisabi korraldatud ülelinnalises esemete, toiduainete ja raha suurkorjanduses puudustkannatajate abistamiseks. Ühtekokku 1000 vabatahtlikku korjajat külastasid kõiki pealinna maju ja kortereid, võttes vastu annetusi ja koputades kõikide kuldsetele südametele hüüdsõnaga „Avagem südamed ja käed!“ Naiskodukaitse ja Kaitseliit tegutsesid suurima üksusena Pärnu maantee, Tõnismäe ja selle taha jäävas piirkonnas kuni Järveni.

Päevaleht viitas, et viimane suurem samalaadne korjandus oli 1933. aastal, majanduskriisi ajal. Kuna sõjaolukord oli suurendanud tööpuudust, siis oli kõnesoleval talvel suurenenud ka abivajavate kodanike arv. Et kogemuste põhjal oli teada, et kõige raskemad kuud on märts ja aprill, püüti aktsiooniga pehmendada nii mõnegi kaaskodaniku olukorda kuni kevadeni, mil maa vajas jällegi rohkem töökäsi. (Päewaleht nr 56, 28. veebruar 1940, lk 5).

Kui eelnev näide viitab erinevate organisatsioonide koostööle puudustkannatajatele abi osutamisel alanud keerulises olukorras, siis korjandustest abivajajate heaks tuli teateid ka mujalt, nii et tegu oli Naiskodukaitse üldise

RAHVUSARHIIVI FILMIARHIIV

tegevussuunaga: *„Naiskodukaitse üleriigiline korjandus sanitaarvarustuse heaks leiab Sõõrus väärilist hindamist ja lahket vastutulekut. Annetatakse sokke, kindaid, voodilinu, padjapüüre, riiet nende valmistamiseks, villu, sulgi jne. Peremehed annetavad linu või vastava varustuse puudumisel mõned kroonid sularahas. Leidub ainult üksikuid teisitimõtlejaid, kes ei ole suutelised hindama omakaitse tähtsust.“* (Lõuna-Eesti, 20. märts 1940, lk 2).

APRILL – RIIGIKAITSE ERIKURSUSED ÜLIÕPILASTELE

Ilmses seoses erakorralise ajaga, kui käimas oli sõda, andis Postimees teada, et Tartu ülikooli Riigikaitselise õpetuse Instituut korraldab samal suvel 2 erikursust meesüliõpilastele ja eripäevad nais- ja meesüliõpilastele.

Nimelt oli Riigikogus vastu võetud 1940/41. aasta eelarves määratud krediiti ka Tartu Ülikooli üliõpilastele riigikaitselise õpetuse eripäevade tarbeks. Sellega avanes ülikoolides esmakordselt võimalus korraldada riigikaitselise õpetuse määruses ettenähtud eripäevi. Kava kohaselt oli eripäevade eesmärgiks meesüliõpilaste sõjaliste teadmiste ja oskuste täiendamine 1939. aasta kevad- ja sügissemestril ning 1940. aasta kevadsemestril omandatud üldsõjaliste õppeainete praktilises osas ning naisüliõpilaste teadmiste ja oskuste täiendamine neile Naiskodukaitse organisatsioonis korraldatud varustuse valmistamise,

Leiva vormimine masinaga Naiskodukaitse keskjuhatuse organiseeritud leivaküpsetamise kursustel

Naiskodukaitse liikmed väljas söögilauda katmas

RAHVUSARHIIVI FILMIARHIIV

massitoitlustamise ja samariitlaste kursustel õpetatud alade praktilises rakendamises.

Naiskodukaitse Tartu ringkonda koondunud 723 naisüliõpilast olid oma üliõpilasorganisatsioonide kaudu avaldanud soovi riigikaitsetööst osa võtta. Naisüliõpilaste soove arvestades kavatseti võimaldada neile osavõttu eripäevadest. Kahjuks oli Riigikaitselise õpetuse Instituut sunnitud piirama naisüliõpilaste arvu 100-ga. (Postimees nr 90, 5. aprill 1940).

Rannu vallas Tamme koolimajas korraldas Naiskodukaitse Tamme jaoskond eesotsas oma energilise esinaise pr A. Pedega 35-tunnise esmaabikursuse. Kursusel võeti läbi kõik esmaabialad, nagu vetelpäästmine, igasugused mürgitused, eriti sõjaohu alal pommitus- ja gaasikaitse ning selle esmaabialad jne. Nädalas oli kolm kolmetunnilist loengut. Kursusest võttis osa 50–60 inimest päevas. (Tartumaa Teataja, 29. aprill 1940).

MAI – RAHVALÕUNA, LASKESPORT JA TANTS

Naiskodukaitse Tartu ringkonna kogu pidas aastakoosoleku. Kokkutulnuid tervitas Tartu maleva pealik. Naiskodukaitse Tartu ringkonna tegevuskava 1940/41. aastaks oli koostatud õige laialdasena. Kavas olid muuhulgas samariitlaste kordamispäevad ja noorsamariitlaste kursus, relvakäsitsusõppused, sisekorra- ja riviõppused, erakordsete aegade ettevalmistustööd jne.

Suvel Võrus peetavatest üliõpilaste riigikaitseõpetuse eripäevadest pidi osa võtma umbes 80 üliõpilast ja NKK ringkond andis sinna juhte. Erilist tähelepanu taheti pühendada ka ühislaulu propageerimisele, kodanliku õhukaitse õppuste korraldamisele jne. Majanduslikest ettevõtmistest väärib erilist allakriipsutamist nn rahvalõuna kavade ja kalkulatsioonide väljatöötamine. „Rahvalõuna“ all mõisteti uues Kaitseliidu majas avatavat toitlustuspunkti. (Postimees, 10. mai 1940).

Ka spordi vallast oli uudiseid: *„Naised on osavad laskurid. Naiskodukaitse Valga ringkonna juurde moodustati treening-grupp laskespordi huvilistele liikmetele. Esimene treeninglaskmine väikekaliibrilisest püssist läks edukalt, kusjuures pr. Meerits ja prl. Koop saavutasid maksimaalse silmadearvu. Neile järgnesid heade tulemustega pr-ad Kont ja Lipp ning prl. Sirel.“* (Postimees, 24. mai 1940).

Reede õhtul peeti raekojas Naiskodukaitse Tartu ringkonna esinaise pr Ebba Sarali juhatusel sanitaarvarustuse korjanduse toimkonna viimane koosolek, kus kinnitati hiljutise ülelinnalise sanitaarvarustuse korjanduse aruanne.

Selle järgi oli korjandusest saadud sissetulekuid kokku 2266 krooni ja 93 senti. Korjandusega seotud kulusid oli 57 krooni ja 65 senti. Korjandus on võrreldes aasta varem toime pandud korjandusega andnud 250 krooni enam ülejääki. Kui arvestada asjaolu, et samal ajal oli käimas mitmeid teisi korjandusi ja erakordse aja tõttu oli kodanikel lisakulusid, mis annetamist pidurdasid, siis andis korjandus üle ootuste häid tulemusi. Rahvas oli saanud täiel määral aru sanitaarvarustuse korjanduse tähtsusest. Laekunud summa pidi minema haigla komplekteerimise »

alusvaraks, millele oli plaanis lisasummasid hankida, et haigla sisustust 100 voodiga lõplikult teostada. (Postimees nr 138, 25. mai 1940).

Tore oli tõdeda, et tõhusa vabatahtliku töö kõrvalt jäi mahti ka tantsida. Nimelt kajastas Postimees lahkesti, et teisipäeva [28. mai] õhtul toimusid Tartu maleva ruumes Naiskodukaitse Tartu ringkonna jaoskondade vahelised rahvatantsude võistlused, millest võtsid osa 4 jaoskonda ja Kaitseliidu allüksust. Võistluste ülesandeks oli rahvatantsude elustamine ja propageerimine kaitseliidu peres. (Postimees nr 142, 29. mai 1940).

JUUNI – KESKKOGU JA 864 KILO SOOLATUD RÄIMI

Veel enne saatuslikke sündmusi kogunes Naiskodukaitse keskkogu oma aasta peakoosolekule. Tehti kokkuvõtteid möödunud tegevusaasta töötulemustest, püstitati nõudeid ja uusi mõtteid eelolevaks tööhooajaks.

Esimesena oli rakendatud Naiskodukaitse ringkondade kehakasvatuse osakonna vanemate koosolek, kus käsitleti eriti teatematkade küsimust, kuulati ära möödunud aasta tegevusaruanded kohtadelt ja koostati aasta töökava. Peatähelepanu oli pühendatud kehakasvatuse laagrile, mis pidi toimuma 1.–4. augustil Elvas, kuid jäi ära, nagu praegu teame.

Ringkondade toitlusvanemate koosoleku töökavas nähti ette ülemaalise töö ühtlustamise ja väliõppe jätkamist, toitluskäsiraamatu väljaandmist, toitluspäeviku rakendamist ja kokkuhoiu küsimusi. Osakonna ülemaaliseks vanemaks oli A. Kuperjanov.

RAHVUSARHIIVI FILMIARHIIV

Naiskodukaitse sanitaarpunkt Kaitseliidu Tartumaa maleva Võrtsjärve suvelaagris

Ringkondade kultuuriosakonna vanemate koosoleku päevakorras oli kaks kõnet: „Vaimsuse osa tegelikkuses“ kultuuriosakonna vanemalt J. Steinmannilt ja „Jakob Hurt rahvusideoloogina“ prl E. Rajasaarelt. Koosolek otsustas kultuuriosakonna töös panna pearõhu isiksuse väljaarendamisele, põhialuseks „Rahvana peame tundma, kust tuleme ja kuhu läheme“. (Postimees nr 145, 1. juuni 1940).

Veel juuni algul said Kaitseliit ja Naiskodukaitse uue riikliku ülesande. Nimelt ilmus 4. juunil Riigi Teatajas Kodanliku Õhukaitse alal elanike evakuatsiooni määrus, mille §7 kohaselt juhivad ja korraldavad kodanike evakuatsiooni elu- ning ootekohtadest KÕ (kodanliku õhukaitse) ringkonna juhtide määratud evakuatsioonijuhid, keda abistavad vastavad omavalitsused, Kaitseliit ja Naiskodukaitse.

12.–14. juunini toimus NKK keskjuhatuse korraldusel Tallinnas järjekordne väljaõppekursus toitlusalal, nimelt kalasoolamise kursus. Kursuse kava oli laiaulatuslik ja haaras kõike, mis käsitles kala kui toiduaine väärtust, kalatoite ja nende valmistamise põhiviise, samuti kala alalhoiu viise nii lühemaks kui ka pikemaks ajaks. Kursus oli nii teoreetiline kui ka praktiline. Praktiline töö toimus ETK konserveerimistööstuse ruumes Hollandi tänavas, kus Naiskodukaitse pere õppis tegelikult kala rappima, pesema, verisoola panema ja siis umbes 40 tunni järel tünnidesse laduma, reastama ja soolama. Kokku rappisid Naiskodukaitse kursuslased 864 kg räimi, mis kõik Kaitseliidu ja Naiskodukaitse toitlustamiseks soolati. (Postimees, 17. juuni 1940).

EPILOOG – LIKVIDEERIMINE

Kohe pärast Punaarmee toetusel läbiviidud juunipööret viis uus võim ellu „rahvavaenuliste organisatsioonide“ sulgemise. Päevaleht kajastas seda nii: *„Möödunud nädalal andis Kaitseliit vastava korralduse põhjal käest relvad, mis võeti kokku malevkondade kaupa ning saadeti hoiule riigi relvaladudesse. Kuna Kaitseliit nüüd riigikaitselise organisatsioonina on muutunud ülearuseks, siis kuulub ta likvideerimisele. Vabariigi valitsuse otsust selle kohta on oodata täna. Nagu meie autoriteetsest allikast kuuleme, tehakse Kaitseliidu organisatsiooni likvideerimine ülesandeks siseministeeriumile. Samuti tuleb kaitseliitlastel ära anda malevkondade staapidesse veel nende kätte jäänud varustust, nagu vöörihmad jne.“* (Päewaleht nr 168, 26. juuni 1940).

27. juunil 1940 andis vabariigi president välja Kaitseliidu likvideerimise seaduse. Sellega lõpetati nii Kaitseliidu, Naiskodukaitse, Kodutütarde kui ka Noorte Kotkaste tegevus.

Alates 1940. aasta juulikuust leidub ilmselgelt tsensori karmi käe alla sattunud ajakirjanduses peamiselt propagandistlikke ja halvustavaid kajastusi likvideeritud Kaitseliidu ja Naiskodukaitse kohta, mida isegi jutumärkides ja kommenteeritult ei taha uuesti esile tuua. Üks neutraalne lühike teade olgu lõpetuseks veel ära toodud:

„Liikmekaardid tuleb ära saata. Endine Naiskodukaitse Tartu Ringkonna juhatus palub kõigil naiskodukaitse liikmeil ja kodutütardel kõige lähemal ajal ära tuua või postiga saata organisatsiooni liikmekaardid nende organisatsioonide likvideerimise puhul. Liikmekaardid tulevad saata end. Tartu Maleva staapi, Kalevi tänav.“ (Postimees, 4. juuli 1940).

Valmisolek sõjaks, erakorralisteks oludeks – see oli ju miski, milleks nii Kaitseliit kui Naiskodukaitse olid oma väljaõppes harjutanud juba 20 aastat. Nüüd see oligi käes, aga punane okupatsioonivõim paiskas põrmu kõik töised riigikaitseplaanid, organisatsiooni arengu ja unistused. Tõusu asemel järgnes hirm ja valu, organisatsiooni juhtide ja ka tavaliikmete küüditamised ja surm, varjamised ning enese mahasurumine. 50 aastat katkestust, millest organisatsioon küll tänaseks toibunud on, aga mida me ei unusta.

MARTIN ANDRELLER

HARULDANE SERVIIS HARUKORDSETEKS SÜNDMUSTEKS

Naiskodukaitse ajaloolisest kohviserviisist oli seni teadaolevalt säilinud vaid üksikuid osi. Serviisi täiskomplekti ei ole Eestis varem välja tulnud, seda on ajaloohuvilised saanud siiani imetleda üksnes Soome Lotta muuseumis klaasi taga.

Tekst: **ERLE EENMAA**, *Naiskodukaitse ajalookomisjoni liige*

Seda suurem oli äratundmisrõõm, kui ühel Facebooki postitatud pildil nägin pidulaual tervet Naiskodukaitse serviisi koos aurava kohviga.Tallinnas elav serviisi omanik proua Helle ütles, et võtab serviisi välja üks kord aastas – vabariigi aastapäeval. Võtaks ka teine kord, 20. augustil, aga siis on ta maal. Serviis jõudis Helle sektsioonkappi 1960. aastatel, kui peretuttav Viljandist, Imavere piimandustegelane Hans Kuus selle tema memmele-taadile pärandas. Seda, kust Hans serviisi sai, ei teadnud Helle öelda.

Sektsioonkapis seisis serviis terve nõukogude aja, vabariigi ajal hakkas Helle seda aastapäeva tähistamiseks välja võtma. Kohvikannu sisse ta küll kohvi enam ei vala, sest kohv ei püsi seal ju soe, aga lauale tõstab kohvikannu ikka. Seda, et tegemist on nii haruldase ja väärtusliku serviisiga, Helle ei teadnudki, kuigi 24. veebruari õhtul nõusid pestes on tal alati väheke kõhe tunne olnud.

1938. aastal tuli Naiskodukaitse turule oma sümboolikaga kaunistatud laiatarbekaupadega. Neist hinnalisimad olid Saksamaal Thomas Baueri tehases valmistatud portselanist kohviserviisid, mida kaunistas Langebrauni firmas käsitsi kullaga maalitud kotkaembleem.

TUNNE KAMRAADI EMBLEEMI – TALLINNA MALEV 2. OSA

Kas sina tead, mida ja miks on kujutatud sinu üksuse embleemil? Või mõne sinu võitluskaaslase omal? Ei tea? Pole lugu, nüüd saad teada.

Tekst: **MARKUS SAKSATAMM,** *faleristikahuviline*

Käiseembleemi põhifunktsioonideks on suurendada kandjate ühtekuuluvustunnet ja relvavendlikku sidet, samas ka eristada omasid vastastest. Embleem peaks peegeldama kandja identiteeti, olema mõistetav ja samas võimalikult lakooniline. Näiteks kui vaadata mõne USA lõunaosariigi šerifi embleemi, kus on üritatud ühte pilti suruda kogu kohalik ajalugu alates rahvustaimena figureerivast kaktusest ja lõpetades skalpeeritud indiaanlasega, siis on tulemuseks ülekuhjatud värvide ja sümbolite virvarr ning kui arvestada käiseembleemi mõõte, siis ka inimsilmale eristamatu sigrimigri.

Seega maksab sümboolika loomisel või muutmisel kutsuda appi asjatundja ja neid on Kaitseliidu ridades üsna mitu. Heraldiline keeleoskus on sama tähtis kui korrektne kirjakeel.

1. IDA ÜKSIKKOMPANII pioneeride embleemil leiame Idaristi ja Põhjakotka, kes hoiab pioneeride initsiaaliga kilpi. Ka all olev kindlus viitab selgelt pioneeride väeliigile. Embleemi loojateks on Heigo Kuristik ja Üllar Pruunlepp.

2. IDA ÜKSIKKOMPANII sidemeeste embleemi päises on Idarist, mille südamikus sideväe initsiaaliga kilpi hoidev Põhjakotkas. Soomuskindas rusikas tähistab kindlameelsust ja jõudu, välgunooled aga siderelvaliiki. Embleemi autoriks on Indrek Eiche.

Lapsesuu: „Thanose kinnas." (Thanos on Marveli koomiksitegelane.)

3. IDA ÜKSIKKOMPANII virgatsijao embleemil on Idarist ja Põhjakotkas. All olev mootorratas viitab virgatsitele kui sideväeliigile.

4. NÕMME MALEVKONNA Tankipurustajate embleemil olev välgunool tähistab löögijõudu ning purustatud kilp vastase soomust. Tankipurustajate tunnuslause „Per Momentum ad Maiores" ('Hetkega esivanemate juurde') on hoiatus vastastele. Rühm loodi 2004. aastal.

Lapsesuu: „Laserivägi."

5. MEREDIVISJON ühendab inimesi, kes soovivad teenida isamaad ja armastavad merd. Embleemi mustal vapikilbil on kujutatud Põhjakotkast, kes kaitseb iseseisvust sümboliseerivat riigivappi. Just must värv eristab meredivisjoni embleemi Tallinna maleva üldembleemist.

6. RANNIKUKAITSE ÜKSIKKOMPANII embleemil olev ankur viitab kompanii tegevusvaldkonnale, mõõk aga kaitsetahtele. Langevarju kupli moodustavad tiivad räägivad kiirusest ja valmisolekust viivitamatult reageerida mistahes ohule.

Lapsesuu: „Madrused, kellel on langevarjud."

BUNDESWEHR, JESSICA SCHLAG

Teeneterist Vapruse Eest (*Ehrenkreuz für Tapferkeit*)

BUNDESWEHR, ANNA NEUHAUS-FISCHER

BUNDESWEHRI PIKK JA RASKE TEE TEENETEMÄRGINI VAPRUSE EEST

Me oleme harjunud seostama Saksa sõduri vaprust Raudristiga, mille asutas Preisi kuningas Friedrich Wilhelm III 1813. aastal ja millega on läbi aegade vääristatud ligikaudu 9 miljonit sõdurit. Kuid see on ajalugu, tänapäeva Saksa sõdurile Raudristi enam ei annetata.

Tekst: **kolonelleitnant ANDRES REKKER**, *sõjaajaloohuviline*

Preisi sõjandusteoreetiku kindralleitnant Gerhard Johann David Scharnhorsti 200. sünnipäeva kingituseks sai Saksamaa Liitvabariik 12. novembril 1955 endale relvajõud. Relvajõudude loomisel olid sõjaväelaste vormide rinnaesised tühjad, sest teenetemärgid puudusid. Asi oli veelgi hullem, alles pool aastat hiljem sai läbi vaidluste sündinud „lapsuke“ endale nimeks Bundeswehr ning vaid Bundeswehri maismaa lahingumasinad ja lennuvahendid said õiguse kanda raudristi embleemi, sedagi aasta pärast loomist. See oli raske algus.

Bundeswehr ei tekkinud tühja koha peale, enamik ohvitseridest ja allohvitseridest olid osalenud II maailmasõjas ning saanud vapruse eest erinevaid teenetemärke, nende hulgas ka raudriste.

ESIMESED SAMMUD

Vastavalt liitlaste kontrollnõukogu seadusele 1945. aastast oli Saksamaal keelatud igasuguste teenetemärkide kandmine. Keeld aegus pärast Saksamaa Liitvabariigi loomist 1949. aastal. Tekkinud uus riik asutas kaks aastat hiljem üheksaklassilise Saksamaa Liitvabariigi teeneteordeni (*Verdienstorden der Bundesrepublik Deutschland*), millega on autasustatud ka sõjaväelasi väljapaistva teenistuse eest. Ka Bundeswehri »

BUNDESWEHR, ANNA NEUHAUS-FISCHER

Bundeswehri teenetemärk kullas eriliste silmapaistvate teenete eest (*Ehrenkreuz der Bundeswehr in Gold - für besonderes herausragende Leistungen*)

peainspektori (Eesti mõistes kaitseväe juhataja) ametikohaga hakkas automaatselt kaasnema suur kaelaskantav teeneterist.

1957. aasta 27. novembril võttis Saksamaa Liitvabariik vastu Teenetemärkide seaduse (*Ordensgesetz*), millega määratleti, milliseid varasemaid teenetemärke võib kanda, ja nende kandmise kord. Sellega oli taas lubatud kanda Raudristi ja teisi lahinguautasusid. Kuid Kolmanda Riigi ajal välja antud teenetemärkidelt tuli omal kulul eemaldada haakristid, SS-i ruunid ning teised natsionaalsotsialistliku riigikorraga seotud sümbolid. Raudristidel asendati need risti keskel kolme tammelehega, nagu eelnevate sõdade keiserlikel Raudristidel. Selle seadusemuudatuse tulemusena olid Bundeswehri sõjaväelastel taas õigus kanda väljateenitud autasusid.

Idasaksa sõjaväelastel läks esialgu hapramini, nendel ei lubatud kanda mitte ühtegi eelmiste riigikordade teenetemärki – seal algas kõik nullist. Kuid Saksamaa ühinemisel läks neil paremini, annetatud teenetemärgid jäeti alles ja lubati neid kanda.

Alles 1980. aastal, oma 25. sünnipäevaks sai Bundeswehr aumärgid (*Das Ehrenzeichen der Bundeswehr*), kuid need olid seotud eeskujuliku ja pikaajalise teenistusega (medal, pronks-, hõbe- ja kuldrist). Kujunduselt sarnaneb teenetemärk Raudristiga. Tollane kaitseminister Hans Apel oli seisukohal, et teenetemärgi kasutuselevõtmisel on motiveeriv mõju, mida ei tohiks alahinnata – see näitab noorele kodanikule, et tema pühendumist riigile võetakse tõsiselt ja seda tunnustatakse. Esimeste teenetemärkide kätteandmisel Bundeswehri veerandsajandal aastapäeval rõhutas ta, et need on tunnustuseks inimestele, kes on andnud endast riigile rohkem, kui on nende kohus riigi ees. Teenetemärgi keskosa kaunistab raudristi taustal Saksa vapikotkas, mõlemad kuuluvad Bundeswehri traditsioonikorra (*Die Tradition der Bundeswehr*) järgi tähtsamate sümbolite hulka. Saksamaa vapikotkas kehastab riigi suveräänsust ja õiglust teeniva võimu sümbolit. Raudrist on osa saksa rahvuslikust identiteedist, sümboliseerides vaprust, vabadusearmastust ja rüütellikkust.

Kuigi nime järgi oleks nagu tegu ametkondlike teenetemärkidega, on need riiklikud teenetemärgid, mitte kaitseministeeriumi omad. Kaitseministeerium, väeliigid ega üksused ei oma erinevalt Eestist ühtegi „oma“ rinnas kantavat teenetemärki, et vältida nn klannistumist.

ARUTELU RAUDRISTI ÜMBER

Arutelu ja spekulatsioonid vaprusmedali vajaduse ümber algasid meedias esimesest Bundeswehri sõjalisest missioonist Kosovosse 1999. aastal. Sisulise arutelu parlamendi tasemel algatas aga iseseisvalt noor õhuväelipnik Timmy Schwarz, kes leidis, et Bundeswehril puuduvad haavatu rinnamärgid ja vaprust vääristav teenetemärk. Ta tahtis, et tehtaks vahet sõduritel, kes Afganistanis köögis kartuleid koorisid ja kes lahinguolukorras oma elu ohtu panid. Ta esitas 27. märtsil 2007 Saksa parlamenti petitsiooni taaskehtestada raudrist kui teenetemärk vapruse eest, arvestades Saksa sõdurite panust sõjalistel missioonidel. Petitsioon kogus kahe kuuga üle 5000 toetaja ning anti edasi kaitseministeeriumile kaalumiseks.

Vastavalt liitlaste kontrollnõukogu seadusele 1945. aastast oli Saksamaal keelatud igasuguste teenetemärkide kandmine.

Põhiline ja kuum diskussioon ei olnud seejuures seotud küsimusega kas luua, vaid mis saab „lapsuke“ nimeks. Kristlikust demokraadist parlamendiliige ja Bundeswehri reservistide liidu president, kolonel

reservis Ernst Reinhard Beck soovis vastavalt petitsioonile taastada Raudristi, millega vääristada sõdurite vaprust. Raudristi nimetuse kasutuselevõtmise pooldajad rõhutasid, et Raudrist on Bundeswehri ametlik embleem ja ka Napoleoni-vastaste Saksa vabadussõdade sümbol. Vasakpoolsed kriitikud aga rõhutasid Raudristi väärkasutamist Teises maailmasõjas natsionaalsotsialistide poolt ning sellega Raudristi nime „ulatuslikku määritust". Vastukaaluks kriitikutele kinnitas kolonel Beck, et Raudristist on saanud maailma kriisipiirkondades hoopiski lootuse, abi ja solidaarsuse sümbol, mida sakslased ei pea häbenema. Raudristi pooldajad soovisid, et võimaldataks vähemalt teenetemärgi linti kanda sarnaselt Raudristi II klassi reeglitele – vormikuue nööpaugus, et see eristuks teistest teenetemärkidest. Kaitseministeeriumil kulus terve aasta selguse saamiseks, mida siis lõpuks teha. Raudristi uuestisündi ei toimunud, lisaks teenetemärgile Vapruse Eest asutati veel kaks väiksemat Vapruse eriklassi.

BUNDESWEHRI KÕRGEIM TEENETEMÄRK

Bundeswehri kõrgeim teenetemärk, teeneterist Vapruse Eest (*Das Ehrenkreuz für Tapferkeit*) sarnaneb disainilt Bundeswehri teenetemärgiga kullas, seda eristavad vaid kaks kuldset, omavahel seotud tammeoksa teenetemärgi lindil. Senini on neid annetatud 28 sõdurile, neist neljale postuumselt. Sõduriseaduse (*Soldatengesetz*) järgi on vaprus üks osa kohustusest – et teenida välja teenetemärk, on lisaks vaja julget, vankumatut ja sihikindlat käitumist, millega täidetakse sõjalise missiooni eesmärk, pannes ohtu oma elu ja tervis.

Loodud on hõbedase ja kuldse teenetemärgi eriklassid, mida tavateeneteristist eristab punast värvi ääristus. Neid annetatakse tähelepanuväärse täideviimise eest, vastavalt siis kas tegevuse eest, mis ei kujuta ohtu elule ja tervisele, või tegevuse eest, mis kujutab ohtu elule või tervisele. Kuldse eriklassiga tunnustatakse tavaliselt välismissioonidel toimepandud ühekordsete silmapaistvate ülesannete täitmist, mis ei kvalifitseeru teeneteristile Vapruse Eest, kuid mille käigus on pandud ohtu oma elu ja tervis. Hõbedane eriklass annetatakse peamiselt pääste- ja esmaabitööde teostamise eest Saksamaal.

Teenetemärgil Vapruse Eest on ka väiksem vend, milleks on sõjalisel missioonil osalemise medali eriklass lahingus osalemise eest (*Gefecht*). Seda võib sisult võrrelda Teise maailmasõja aegse rünnakumärgiga. Eriklassi asutas Saksa kaitseminister vabahärra Karl Theodor von und zu Guttenberg 9. novembril 2010. Põhjuseks oli, et alates 2009. aastast oli Bundeswehri üksuste vastutusalas Afganistanis muutunud olukord pingeliseks ning sõdurid osalesid otseses lahingutegevuses. Selle medaliga vääristatakse neid, kes on vähemalt korra aktiivselt osalenud lahingutegevuses või sattunud/jäänud terroristi rünnaku alla. Seda teenetemärki on võrdsustatud Saksamaal mitteametlikult ka haavatu rinnamärgiga ning võrreldud ameeriklaste medaliga Purple Heart. Esmakordselt vääristati sellega takkajärgi 29. aprillil 2009 Afganistanis Kunduze lähistel Talibani varitsusrünnaku tagajärjel langenud sõdurit peakapral (*Haupgefreiter*) Sergej Motzi. Tegemist oli esimese lahingus langenud Bundeswehri sõduriga ja esimese relvastatud, tulevahetusega kokkupõrkega, kus osales Saksa relvajõudude jalaväerühm pärast maid 1945.

Lõpetuseks: Raudrist on asutatud sõja ajal sõjalise teenetemärgina ja neljal korral, kui sellega vääristati sõdureid, oli Saksamaa sõjas. Tänapäeval ei ole Saksamaa sõjas. Võib spekuleerida, et võib-olla ootab Raudristi taastamine ja viiendat korda väljaandmise alustamine olukorda, milles on seda tehtud ennegi. Aga see on vandenõuteooria.

Alles 1980. aastal, oma 25. sünnipäevaks sai Bundeswehr aumärgid, kuid need olid seotud eeskujuliku ja pikaajalise teenistusega (medal, pronks-, hõbe- ja kuldrist).

BUNDESWEHR, ANNA NEUHAUS-FISCHER

Missioonil osalemise medali eriklass – lahingus osalemise eest (*Einsatzmedaille in der Stufe Gefecht*)

MK6 – RATASTEL MEDITSIINIKOMPLEKT

Mercedes-Benz GD baasil rajatud MK6 on evakuatsioonimeeskonna põhitöövahend, mis peab hea seisma selle eest, et haavatu transpordil kõrgemasse ravietappi säiliksid tema elulised näitajad.

Tekst: **seersant KRISTEN SEMPELSON**, PN staabi- ja tagalakompanii meditsiinigrupi ülem
Fotod: **ASSO PUIDET**

Masina meeskonda kuuluvad autojuht, kellel peab olema vähemalt laskur-sanitari väljaõpe (tsiviilist võib võrdluseks tuua autojuht-kiirabitehniku) ja kaks parameedikut. Viimastest üks on meeskonnaülem ja teine tagasõitja, kes teostab protseduure ja vajadusel aitab meeskonnaülemat.

Kaitseliidus on mõnedes evakuatsioonimeeskondades töö jaotatud hoopis parameediku ja tervishoiutöötaja (õe) vahel. Sellisel juhul on parameedik meeskonna juhiks taktikalistes olukordades ja ravi teostamisel juhib meeskonda õe haridusega tervishoiutöötaja. Tänu õe lisaoskustele ja -õigustele on evakuatsioonimeeskonna esmaabi osutamise võime suurem. See tuleb kasuks, kui evakuatsioon viibib või järgmine ravietapp asub kaugel.

MK6 varustus kattub suuresti parameediku ehk MK3 varustusega, kuid on ka spetsiifilist varustust, mida on vaja just kannatanu transpordiks.

Ülejäänud varustus MK6-s kattub parameediku varustusse kuuluva meditsiinikomplektiga MK3. Ainult kogused on tavaliselt suuremad. Nii saab MK6-st häda korral eraldada ka „põllul" olevale, kannatanut üleandvale parameedikule kaelalahase, žguti, sidemerulli või muu varustuselemendi, et meedik saaks järgmisele abivajajale sama võimekusega appi minna.

Lisaks MK6 varustusele peab masinasse mahtuma ka isikkoosseisu ja haavatute individuaalne varustus. Nii et ega seal suuremaks luksuseks ruumi ole. Tuleb hakkama saada minimalistlikult, aga efektiivselt.

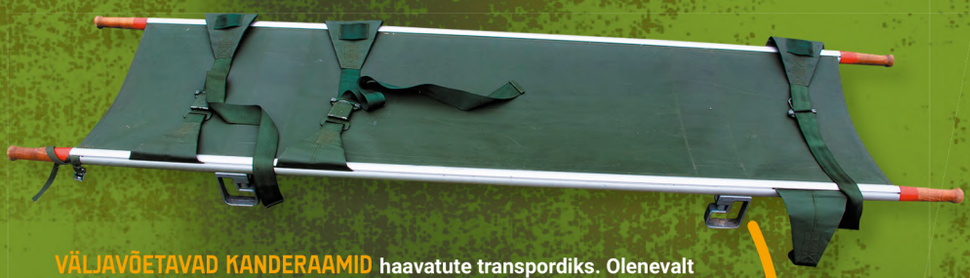

VÄLJAVÕETAVAD KANDERAAMID haavatute transpordiks. Olenevalt masina tüübist ja selle ümberehitustest on neid 2, 3 või 4 lamava kannatanu jaoks. Ruumikitsikusest tingitult kasutatakse nelja kanderaamiga autol lamavate kannatanute transpordiks tihti ainult kahte samal pool asuvat raami. Vastaspoole kanderaamidest jääb üks kinniselt seinale, teine aga istuvatele haavatutele ja meedikule.

2-LIITRINE HAPNIKUBALLOON koos reduktori, manomeetri ja niisutuspudeliga. Sellega saab toetada haavatu enda hingamist vastava maski või hapnikuvuntside abil. Hapnikku võib vaja minna ka kunstliku hingamise tegemisel.

SIIBER ja meeste **URINEERIMISNÕU** puhuks, kui transportimine järgmisse etappi viibib ja tuleb patsiendiga kauem maastikul tegeleda.

OKSEKOTT on väga tähtis, sest transport toimub suures osas maastikul, kus kipub loksutama ja raputama.

SELJALAUD haavatu kanderaamile panemiseks. Sellega on võimalik haavatut „ühes tükis" liigutada ja tõsta, vältides lisavigastuste tekitamist.

2-LIITRINE TERMOSPUDEL ja **20-LIITRINE VEEKANISTER**, et tagada haavatu esmavajaduste rahuldamine.

ERIOLUKORRA ÕPPETUND: DISTANTSÕPE TULI, ET JÄÄDA

Suur aeg nõuab suuri inimesi. Nõnda on kirjas Jaroslav Hašeki raamatus „Vahva sõduri Švejki juhtumised maailmasõja päevil". Kevadisele viiruspuhangule tagasi vaadates saab selle tõe ümber sõnastada nii, et eriolukord nõuab leidlikke ja avatud inimesi.

Tekst: **NELE PERNITS**, *Kaitseliidu kooli haridustehnoloog*

Naiskodukaitses juhtusid olema just sellised leidlikud ja avatud inimesed, kes mõni aeg pärast eriolukorra algust otsustasid, et ei saa siiski lasta eriolukorral tuksi keerata kõiki Naiskodukaitsel plaanis olnud õppeid ja et üht-teist annab igatahes ka veebis online-õppena ära teha.

Algul ühekordse katsena mõeldud *online*-õpe tõestas ennast aga niivõrd, et kuni eriolukorra lõpuni ja veidi pärast sedagi toimus igal nädalal üks või mitu Naiskodukaitse üle-eestilist õpet. Kolm korda viidi läbi Naiskodukaitse baasväljaõppe organisatsiooniõpetuse moodulit ja kolm korda ohutushoiu moodulit, lisaks toimus veel avalike suhete õppepäev. Tõsi, esialgu oli päris keeruline leida instruktoreid, kes tahaksid ennast proovile panna ja veebis õpetamise katsumuse läbi teha, ning ka õppijad registreerusid arglikult. Aga mida nädal edasi, seda suuremaks kasvas tung õpetele. Rekordina osales ühel ohutushoiu moodulil 93 inimest. Kõikidele õpetele olid kaasatud ka vanemad kodutütred.

Hea ja uus avastus oli jagada tavaliselt nädalavahetusel ühe pika päeva kestev moodul kolmele õhtule nädala sees. Selline õhtune õpe sobis väga paljudele osalejatele palju paremini kui laupäeval-pühapäeval õppimine.

Naiskodukaitse kasutas oma õpete läbiviimiseks Zoomi keskkonda ja see tõestas ennast täielikult. See võimaldab instruktoril rääkida ja näidata kõike, mida ta näitaks klassiruumis. Saab teha grupitöid ja õppijatega vestelda. Kõiki neid võimalusi instruktorid ka kasutasid ja oli lausa lust vaadata, kuidas tunnid arenesid, veebiõppe võimalusi iga korraga järjest paremini ära kasutades.

Ilma eriolukorrata poleks Naiskodukaitse, vaatamata oma mitmetele juba toimuvatele e-kursustele, kindlasti veel võrguõppeni jõudnud. Nüüd aga on sajad ja sajad õppurid ja instruktorid saanud võrgus õppimise-õpetamise kogemuse. Kasvanud on veendumus, et võrguõpe peaks kindlasti jätkuma ka edaspidi, lisaks kohapeal reaalselt toimuvatele õpetele.

Siinkohal võib juba välja lubada, et jah, naiskodukaitsjad saavad ka edaspidi võimaluse veebi vahendusel õppida.

ÕPPURID DISTANTSÕPPEST

Võrguõppe suured plussid ja mõned miinused osalejate silmis:

- \+ **Sõidule ei pea aega kulutama.** Õpe lõpeb ja juba oled oma kodus.
- \+ **Osaleda saavad ka väikeste laste emad**, loomaomanikud ja välismaal viibijad, kel muidu jääks õpe läbimata.
- \+ **Vahepeal saab ka lastega tegelda**, ilma et see kedagi teist segaks.
- \+ **Telefoni ja kõrvaklappidega oled kogu aeg kursusel.** Mis tähendab, et tegelikult saab vahepeal isegi sporti teha või aiamaad kaevata.
- \+ **Sa ei ole sel päeval oma koduste jaoks kadunud**, vaid kõik asjad saavad siiski tehtud.
- \+ **Võimalus argipäeva õhtuti õppida** jätab nädalavahetuse vabaks.
- \+ **Õpetama on võetud parimad instruktorid üle Eesti** ja ka osalejad on üle Eesti.

- \- **Tehnika jupsis** aeg-ajalt.
- \- **Päriselt**, silmast silma kohtumisest tekib puudus.

PIXABAY

INSTRUKTORID DISTANTSÕPETAMISEST

Võrguõppe suured plussid, tõeterad ja mõned miinused instruktorite silmis:

+ **Võrgus õpetamine on põnev väljakutse**, mis sunnib mugavustsoonist välja tulema ja õpetamisele hoopis teistmoodi vaatama.
+ **Nii hea on näha üle Eesti teiste instruktorite tunde** ja nende lähenemist. Muidu ju kunagi teiste ringkondade instruktoreid õpetamas ei näe.
+ Ka **instruktor saab õpetamise vahepausidel leiva ahju panna**, koeraga jalutamas käia ja lastega tegeleda.
+ **Õpetada saab igalt poolt.** Nii läksid tunnid võrku ka politseiautost ja orienteerumispäevaku finišist.

- **Väike hirm oli ka**, kuidas ma hakkama saan ja tunni põnevaks teen. Mis siis, kui teisel pool ekraani kõik lihtsalt magama jäävad ja mina räägin üksi?

! **Kursuseülem/moderaator peab olema loominguline** ja alati valmis tekkinud olukorda lahendama. Kui näiteks juhtub, et keset tundi hangub instruktor ära ja tema poolt ei kosta enam sõnakestki, tuleb paindlikult reageerida ja õppijatega tundi samal teemal jätkata, kuni instruktor ennast kiiresti taas nähtavaks-kuuldavaks teeb.

! **Kõik asjad tuleb enne kursust läbi proovida.** Näiteks kuidas näidataval videol heli tuleb, kuidas näha korraga kõiki kursuslasi, kuidas jagada üksteise järel mitut ekraani jne. Ehk tuleb olla võimalikult valmistunud.

! **Alati olgu igaks juhuks mitu seadet varuks.** Kui näiteks ootamatult selgub, et läbi arvuti rääkides jubedalt kajab, saab kibekiirelt ümber orienteeruda ja jätkata tundi telefonis. Tõele au andes oli tehnilisi probleeme kõigi nende õpete jooksul ikka väga vähe.

TEEKOND KOLLASEST MÜTSITUTIST DIGILAIGULISE VÄLIVORMINI

Ida-Virumaa, Valgamaa, Saaremaa. Kolm endist kodutütart. Kolm tänast naiskodukaitsjat. Iga rada isemoodi, iga otsuse taga aga kindel soov anda oma panus ja leida koht riigikaitses.

Tekst: **AVE PROOS**, *kodutütarde peavanem*

Kodutütred on riigikaitseline organisatsioon. See on põhimõte, mille poolest nad koos Noorte Kotkastega eristuvad teistest Eestis tegutsevatest noorteorganisatsioonidest, võimaldades siseneda riigikaitsevaldkonda juba esimesel kooliaastal. Kuidas Kodutütarde ridades võib kogu eluks riigikaitsepisikuga nakatuda, räägivad endised kodutütred **Katrin Smirnova** Ida-Virumaalt, **Kadrian Possul** Valgamaalt ja **Brita Laht** Saaremaalt.

KOOLIST PISIK KÜLGE

Kadrian ja Brita vastavad küsimusele, kuidas nendest said kodutütred, justkui ühest suust, et koolis tutvustati organisatsiooni, pakuti võimalust osaleda laagrites ja nii see pikk teekond algas.

KADRIAN: „Minu tee kodutütrena algas juba 12 aastat tagasi. Klassijuhataja jagas infot ja nii olingi ennast esimesse laagrisse kirja pannud.

Juba selles laagris sain aru, et kodutütarde tegevus on midagi, mis mulle huvi võib pakkuda. Pool aastat pärast organisatsiooniga liitumist käisin esimesel matkamängul, selleks hetkeks olin juba asjas nii sees, et tagasiteed ei näinud."

BRITA: „Kui olin 8aastane, hakati meie koolis Kodutütarde rühma taaslooma, panin oma nime kirja ja teatasin emale, et minust saab kodutütar.

Mäletan, et kõige rohkem meeldis mulle mõte, et saan metsas ja laagrites käia. 2009. aasta Eesti Vabariigi

aastapäeva aktusel saingi ametlikult kodutütreks. See oli väga uhke tunne, kui mulle kollane rätik kaela asetati ja sain ette vuristada kodutütarde pühaliku tõotuse."

SOOVID OSALEDA KAITSELIIDU LASKEVÕISTLUSTEL? ASTU KODUTÜTREKS!

Katrini rada organisatsioonis on kitsam, tema tegeles kodutütrena Narvas peamiselt laskespordiga.

KATRIN: „Kui olin noorem, oli minu suur soov osaleda Kaitseliidu laskevõistlustel ja mulle öeldi, et võistlustele pääsemiseks on vaja olla kodutütar."

Kadrianile tundusid alguses kõik tegevused uued ja väga huvitavad, kuid pärast esimest matkamängu sai ta aru, et just võidu peale matkamine ja metsas müttamine on tema teema.

KADRIAN: „Ma ei jätnud vahele ühtegi Ernakese patrullvõistlust, kuni Naiskodukaitsega liitumiseni välja. Tore oli käia ka laagrites ja muudel üritustel, aga ju oli võistlushimu minus nii suur, et see jääb alatiseks meelde kui parim osa Kodutütarde tegevusest.

Enne metsa minekut oli ikka sees tohutu elevus ja energia. Umbes poolel rajal mõtlesin tihti, et miks ma küll endale nii teen. Aga kui pesus käidud ja puhtad riided taas seljas, oli see mõte peast juba kadunud ja plaanisin sõpradega järgmist retke."

Brita sattus samuti sõltuvusse patrullvõistlustelt saadavast adrenaliinist.

BRITA: „Kuna jõudsin kodutütar olla 10 aastat, siis minu lemmiktegevused selle aja jooksul veidi muutusid. Alguses meeldis kõige rohkem laagrites käia, sest seal sain tuttavaks uute inimestega, sain olla oma sõpradega koos, telgis magada, õppida nii kuduma kui onni ehitama. Tegevused olid alati väga põnevad, saime ise süüa teha, orienteeruda, ujuda, lõputult mänge mängida, õhupüssist lasta ja matkamas käia.

Kui sain vanemaks ja läksin gümnaasiumi, sai minu klassiõeks kodutütar Emilia Rozenkron, kes kutsus mind ühele patrullvõistlusele kaasa. Ühest sai kaks ja kahest kolm ning nii hakkasime iga nädal Kaitseliidu malevate veebilehekülgi külastama, et leida, kas kuskil on veel võistlusi. 2016. aasta lõpuks olime läbi käinud pool Eestit ja seitse patrullvõistlust. Et suurem osa võistlusi toimus suvekuudel, juhtus vahel nii, et iga teise nädalavahetuse veetsime metsas.

Meie käest on palju küsitud, miks me seda teeme, kuid ega sellele väga vastata ei oskagi. Arvan, et see on hea viis saada eemale argielu probleemidest, sest metsas olles taandub mõtlemine vaid sellele, et õigeks ajaks kontrollpunkti jõuaks, sohu ära ei upuks või vastutegevusele vahele ei jääks."

ÕISTEST SEIKLUSTEST JA LÄBIELAMISTEST VÕIKS KIRJUTADA RAAMATUID

KADRIAN: „Üks eluks ajaks meelde jääv lugu juhtus Pärnumaal Ernakese võistlusel. Mitu kontrollpunkti oli paigutatud samasse karjääri ja nii me seal oma võistkonnaga punktide vahel edasi tagasi liikusime. Ühel hetkel, kui olime jõudnud järgmisesse punkti, paluti meil kõrvad kinni panna ja puude taha minna, sest karjäärist oli leitud sõjaaegne lõhkekeha ja seda hakati õhkima. Kui nägime, kus see lõhkekeha plahvatas, võttis natuke jahedaks küll, veidi varem olime sellest üpris lähedalt mööda jalutanud. Võistlusrajal sain veel teate, et minust sai neljandat korda õde ja see oli ka minu ainuke Ernakese võit kõigi nende aastate jooksul."

BRITA: „Lugusid, mida rääkida, on lõputult. 2017. aastal käisin Leedus Žalgirises militaarsuunaga laagris, kuhu oli kokku tulnud 200 noort Baltimaadest, Poolast ja Ukrainast. Laagri alguses õppisime liikumisviise maastikul, varjumist ja käemärke ning laagri lõpus panime oma oskused »

ASSO PUIDET

proovile paaripäevasel õppusel, mis sisaldas rännakut, luuret, rünnakut ja oma ala kaitsmist.

Järgnes olukord, mida julgen kirjeldada kui ühte ägedamat ja naljakamat mu kodutütrekarjääri jooksul – see oli rünnak. Meie „vastased“ olid vallutanud „linna“ (tegu oli Leedu kaitseväe rajatisega õppuste läbiviimiseks), mille pidime tagasi vallutama. Arvan, et meid oli umbes 50 noort ja juhendajad. Igal vallutajal oli plastikust relvamakett, mida tuli kohelda nagu päris relva. Häält see loomulikult ei teinud, kuid pidime mängima, et teeb.

Olime teinud metsas luuret ja tuli käsk minna rünnakule. Nüüd kujutage ette: 50 noort jooksmas tormi „linnale“ ja karjumas „ratatatataa“, vahepeal kõhuli maha visates ja siis jälle raske seljakoti kiuste end püsti ajades ja edasi joostes-karjudes. Ausalt, raske oli joosta, sest vägisi tuli naer peale.“

ÜHTEKUULUVUSTUNNE, UUED SÕBRAD JA ROHKED VÕIMALUSED

KADRIAN: „Loomulikult sain kodutütrena ka kõik need lõputud teadmised, samas olen seda usku, et sõlmi võib tegema õppida ka YouTube’i videoid vaadates, aga selliseid inimesi ja olukordi oma ellu mujalt ei saa.“

BRITA: „Mul on olnud elus nii palju hetki, kui vestlus algab sõnadega „Kuule, sa oled ju ka kodutütar?“ või „Hei, kas sa oled see tüdruk Ernakeselt?“. Kuna tüdrukud liituvad Kodutütarde organisatsiooniga tavaliselt 8–9aastaselt, siis kasvavad ühe ringkonna tüdrukud kokku isegi siis, kui nad omavahel aastaid sõnagi ei vaheta. Nähes üksteist erinevatel üritustel ja lahendades koos ülesandeid, saavad tüdrukud tahes-tahtmata tuttavateks ja tihti ka sõpradeks. Kuna kogu Kaitseliit teeb omavahel tihedalt koostööd, on ütlemata tore tunne minna mõnele Kaitseliidu üritusele ja näha seal ees juba tuttavaid nägusid.“

SAADUD TEADMISED VÕIVAD PÄÄSTA ELU

KADRIAN: „Paar suve tagasi olin Pärnus ühel peol tööl baaridaamina. Kahjuks on mõnedel inimestel kombeks liiga palju vägijooke tarbida ja ühel hetkel nägin, kuidas üks noormees lõi teist, mispeale teine kukkus pikali, peaga vastu kiviplaatidega kaetud terrassi. Kuna olin ise veidi kaugemal, ootasin sekundi murdosa ja kui nägin, et keegi appi ei lähe, tormasin kohale. Õnneks noormehel peas ühtegi haava ei olnud, kuid ta oli teadvuseta ja ninaverejooks oli väga suur.

Kuna mul ei olnud kindaid käepärast ja teadsin, et võõra inimese verega ei tohi kokku puutuda, palusin noormehe sõbral ta küliliasendisse panna ja kutsusin kohale lähima turvamehe, kes kiiresti kiirabi välja kutsus.

Tänu oma kiirele reageerimisvõimele ning esmaabioskustele, mida olen just Kaitseliidust saanud, päästsin kiiresti olukorra ning, mine tea, ehk ka noormehe elu.“

BRITA: „Ma olen Kodutütarde ridades tegutsedes teada saanud, et olen võimeline rohkemaks, kui ise arvan. Kui mõtlen, et ei suuda hommikul kell viis üles ärgata, tuleb meelde, et patrullvõistlustel ei olnud mõnikord üldse võimalust magama minna. Kui arvan, et ei suuda kõndida vihmase ilmaga ühest Tartu otsast teise, tuleb meelde, et mõnel võistlusel olen kaks päeva

KADRIAN POSSUL ERAKOGU

KADRIAN POSSUL

BRITA LAHT

BRITA LAHT ERAKOGU

järjest lörtsitormis ligunenud. Kui mõtlen, et ei jaksa vedada poekotti trepist üles kolmandale korrusele, meenub, et mu patrullseljakott on tavaliselt raskem. Olen aru saanud, et kõik probleemid on lahendatavad, tuleb lihtsalt vahel mugavustsoonist välja tulla."

MIKS MINUST SAI NAISKODUKAITSJA?

Kui Alutaguse kodutütarde üks parimatest laskjatest sai 18aastaseks, tuli teha valik.

KATRIN: „Minu käest küsiti, kas ma soovin laskespordiga edasi tegeleda ja esindada Kaitseliidu laskevõistlustel nüüdsest juba Naiskodukaitse Alutaguse ringkonda. Muidugi vastasin jaatavalt. Kuigi peamine põhjus, miks ma tahtsin Naiskodukaitsega liituda, olid laskevõistlused, on lisandunud ka uued sõprussuhted ja uued kogemused õppemooduleid läbides.

Olen praegu aktiivne Naiskodukaitse baasväljaõppe läbija, erialagruppidest kindlasti spordigrupi liige ning pärast vestlust oma jaoskonna esinaisega olen otsustanud proovida kätt ka evakuatsioonirühma töös."

Naiskodukaitses tegevliikmena jätkamise küsimusele oleksid Saaremaalt ja Valgast pärir tüdrukud justkui koos vastanud.

BRITA: „Naiskodukaitsega liitumine oli minu jaoks väga loomulik tee. Kuna mulle meeldis olla tüdrukute organisatsioonis kodutütar, siis teadsin juba ammu enne täisealiseks saamist, et tahan edasi minna just naiste organisatsiooni.

Huvi tekkis sellest, et olin paljude naistega juba tuttav, nad rääkisid, millised üritused neil toimuvad ja mul ei olnud hirmu, et pean astuma organisatsiooni, kus ma kedagi ei tunne.

Praegu on minu suurimaks ülesandeks saada tehtud baasväljaõpe, sest see on ülikooli tiheda õppetöö tõttu veidi tagaplaanile jäänud. Seetõttu pole ma veel ka kindlat ametikohta valinud, kuid valik ei ole keeruline, sest õpin arstiks ja soovin seega panustada just meditsiinivaldkonnas. Praegu olen osalenud patrullvõistlustel, aidanud korraldada Kodutütarde ja Noorte Kotkaste üritusi ja löönud kaasa suurõppusel Orkaan."

Kadriani sõnul oli Kodutütardest välja kasvades Naiskodukaitsesse astumine samuti asjade loomulik käik.

KADRIAN: „Juba minu viimane aasta kodutütrena oli paras võistlus. Kuna tavaliselt toimub Naiskodukaitse koormusmatk enne Kodutütarde Ernakest, oli mul korralik konflikt, kummal võistlusel osaleda. Vanus oli täpselt selline, et kui tahan, saan osaleda nii ühel kui teisel, ning ühed sõbrad, kes olid juba Naiskodukaitse liikmed, kutsusid endaga võistlema ja teised neiud, kes veel kodutütred, palusid, et teeksin oma viimase võistluse nendega koos.

Praegu olen Naiskodukaitses n-ö tavaliige, küll aga käin võistlemas. Olin mõnda aega mitteaktiivne, sest elan ise Tallinnas. Nüüd aga olen saanud järjest rohkem panustada. Kuna mu suur unistus on maailmas ringi reisida, siis praegu ma endale suuri kohustusi ei võta, aga kui saan oma reisimised reisitud, on plaanis rohkem panustada ning tegevus täielikult enda südameasjaks võtta."

KODUTÜTAR, MIKS SA VÕIKSID TÄISEALISEKS SAADES KAITSELIIDUS EDASI TEGUTSEDA!

BRITA: „Kaitseliit pakub võimaluse end väga mitmekülgselt täiendada. Pigem on murekohaks valik, mida kõrvale jätta, sest tegevused on põnevad ja igal pool saab kaasa lüüa. Suureks väärtuseks on inimesed, kellega olen tuttavaks saanud. Meid liidavad sarnased huvid ja eesmärgid.

Kindlasti ei ole vaja karta, kui alguses kedagi ei tunne, sest kui mina peaksin naiskodukaitsjat ühe sõnaga iseloomustama, siis oleks see soojus – ükskõik millisele üritusele minna, ikka võtab sind vastu mõnus õhkkond naeratavate inimestega."

KATRIN: „Ka mina julgustan tüdrukuid jätkama – erinevad tegevused, õppemoodulid ja võistlused ei sega argielu, võib rahulikult õppida ja samal ajal olla ka Kaitseliidu liige."

KADRIAN: „Paljud noored kardavad, et tegevliikmena jätkamine tekitab kohe suuri kohustusi, milleks ei jätku aega. Tegelikkuses teed täpselt nii palju, kui jõuad, ja kui asi meeldib, siis ei ole ju miski kohustus, vaid ainult puhas rõõm. Pealegi – tihti head sõbrannad kodutütarde aegadest juba ootavad sind Naiskodukaitses!"

KATRIN SMIRNOVA

KATRIN SMIRNOVA ERAKOGU

MEIE LIITLASTE SÕJAKUNSTNIKUD

Et Eesti militaarsest maalikunstist on ajakirjas Kaitse Kodu! varem kirjutatud (nr 2 ja 3, 2018), heitkem nüüd pilk ka sellele, mida on mujal maailmas samas valdkonnas tehtud ja siiamaani tehakse.

Tekst: **KARL-ERIK TALVET**, *militaarkunstnik*

Mõistagi ulatuvad paljude suurriikide sõjakunstitraditsioonid palju kaugemale kui meie omad. Võib tagasi minna lausa antiikaega, mil heroilisi sõjaepisoode kujutati vaasidel või reljeefidel. Nii oli roomlastel kombeks raiuda oma sõjakäike võidusammastele, mille kõige kuulsam näide on kindlasti Traianuse sammas Roomas.

Ent liikudes ajaloos meile lähemasse aega, tuleb märkida, et kui Napoléoni sõdade jäädvustamisel oli veel väga suur tähtsus monumentaalsel ajaloomaalil, mida teostasid riikide palgatud lahingukunstnikud batalistid (prantsuskeelsest sõnast *bataille* 'lahing'), siis 19. sajandi teisel poolel hakkas suurenema fotograafia roll. Uus meedium tõestas oma tähtsust Ameerika kodusõjas ning kinnitas kanda mõlemas maailmasõjas, jagades kohta samal ajal kerkiva filmikunstiga. Sellegipoolest jäi maalikunstile määrav tähtsus, sest selle meediumiga sai kujutada sündmusi niisugustena, nagu võimumehed neid näha tahtsid. Paraku mindi varasemate aegade monumentaalsusest ajapikku järjest rohkem üle allegooriale ja lausa protestimaalile, seda eriti pärast Esimese maailmasõja õuduste algust ja romantiliste ideaalide purunemist. Kui varem oli sõtta mindud suure hurraaga lootuses, et selle väikese formaalsusega saadakse kerge vaeva ja paari lahinguga kiiresti ühele poole, siis neli aastat kestnud tapatalgud jätsid kustumatu mulje nii ühiskonnale kui ka kultuurile. Sõdivatele riikidele töötanud sõjakunstnikud ei jätnud kasutamata võimalust leida uusi viise sõja ja selle tagajärgede kujutamiseks. Nende loomingust kadus vanade aegade heroilisus, mis asendus kaevikusõja õudustega. Ka ametlikest, propaganda tarbeks tehtud töödest kadusid kirevad värvid, nende asemel kasutati halle ja süngeid toone, rõhutamaks sõja radikaalselt muutunud iseloomu. Samal ajal tekkisid sõdivate riikide tagalas, eriti sõja kaotanud Saksamaal, uued abstraktsemad ja ekspressiivsemad kunstivoolud, mille mõjud ulatusid ka Eestisse.

AMEERIKA SÕJAKUNSTNIKUD

Üks propaganda tarbeks loodud kunstiprogramm, mis tänaseni USA armee sõjaajaloo keskuse (*US Army Center of Military History*) alluvuses ametlikult eksisteerib, on USA armee kunstiprogramm (*United States Army Art Program*). Esimese maailmasõja puhkedes värvati äsja asutatud programmi raames kaheksa kunstnikku, kelle ülesandeks sai Euroopasse saabunud Ameerika ekspeditsioonikorpuse tegevuse kajastamine. »

Tema Majesteedi relvajõudude sõjakunstnik reservkapten James Hugh Beattie jäädvustamas meredessanti möödunud suvel Valkla rannas

Programm aktiveeriti uuesti Teise maailmasõja alguses ja siis võttis see juba palju suurema dimensiooni: nimelt rakendati juba 43 ametlikku kunstnikku, lisaks tegid muidugi rindevisandeid ka lugematud lihtsõdurid.

USA sõjaväe sõjakunstnike programmi on edasi rakendatud teistes Ameerika sõdades alates Korea sõjast kuni tänapäevalgi kestva terrorismivastase sõjani. Erilise hoo sai see sisse Vietnami sõja ajal, mil lausa eraldi alaprogrammina loodi Vietnami lahingukunstnike programm (*Vietnam Combat Artist Program*). Selle raames „võitlesid" spetsiaalsed rindekunstnikud, kelle relvaks oli püssi asemel pliiats või pintsel. Kokku tegutses lahinguväljal üheksa sõjakunstnike meeskonda, igas viis kunstnikku. Erinevalt pikkade rotatsioonide kaupa teenivatest sõduritest viibisid sõjakunstnikud Vietnamis enamasti paar kuud, tehes kiireid skitse ja visandeid sellest, mida nad kohapeal nägid, seejärel said nad oma ateljeede mugavas ohutuses visandite järgi maale tegema hakata. Võrreldes Teise maailmasõja aegsete Nõukogude Liidu kunstnikega, kes pidid lähtuma sotsrealismi normidest, oli Ameerika lahingukunstnikel suurem loominguvabadus, mis võimaldas neil oma individuaalseid stiile kasutada ja edasi arendada.

Sellest hoolimata keskendus suur osa USA erinevate relvajõudude kunstist rohkem tehnikale kui inimestele. Teisisõnu, suur osa maaväe kunstnikke eelistas maalida tanke ja soomukeid, õhuväes eelistati lennukeid ning mereväe maalijad harrastasid laevade jäädvustamist lõuendile. Ent on veel üks USA relvajõudude haru, millel on siiamaani olemas päris enda lahingukunstnike programm. Selleks on USA merejalaväe US Marine Corps Art Program, mis sai alguse 1942. aastal ja allub tänapäeval merejalaväe riiklikule muuseumile (*National Museum of the Marine Corps*), mille kollektsioonidesse kuulub rohkem kui 9000 teost 350 kunstnikult. Samuti on Washingtonist vähem kui 60 kilomeetrit edelas asuvas muuseumis eraldi kunstigalerii ja publikule avatud kunstistuudio.

Üks selle programmi tähtis tegija oli vanemseersant Kristopher J. Battles (s 1968), kes oli kuni 2014. aastani viimane tegevteenistuses olev ametlik USA merejalaväe lahingukunstnik. Vägagi sobivat perekonnanime kandev Kristopher Battles oli teenistuses üle 20 aasta ning sai lahingukunstnikuna olla üsna paindlik, sest talle oli antud võimalus jälgida merejalaväelasi ja teisi USA relvajõudude esindajaid nende „loomulikus keskkonnas". Iseenda kohta on Battles öelnud: „Ma ei ole siin selleks, et jälgida kindlat kava või et maalida ilusat pilti sõjast või sõjaväeelust. Lahingukunstnikuna maalin ma ainult oma kogemusele tuginedes."

Ei maksa unustada, et eksklusiivselt kunstnikuna USA merejalaväes ei teenita. Erinevalt teistest USA relvajõudude harudest on kõik merejalaväelased, kõige suvalisemast sekretärist kuni kõige kõrgema kindralini, eelkõige laskurid, sellest ka USA merejalaväe doktriin „Iga merejalaväelane on laskur" (*Every Marine is a rifleman*). Ametlik ametikoht/eriala omab teisejärgulist tähtsust. See ehk seletab, miks Battles'i ja teiste kunagiste merejalaväelastest kunstnike looming tundub kuidagi autentsem ja inimlikum, on nad ju ise samade tingimuste ja raskustega kokku puutunud kui nende relvavennad.

Elukutseliste sõjameestena sõlmivad merejalaväelased mitme aasta pikkuse lepingu, mille tulemusena jõuavad nad tundma õppida oma valdkonna eri külgi. See on oluline punkt, mis eristab USA mariine maaväelastest ning kahjuks ka veel mõningate riikide relvajõududest, kus paljud sõdurid ei oska tegutseda oma kitsamast erialast väljaspool.

Veel üks oluline punkt merejalaväe kunstnike puhul on see, et nad ei vaja teiste kaasvõitlejate kaitset erinevalt ajakirjanikest, kes reportaažide tegemiseks sõduritega patrullis käies oma eluga riskivad – USA merejalaväe sõjakunstnikud suudavad ennast ise kaitsta. „Oma taktikalist silma saab tasakaalustada kunstnikupilguga," on Battles öelnud.

Kui Teise maailmasõja ajal oli USA merejalaväel lausa 70 sõjakunstnikku, siis pärast Battles'i erruminekut oli nende kunstiprogramm sisuliselt surnud. Nüüdseks on uusi kunstnikke siiski juurde värvatud, tegevväelastest on selles kapten CJ Baumann ja vanemseersant Elize McKelvey, lisaks ka tsiviilisikutest kunstnikud Richard Johnson ja Victor Juhasz.

Mis torkab merejalaväekunstnike loomingu puhul silma, on see, et inimlik pool on seal palju tugevamalt esindatud kui teiste relvajõudude harude kunstiteostes. See pole tegelikult imekspandav, kui arvestada, et USA merejalavägi koosnebki eelkõige jalaväelastest. Merejalaväe lahingukunstnike motoks on siiani „Mine sõtta ja tee kunsti!" (*Go to war, do art!*).

BRITI VIIMANE AKTIIVNE SÕJAKUNSTNIK

2019. aasta suvel toimus Eestis suurejooneline õppus Baltic Protector, mille raames teostasid Briti merejalaväelased dessandi Valkla randa. Seda dessanti oli saabunud „üles võtma" Tema Majesteedi relvajõudude sõjakunstnik reservkapten James Hugh Beattie, kes oma ametikohaga esindab pikaajalist traditsiooni, mis paljudes teistes riikides on hääbumas.

Kui tsiteerida tema enda sõnu Postimehe 2019. aasta 5. juuli artiklist, on sõjakunstnikule parim koht eikellegimaa, kus saab momentselt surma, sest väärt sõjakunst sünnib vaid siis, kui kunstnik on korraga möllu sees ja samal ajal näeb asju klaarilt kõrvalt.

Beattie kasutas ka juhust, et käia maalimas Tallinna vaadet Kiek in de Kökist, samuti valmis tal hiljuti maal Eesti laulupeost, millel kujutas eesti tantsuriietuse mitmekesisust.

Mainitud Postimehe artiklis avaldas kapten Beattie ka lootust, et ehk luuakse kunagi ka Eesti kaitseväes sõjakunstniku ametikoht. See kõlab veidi utoopilisena, aga unistada ikka tohib. »

BEATA KURKUL

Ukraina kunstnik Beata Kurkul on sõdurite varustuse autentsusesse korralikult süvenenud, et see teemaga seotud isikutele esimesest silmapilgust õige tunduks

UKRAINA KOLLEEG

Hiljutised virtuaalsed kunstiotsingud viisid mind kokku Ukraina naiskunstniku Beata Kurkuliga, kes on juba mitu aastat teostanud maale Ukraina sõduritest ja piirivalvuritest siiamaani kestvas Ukraina konfliktis.

Beata Kurkulil ei ole professionaalset kunstiväljaõpet (ta omandas iseseisvalt digitaalkunsti oskused). Ta töötas varem õena, ehkki juba enne konflikti puhkemist oli tal suur huvi militaarulme vastu (näiteks Warcraft), mida ta on lisaks reaalsele sõjatemaatikale üsna palju kujutanud, sest töötab nüüd ühes arvutimängustuudios kunstilise juhina.

Sõja puhkedes 2014. aastal läks tema abikaasa vabatahtlikuna Luganski piirkonda piirivalvuritele appi, mis loomulikult mõjutas ka Kurkuli edasist loomingut. Tänu koostööle piirivalvuritega, kes on talle edastanud palju visuaalset materjali koos positiivsete ja rahustavate sõnumitega, on Kurkulil nüüdseks olnud üle kahekümne näituse, mille inspiratsiooniks on rindelt saadud pildid ja sõdurite jutud nende isiklikust kogemusest. Kurkulil on olnud võimalus ka ise rinnet külastada, et tutvuda sõdurite ja piirivalvurite tegevuste ja teenistustingimustega. Olgugi et tema loomingu fookuses on jätkuvalt piirivalvurid, on ta oma maalidel ja joonistustel kujutanud ka suurtükiväelasi, merejalaväelasi, eriüksuslasi jne. Tal on tihtipeale abiks sõjalised konsultandid, kes annavad nõu, kuidas on mingeid tehnilisi elemente, varustust, relvi jne parem kujutada.

Kurkuli maaliline lähenemine kaldub enamikul juhtudel realismi poole ning sel on teatud ulmeline, fantaasialikku koloriiti sisaldav atmosfäär, mis võib jätta tema teostest kuidagi plakatliku mulje. Sellegipoolest on näha, et kunstnik on korralikult süvenenud sõdurite varustuse autentsusesse, et see teemaga seotud isikutele esimesest silmapilgust õige tunduks. Palju rohkem isikupära ja tundlikkust leidub siiski rindetsoonis tehtud visandites ja mõnedes maalides, kus on rohkem pandud rõhku ekspressiivsemale koloriidile kui nikerdatud fotorealismile. Aga samas näitab see, et kunstnik valdab mitut lähenemisviisi loomingule, mis on ainult kiiduväärt ja rikastav.

On igatahes hea meel näha, et leidub naisi nagu Beata Kurkul, eespool mainitud merejalaväelane Elize McKelvey või ka Eesti Vabadussõja piltidega tuntud Erna Brinkmann (Kaitse Kodu! nr 3, 2018), kes tegelevad või on tegelnud sõjakunstiga, mida võib ekslikult pidada eksklusiivselt meestele reserveeritud valdkonnaks.

SÕJAKUNST EESTIS

Mul on üsna kahju, et taasiseseisvunud Eestis pole tehtud kuigi palju militaarteemalist (eriti missioonikeskset) maalikunsti. Asjaolu, et see teema pole Eesti maalimaastikul kuigi levinud, ongi peamine põhjus, miks ma endale selle teemaga tegelemist üldse luban. Tõsi küll, eks see ole toonud mulle kunstimaastikul teatud hulga „vaenlasi“, kuid tunnen niigi rõõmu selle üle, et olen vähemalt enda jaoks suutnud leida oma kunstilise niši.

Eks ma ideaalis sooviksingi, et Eestil oleks oma riigikaitseline kunstikoolkond, nagu seda vahelduva eduga üritati luua juba esimesel iseseisvusperioodil, enne kui punased okupandid suurema osa teostest hävitasid, jättes nendest tihtipeale alles vaid mustvalged kahtlase kvaliteediga reproduktsioonid, mida vanades sõjateatmikes ja ajalehearhiivides (sh ajakirjade

Karl-Erik Talveti Mali missiooni ajal tehtud skitsidest välja kasvanud maale sai näha tänavu juulis-augustis Tallinnas Vabaduse galeriis

KARL-ERIK TALVET

Sõdur ja Kaitse Kodu! sõjaeelses arhiivis) leida võib.

Mis puudutab tänapäevaseid võimalusi panna alus Eesti kaitsejõudude sõjakunstiprogrammile, siis kõige otstarbekam on rakendada „Briti süsteemi“ ehk kasutada teatud üritustel kunstiharidusega reservväelasi (pole erilist vahet, kas nad on kaitseliitlased või endised ajateenijad/tegevväelased).

Nagu oli USA armeel kombeks Vietnami sõja ajal ja nagu merejalaväelased seda veel tänapäevalgi teevad, saaks rindekunstnikke lühikesteks perioodideks saata missioonipiirkondadesse, kus neile antaks enam-vähem vabad käed igapäevaelu visandamiseks (kehtivate julgeolekureeglite piires mõistagi), võimaldades neil seejärel skitside alusel teha suures formaadis maale, mida võiks mõnes galeriis eksponeerida.

2013 külastas Eesti sõdureid Afganistanis maalikunstnik Maarit Murka, kes eksponeeris seejärel oma teoseid sõjamuuseumis, seega miks ei võiks sama teha ka sõdurieluga tuttavad kunstnikud? Võiks näiteks rajada kaitseministeeriumi või sõjamuuseumi filiaalina mõne kunstigalerii, mis oleks publikule regulaarselt avatud ja võiks, miks mitte, saada üheks veteranide kogunemispaigaks.

Samuti toimuvad meil iga-aastased suurõppused nagu Kevadtorm (Siil) ja Saber Strike, muudest „väiksematest“ üritustest rääkimata, mis on piisavalt sündmusterikkad, et kunstnike pliiatseid aktiivsena hoida. Praegusel ajal, mil Balti riikides roteeruvad regulaarselt erinevates kirevates vormides, mitmekülgse tehnikaga liitlasväed, peaks potentsiaalset inspiratsiooni leiduma veel palju. Ka ajateenijaid võiks see julgustada oma märkmikesse visandeid tegema. Näiteks teostas Vabadussõja ajal 2. polgu leitnant Ernst Selling oma märkmikusse mitmeid „kaevikuvisandeid“ oma võitluskaaslastest, ta langes 1919. aasta märtsis. Ka Eduard Wiiralt leidis aega, et teostada pilte, mis on tänapäevalgi Eesti Kunstimuuseumi arhiivides nähtavad.

Praeguses järjest ebakindlamaks muutuvas maailmas oleks taas hea, kui kunstil oleks, nagu vanasti, positiivne kasvatuslik mõju noortele, keda me reservväelasteks välja õpetame lootuses, et neil teenistuses omandatud sõdurioskusi kunagi reaalselt vaja ei lähe. Näiteks Päevalehe artiklis 13. aprillil 1926 kirjutati: *„Kuna kujutav kunst niisama kui kirjanduski rahva ja kaitseväe hingeelu peale kasvatavalt mõjub, on kaitseväes otsusele tuldud väeosades niisugust kujutavat kunsti levitama hakata, mis ei oleks üksi sõdurite eluruumide ilustuseks, vaid mis ühtlasi ka rahva ja kaitseväe rahvuslise ja isamaa-tunde kasvatuseks kasulikult mõjuvad,*“ viidates sellele, et kunstnikke kutsuti kujutama Vabadussõda ja teisi eestlaste ajaloo heroilisi sündmusi. Seega, kaaskunstnikud ja veteranid, pliiatsid/pintslid kätte ja tegutsema, kasarmute seinad vajavad „kaunistamist“!

Kindel on see, et ka tulevikus on sõjateemalisel kunstil selline roll ja tundlikkus, mida fotograafia üle võtta ei suuda. Käsitsi tehtud kunstiteos sisaldab ka 21. sajandil palju rohkem emotsiooni, isikupära ja „autentsust“ kui kiiresti telefoniga klõpsitud foto.

VIITED:

USA armee sõjaajaloo keskuse avalik veebigalerii: https://history.army.mil/html/artphoto/staffgalle.html

USA merejalaväe lahingukunsti programmi koduleht: https://www.usmcmuseum.com/usmccombatartprogram

Kapten James Hugh Beattie looming: https://www.jhlb.co.uk/

VÄLJASÕIT ROHELUSSE

EHK RAKETIBAASID LÄÄNE-VIRUMAAL

Möödunud sajandi seitsmekümnendatel jõudsid pikalt pinevas vastasseisus olnud Ameerika Ühendriigid ja Nõukogude Liit viimaks arusaamisele, et mõistlik on oma strateegiliste relvade arsenali piirama asuda. Selle tulemusena suleti hulganisti raketibaase üle terve punaimpeeriumi, sealhulgas Eestis.

Tekst: **KARRI KAAS**, *Kaitse Kodu! peatoimetaja*

KARRI KAAS

Eesti okupeerimise järel asus Nõukogude Liit siin kohe kanda kinnitama, rajades igale poole, kuhu oli võimalik ja vahel ka võimatu, oma sõjaväeosi ning muud nendega seostuvat taristut. Väidetavalt suutis punavõim Eesti territooriumile paigutada kokku üle 1600 militaarse objekti, mille hulgas raketibaase oli viiskümmend seitse, neist üheksas paiknesid strateegilised keskmaaraketid ja neljakümne kaheksas õhutõrjeraketid.

KADILA JA ROHU-LEBAVERE

Viru-Jaagupi ja Väike-Maarja vahelistes metsades asusid kunagi Kadila ja Rohu-Lebavere raketibaasid, mis allusid Rakvere linnas paiknenud 304. Nõukogude Liidu kaardiväe raketipolgule.

Need raketibaasid olid põhimõtteliselt ühesuguse ülesehitusega. Ainult et Rohus-Lebaveres paiknesid kummagi divisjoni jaoks tuumalõhkepeade hoidla, lasketiir ja ka sigala. Seevastu Kadila divisjoni lähedal asunud lokaatorid teenindasid nii Kadila kui ka Rohu baasi.

Baasid rajati kuuekümnendatel aastatel ballistiliste keskmaarakettide R-12 tarbeks ning suleti juba 1978. aastal. Valdused anti üle kohalikele kolhoosidele-sovhoosidele, kes kasutasid neid väetise- ja põllumajandussaaduste hoidlatena. Hakkajamad töölisklassi esindajad aga ammutasid raketiväelastest mahajäänud hoonetest ja tugistruktuuridest ehitusmaterjale, hiljem, riigikorra vahetudes, läks hinda juba vanametall.

Selle kõige tagajärjel pole ei Kadila ega Rohu-Lebavere baasidest palju alles. Rohu baasi territooriumil on peaaegu terved viis angaari: kaks tuumalaengute angaari, kaks raketiangaari ja üks teenindav angaar. Kadila baasis on peaaegu tervetena püsinud erikütuse hoidla angaarid ning baasi lõpus raketiangaar, mille juurest viib tee stardiväljakule.

KLOODI SENIITRAKETIBAAS

Kui kasutate endiste Nõukogude Liidu raketibaaside otsimiseks Virumaal „Eesti sõjaajaloo teejuhi“ uusväljaannet, siis see juhatab teid Rakvere lähedale Kloodile. Seal asus kunagi 207. seniitraketibrigaadi 5. seniitraketidivisjon, mis oli relvastatud raketikompleksidega S-75 koos kõige juurdekuuluvaga.

Eestis paiknenud seniitraketibaasid pärinevad 1960.–1970. aastatest. Nõukogude perioodi lõpuaastail algas seniitraketivägede ümberrelvastamine mobiilsete süsteemidega S-300 ja need ei vajanud enam statsionaarseid rajatisi.

Praeguseks pole Kloodi raketibaasist suurt midagi säilinud. Maa on erakätes, osale territooriumile on ligipääs tõkestatud, osa kasutatakse ettevõtluseks ning osal käib vilgas ehitustegevus.

ALLIKAD:

Eesti sõjaajaloo teejuht. https://teejuht.esap.ee/

Jüri Pärn, Mati Õun. Raketibaasid meie seenemetsades. Tehnikamaailm, 2006. https://tehnikamaailm.ee/raketibaasid-meie-seenemetsades

Nõukogude okupatsioon. Raketibaas Väike-Maarja lähistel. https://sites.google.com/site/vaikemaarjamuuseum/noukogude-okupatsioon-raketibaas-vaike-maarja-lahistel

R-12 Dvina. https://et.wikipedia.org/wiki/R-12_Dvina

S-75 seniitraketidivisjon https://teejuht.esap.ee/tekstid/s-75-seniitraketidivisjon/

„EESTI SÕJAAJALOO TEEJUHI“ UUS VÄLJAANNE

„Eesti sõjaajaloo teejuht“ kutsub sõjaajaloohuvilisi Eestis ringreisile, mille kogupikkus mööda põhimaanteid on üle tuhande ühesaja kilomeetri. Suurelt maanteelt tehakse põikeid ligikaudu 10 kilomeetri kaugusele,

Reisijuhi ajaraamiks on 20. sajand ning kaardile on kantud 677 objekti. Reisimehe praktiliseks abiliseks on igas nutiseadmes kättesaadav Google Maps'i kaardirakendus, mis aitab retke erinevaid etappe planeerida ning juhatab täpse tee ühe huvipunkti juurest järgmiseni. Iga huvipunkti juures leidub kaardirakenduses infot ja fotosid. Kui on soovi leida lisalugemist, on toodud linke või viiteid infoallikatele. Ühelegi mälestusmärgile ei ole pööratud ideoloogilist tähelepanu. Edastatud on ainult kättesaadav info ning tehtud korrektsioone ilmsetes ideoloogilistes liialdustes.

Teejuht kirjeldab suurel hulgal just mälestusmärke, sest neid on lihtsalt kõige rohkem. Uue aja saabudes on silmapaistev hulk nõukogudeaegseid mälestusmärke maha jäetud ja võssa kasvanud. Samuti on paljud objektid avariilises seisukorras ja ohtlikud, seega ettevaatust! Kui objekt paikneb eravalduses ja ligipääs sinna on piiratud või puudub, on see ära märgitud.

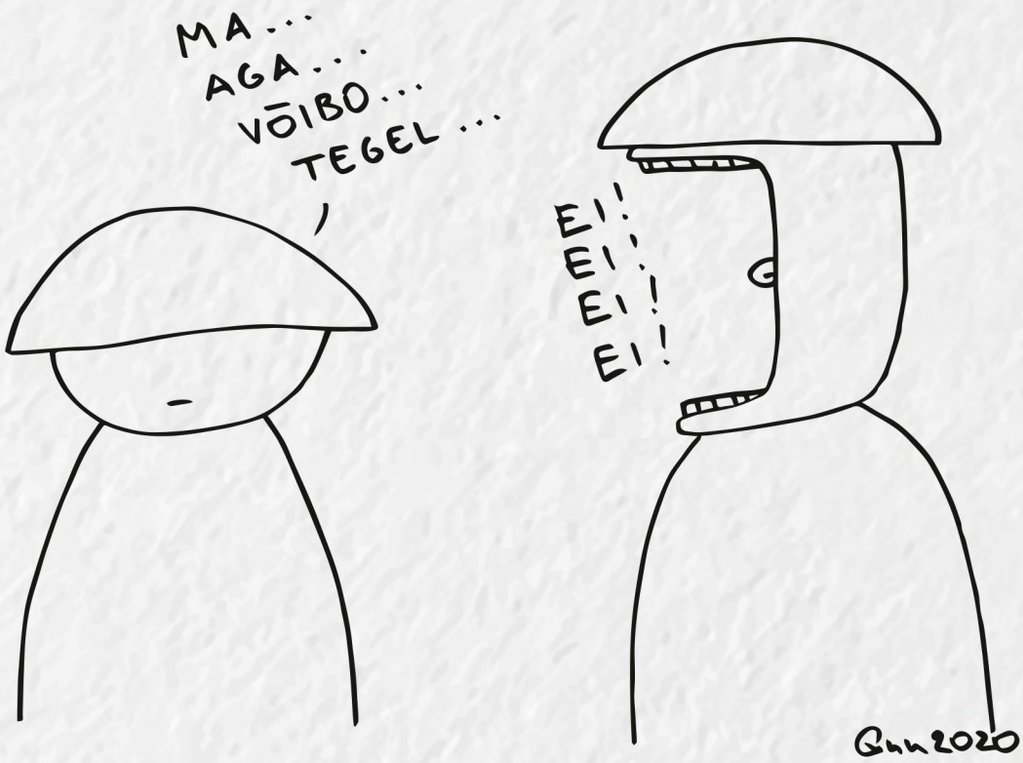

ÕNNELIKUD ON NEED, KES ...

Inglise huumor on midagi, mille kohta igaühel on pisut isemoodi arvamus. Ühele meeldib, teine ei saa mitte kui midagi aru, kolmas leiab, et pole naljakas, neljas on veendunud sarnasuses eesti huumoriga jne. Kuivõrd tegu on üleilmselt levinud tootega nagu burksid või poliitika, siis on arusaadav, et kõigil on oma arvamus. Et aga arvamuste paljusus pilti selgemaks ei aja, on mõistlik kätte võtta mõni Inglise huumoritoode ja sellega ise tutvuda.

Tekst ja illustratsioon: **GUNNAR VASEMÄGI**, *vabatahtlik autor*

On täiesti tavaline päev ühes vägagi tavalises väeosas, kuhu oodatult saabuvad sõjatarkusi lihvima reservistid. Mõistagi on nad vahepealses tsiviilelus ära unustanud, kuidas istuda, kuidas astuda, kuidas pöörduda ja kuidas end ülal pidada. Kõik see tuleb tsivilistidele uuesti meelde tuletada ja otse loomulikult ei ole tulemused päris need, mis nad võiksid olla. Midagi säärast püüab vaatajale näidata Inglise komöödia „You Lucky People“ (1955).

Kuigi tegemist on klassikaga, ei tähenda see veel kvaliteeti. Mis oli vilets siis, on vähemalt sama vilets ka praegu. Suuresti algavad kõik hädad käsikirjast. Filmi aluseks on kuuldemäng, mida siis Tommy Trinder ja Anthony Verney on siit-sealt kõpitsenud ja ekraanile sobivaks tuuninud. Trinder kui peaosaline on praavitanud dialooge, Verney kõike ülejäänut. Paraku on remont suuresti aia taha läinud, ekraanil toimuvat vaadates on ikka väga selgesti näha, et kohe kuidagi ei anna filmi mõõtu välja ja tulemus on rohkem sketšisari. Üldsegi pole paha mõte kuulata ainult filmi heliriba ja jätta pilt südamerahus vaatamata. Tulemuseks on kuuldemäng. Pildi vaatamine ei anna suurt midagi juurde – vaadata võib, aga kui ei vaata, pole ka millestki ilma jäänud. Režissööriks on Maurice Elvey, kuid tema funktsioon näib seisnevat asja vormistamises, ei muus. Trinderil ja Verney'l paistab olevat selge plaan, mida teha, mida mitte, ja Elvey peab lihtsalt salvestatu kuidagiviisi kokku monteerima. Ei pretendeeri tõele, aga mulje jääb küll sihuke.

Osa inimesi leiab, et kes kord aega teeninud, see tsirkuses ei naera. Selle filmi puhul võib ajateenistuse kogemuse südamerahus vahele jätta ja ometigi ei pruugi naeru peale tulla. Suurem häda, mille käes teos vaevleb,

on sidususe puudumine. Pole lugu kui sellist. On paika pandud mingisugused raamid, märksõnadeks kaks nädalat, reservistid, väeosa, peaks olema naljakas jne, aga igasugune seos märkmete vahel puudub. Kui Trinder ja Verney oleks jätnud kuuldemängu torkimata, poleks filmikunst sellest mitte kui midagi kaotanud. Lisaks on Trinder käsikirja oma näpukeste vahele saanuna kirjutanud mõnuga dialooge iseendale, oletades, et „ise tehtud, hästi tehtud". No tutkit. Seadmata kahtluse alla Trinderi oskusi näitlejana, näib, et stsenaristina veab ta käsikirja küllaltki oma tegelaskuju poole kiiva. Vaatad, sügad mõtlikult pead ja küsid: aga milleks ülejäänud tegelased ja sketšid? Algsest kuuldemängust järele jäänud teised tegevusliinid, mida on üksjagu palju, mõjuvad veidra ballastina ega anna loole kuigivõrd juurde. Jah, mõnikord on need naljakad, mõnikord ei ole ka, aga kui loominguline kollektiiv on kord otsustanud käsikirja filmi peaosalisele näppida anda, siis võinuks lasta tal kirjutada kõik naljad oma tegelaskujule. Tekkinuks mingigi loogika. Kuid ei, arusaamatutel põhjustel jäädi poolele teele. Miks, kes seda enam teab. Arvati, et on hea niigi, või tuli kuu lõpp peale või tüdineti lihtsalt ära, ei tea.

Kuna tegu on sketšikogumiku, mitte millegi muuga, siis vaatleme, mis filmis on ja mida pole. Loetleme siinkohal kõik ühe tõsise militaarkomöödia tükid.

Röökiv allohvitser. Täiesti olemas. Kohe pärast seda, kui vennad Lumiere'id mõtlesid välja kinematograafi ja hakkasid sellega publikut hirmutama, näidates ekraanil lähenevat rongi, mõeldi välja jubeduselt järgmine kinošedööver – röökiv allohvitser. Mingil imelisel põhjusel püsib tegelaskuju tänaseni komöödiate varamus. Miks ta seal püsib, ei tea, ju siis tundub naljakas.

Laul. Jep, aasta siis, kui seda filmi tehti, ei olnud mitte kuuskümmend, vaid lausa viiskümmend viis. Siis ei olnud teater ja kino veel nii eraldi tubadesse kolinud kui praegu. Bollywoodis pole nad seda senini teinud ja kui tuleb hoog peale, lastakse ekraanil laul lahti nagu nalja. Erinevalt India kinematograafia suurteostest, kus lõõritatakse küllaltki suvalistel hetkedel, on siin siiski mingid enam või vähem loogilised hetked, millal mõnele tegelasele laul peale tuleb.

Suhtekomöödia. Erinevalt väga paljudest sõjafilmidest on pihusolevas teoses naisi nagu murdu. Ja kui on juba tütarlapsed mängus, tuleb suhtekomöödiat nagu lakast. Vahel naljakamalt, vahel igavamalt, kuidas parasjagu välja kukub.

Ülemuse ja alamuse suhted. Sama igivana ja habemega teema kui sõjaväeteenistus üldse. Üksjagu ära leierdatud ega mõju kuidagi. Ausalt, eelistaksin vist „tordiga näkku" nalju kui seda.

Relvad ja nende suurepärased omadused. Isiklikult pole ma küll elu sees viibinud ühelgi relvaesitlusel, kus konstruktorid oma imetabaste leiduste suurepäraseid omadusi veelgi ägedamaks räägivad. Filmis saavad sõjariistu tootvate firmade reklaamimehed korralikult vastu päid ja jalgu. Üks parimaid sketše kogu teoses.

Lisaks kõikvõimalikud ja -võimatud naljad, mis on seotud sõjaväega. Paraku pole nalja tegemine kuigi lustakalt välja kukkunud.

Näitlejatöödest pole kedagi muud mainida kui Tommy Trinder. Käsikirja kallale sattunud osavnäpuna on ta suurema jao kirjutanud enda mängitud tegelasele (reamees Tommy Smart) ja nii reamees Smart soleerib. Üldsegi mitte halvasti, kuid varjutab kõik ülejäänud sooritused. Film mõjuks kindlasti paremini, kui oleks üles ehitatud üksnes reamees Smarti soolona, püüdmata sellele lisaks suruda veel teisi tegevusliine. Trinder on küll hea koomik, aga kuidagi on siin juhtunud nii, et headest komponentidest ei ole saanud head kompotti. Ei ütle ma ka teiste näitlejate kohta ühtki halba sõna, kuigi, tuleb tõde tunnistada, teatraalsust ja „üle mängimist" on üksjagu palju. Kui on kangesti vaja kedagi või midagi süüdistada, küll süüdlase leiab. Kõigepealt, ajastu oli selline, teiseks läksid stsenaristid kangesti vale koha peal hoogu, kolmandaks sobivad üleelusuurused reaktsioonid ja liigutused paari hektari suurusele suvelavale, aga mitte filmi jne.

Kõnealuse teose sarnased filmid sünnivad ilmselt nii. Laekub tulevane stsenarist filmistuudio kontorisse ja räägib: „Teeme õige ühe hästi laheda filmi! Nii naljaka, et publik naerab trussikud ribadeks! Teeme filmi armeeteenistusest! See on alati naljakas!"

Kõik plaksutavad rõõmsalt käsi, sest ühe pädeva komöödia vastu pole kellelgi mitte midagi. Aga … filmi esilinastusel on stsenarist ainus naerev inimene saalis. Ülejäänud seltskond teeb virilat naeratust, halvasti öelda ka nagu ei tahaks, inimene on ju ometigi pingutanud, vaeva näinud, kuigi tulemus on paras käkk.

Õndsad on need, kes ei näe … Ei, see oleks liiga piibellik. Filmilikumalt: „Te õnnelikud inimesed pole seda filmi näinud."

„YOU LUCKY PEOPLE"

Osades: Tommy Trinder, Mary Parker, Dora Bryan
Lavastanud: Maurice Elvey
1 tund ja 19 minutit

Hinnang kümnepallisüsteemis
Punktide panemine võtab ohkama, aga mõne võiks ikka anda.
Idee: 4 – peaaegu. Muud ei oska öelda. Peaaegu nagu idee.
Teostus: 6 – pingutustest hoolimata pole head asja saanud.
Näitlejatööd kokku: 7 – enam-vähem.
Lavastajale: 4 – ei kontrollinud, aga siiralt loodan, et ta rohkem pole selliseid filme teinud.

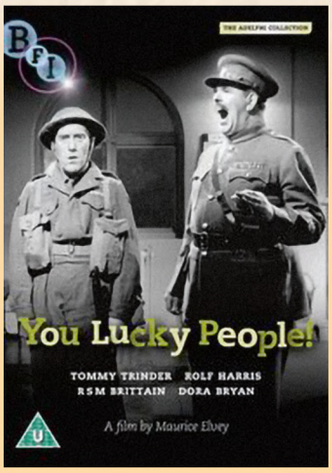

ADELPHI FILMS

ÜHE KOTKA LEND

Kui asjatundliku pilguga lugeda selle raamatu kaanefotol kujutatud soliidses eas härrasmehe vormikuube, siis laotub meie ette ühe eesti mehe pikk ja värvikas elutee. Valgetähe IV klass, kaitseministeeriumi ja Kaitseliidu teeneteristid, Austraalia riiklik medal, skautide ja noorkotkaste teenetemärgid, Kaitseliidu Tallinna Akadeemilise malevkonna märk. Ja muidugi kaabu – Austraalia nahkkaabu.

Tekst: **ANU JÕESAAR**

Toomas Volkmann pildistas Raivo Kalamäed Eesti Vabariigi 100. aastapäeva portreesarja jaoks. Kalamäe on sel pildil 98aastane ja nägi kodumaa sajanda sünnipäeva pidustused oma silmaga ära.

Kalamäe sündis 1919. aasta augustis Järvamaal ja saadeti kaitseväeliste auavalduste saatel meie hulgast ära 2018. aasta märtsis Tallinnas Jaani kirikus. Nende kahe tähise vahele mahuvad õpinguaastad Tallinna Tehnikumis, põgenemine punamobilisatsiooni eest, sõjatee 40. politseipataljoni koosseisus, vangi- ja pagulaslaagrid, 65 aastat pereelu ja aktiivset tegutsemist Austraalia eesti kogukonnas ning tegus tagasipöördumine kodumaale.

Sellisest elust on, mida jutustada. Oma mälestusi hakkas Kalamäe järeltulijaile lugemiseks süsteemselt kirja panema alles vanemas eas, kuid need tuginevad aja jooksul tehtud faktitäpsetele märkmetele. Näiteks oli sõjamälestusi võimalik taasesitada tänu sellele, et autor teenis staabis kirjutajana ja tal õnnestus oma sõjamärkmed, fotod ja dokumendid alles hoida.

Kaitseliitlane leiab mälestusist nii mõndagi huvitavat. Kalamäe elu üks läbivaid teemasid on skautlus ja noorkotklus. Kaitseliidu Tallinna maleva noorkotkana alustas ta kohe tehnikumi astudes ning jätkas seda tegevust sõjavangide laagris Zedelgemis skautlipkonna Okaskannel koosseisus ja seejärel ümberasujate laagris Borghorstis eesti vanemskautide rühmas Kännukuked. Just noorkotkaste organisatsiooni ülesehitamise nõunikuks kindral Aleksander Einseln ta 1995. aastal Eestisse tagasi värbas ja seda tööd tegi ta – esialgu küll talveks Austraaliasse sooja „põgenedes“ – Tallinnas 14 aastat. Neist aastaist kirjutades on Kalamäe üsna terav. Ei halasta ta sugugi Eestis kohatud Magistrite Liidule „oma amatöörlikus ja eakas koosseisus“, kelle tegevuse peasihiks näis tema hinnangul olevat „organisatsiooni juhtimise ülevõtmine ning võimalikult paljude medalite ja tunnustuste saamine.“

Kalamäe enese elu on kui illustratsioon noorkotklike väärtuste praktilisele kasule. Ta on kirjutanud: „Minu enda kasvatuse põhimõtetega rammiti mulle pähe ja hinge vana tuntud ja lihtne teave: sa saad maailmalt seda, mida sa temale annad. Võta vastu kõik hoobid ja ebaõnnestumised ja rabele edasi, alati tehes oma parimat, ja mitte kunagi ära jäta hätta oma kaaslasi.

ÜHE KOTKA LEND. MEENUTUSI EESTIST, SÕJATEELT JA PAGULUSEST

Raivo Kalamäe
208 lk, kõvad kaaned

KIRJASTUS OTTO WILHELM

Haara kinni saatuse poolt pakutud võimalustest ja ära süüdista kedagi teist, kui sa pole ise suuteline oma sihti saavutama.“

Kodu-Eesti lugejal on üpris huvitav kaasa elada ka kirjeldustele, kuidas 1950. aastal Austraaliasse jõudnud noor mees hakkas seal oma elu üles ehitama ja tegi oma Tallinna Tehnikumi haridusega karjääri kohalikes suurtes metallurgiaettevõtetes. Ega me selliseid lugusid ülemäära palju kuulnud olegi.

Või näiteks fakt, et 1969. aastast siiamaani on Eesti sõjaveteranid Austraalias osalenud iga aasta 25. aprillil tähtsal Anzac Day paraadil koos tosina teiste maade veteranidega. Seda tänu sellele, et Raivo ja teised aktiivsed Eesti sõjaveteranid suutsid Austraalia Sõjaveteranide Liigale augu pähe rääkida ja Eesti vabadusvõitlejatel lubati Liiga liikmeks astuda. Kuid tingimus oli, et eestlased ei tohtinud kunagi avalikult mainida, et nad võitlesid vormiliselt sakslaste poolel! Seetõttu nimetatakse neid telekommentaarides siiamaani: vaprad *„Estonian Merchant Marines“* (kes tõepoolest tegutsesid sõjas liitlaste poolel).

Raamat on kvaliteetses köites, hoolega koostatud ja pildirikas, Kalamäe käega kirjutatud mälestusi on täiendatud tsitaatidega tema artiklitest ja kõnedest ning lähedaste meenutustega temast. Kõik see kokku moodustab väärt lugemisvara igas vanuses asjahuvilisele.

Kes seda väikese trükiarvuga raamatut praegu veel omandada soovib, ei pruugi seda enam leida igast raamatupoest, küll aga Kaitseliidu veebipoest ja ka e-raamatuna.

AASTATELLIMUS

ALLA KOLME EURO!

KAITSE KODU!

KAITSELIIDU AJAKIRI

VAATA LISAINFOT: WWW.FACEBOOK.COM/KAITSEKODU

SFP9 - POES SAADAVAL
SFP9 OR MATCH - SAAB TELLIDA

HK

SALVE EEMALDUS LABA VÕI NUPUGA

USALDUSVÄÄRNE JA TÖÖKINDEL

MODIFITSEERITAVA KÄEPIDEMEGA

VASAKU- JA PAREMAKÄELISTELE

BALTIC ARMAMENTS CO.LTD

Tel: 646 0113
Siduri 7, Tallinn
armament.ee
rifle.ee